

2008 © Copyright

HAMERKAZ SHELANU INC

482c Glenhuntly Road | Elsternwick | Victoria 3185 | Australia
www.hamerkazshelanu.com.au | motty@hamerkazshelanu.com.au

Printed in Australia

תולדות ר' סעדיה

ציוני-דרך בחיי המשפיע, החסיד והשליח
ר' סעדיה ליבעראוו ע"ה

מאת נכדו מרדכי צבי ליבעראוו

מהדורה ראשונה זו יוצאת-לאור לכבוד

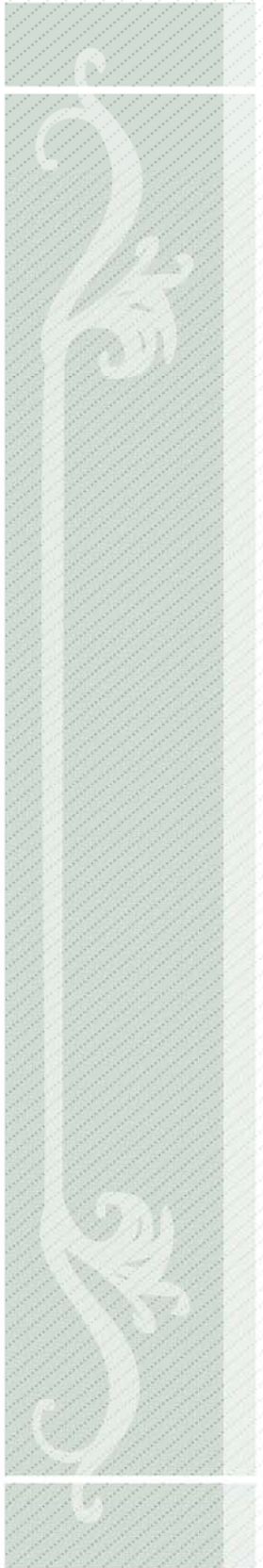
חגיגת סיום כתיבת והכנסת ספר תורה

לזכר הרה"ח ר' סעדיה והרבנית מרים (מרייאשא) ע"ה
על-ידי בנם וכלתם הרה"ת ר' שניאור זלמן ויהודית ליבעראוו שיחיו

ד' באדר-ראשון ה'תשס"ח

פתח דבר

ליל הסדר תשמ"ב. הסבתי, כנער צעיר, בבית סבא וסבתא. סבא קרא את ההגדה בנעימות רבה, כל מלה בחן חסידי ופנימי.

הגענו ל"שולחן-עורך" באווירת שמחה של מצווה, כאשר לפתע סבי נאנח ואמר לי: "מיר אויכעט האבן אריבער-געלעבט יציאת-מצרים" – גם אנחנו עברנו וחוונו יציאת-מצרים. כוונתו היתה לפרשת הברחתם ופריצתם המסוכנת של מסך הברזל הסובייטי אחרי שנות השואה (ססס"ר בגימטריה מצרים) – פרשה שהיתה מלווה אף היא באותות ובמופתים.

ואז הביע בפנינו את חפצו שלאחר החג נבוא אליו, אחי ואני, ונרשום את דברי הימים ההם כפי אשר יאמר לנו זקננו.

כעבור מספר ימים התייצבתי בביתו, כבקשתו, מצוייד במכשיר-הקלטה. סבא, כמו תמיד-תמיד, היה רכון על ספריו, ה"לקוטי-תורה" או ה"תניא" שלא מש משולחנו. "לא כל העתים שוות", התבטא אז באוזניי, כאומר שלא תמיד מאפשר הלב לגלות את מצפוניו.

היה זה הפסח האחרון שלו עלי-אדמות. כעבור פחות משנה, ביום ה' בניסן תשמ"ג, נפטר לעולם שכולו טוב. אך פטור בלא כלום אי-אפשר – בשלושת החודשים האחרונים לחייו כתב סבי לנכדיו, אחיי ה"ר לוי יצחק וה"ר מנחם מענדל, שני מכתבים קצרים אך ערוכים על קורות-חייו, ואלו שימשו כתשתית לספר זה.

הסבא – או כפי שכונה בפי כול בפשטות "ר' סעדיה" – נמנה היה על אותם בני-עלייה, עובדי ה' באמת ובתמים, במסירות גוף ונפש. יהודי מסוג אחר.

עבור אלו שהכירוהו והושפעו מדמותו הקורנת, הוא היה 'חסיד', 'תמים' ו'שליח'.

חסיד היה בכל מהותו ולימוד החסידות היה עבורו כאוויר לנשימה. 'תמים' היה בעבודתו את קונו ובכל דרכיו דעהו בדרך ישיבת "תומכי-תמימים" אשר מיום הכנסו אליה מעולם לא יצא באמת מבין כותליה. וזכה הסבא ורבינו בחר בו להיות שלוחו להביא את אור התורה והחסידות קודם לציפרו שבמרוקו ואחר-כך לאנטוורפן שבבלגיה. באימפריה השלוחים האדירה שהקים רבינו בכל קצווי תבל ייזכר סבי כשליחו השלישי שנשלח על-ידו "להתעסק בהפצת המעיינות חוצה, ולהחיש על-ידי-זה גאולתנו וגאולת כלל ישראל", כדברי רבינו אליו ביום מינויו.

ראשיתו של ספר זה היה בשנת תשמ"ז. חקרנו ודרשנו ולקטנו פירור פה וברור שם – כולל גם הרבה סיפורי-חסידים שהיה מספר ברבים ושיעוריו בתניא ובחסידות הקובעים ברכה בפני עצמם. אולם שנים רבות התלבטתי אם ומה לפרסם, שכן סבא היה 'פנימי' אמיתי אשר סלד באמת מכל דבר שריח של כבוד ופירסום נודף הימנו.

קווייתי להשלימו זה עידן ועידנים, אבל אז זכיתי להיקרא אף אני להתגייס לצבא השלוחים של רבינו באוסטרליה – ואין עיתותיי בידי כי הזמן קצר ומרובים צרכי עמך גם בחצי כדור התחתון.

לפני כמה שבועות כאשר נתבשרתי על חגיגת התורה שתיערך בע"ה על-ידי הוריי שיחיו לקראת מלאות חצי יובל שנה לפטירתו, אמרתי "אם לא עכשיו – אימתי". ויעמדו על הברכה כל אלו שסייעו ועזרו באיסוף החומר והכנתו לדפוס ובמיוחד אחי ה"ר משה יהודה שיחי" שסייע רבות כדי שנצליח להוציאו ליום חגיגת סיום כתיבת והכנסת ספר התורה לכבודם.

וזאת למודעי: מפאת קוצר הזמן מוגשים הדברים בפניכם בתור מהדורה ראשונה בלבד.

הדברים נכתבו בייחוד כתשובה לבני משפחתו, נכדיו וניניו, השואלים וחוקרים לדעת את תולדות ר' סעדיה - כדי ללכת בדרכיו, דרכי רבותינו נשיאינו, ולמען ידעו דור אחרון.

הערות והארות הקוראים תתקבלנה בשמחה.

מרדכי צבי ב"ר שניאור זלמן שיחי' **ליבעראוו**
מלבורן, אוסטרליה

פתיחה

אבד חסיד מן הארץ

דברים שהתפרסמו במלאות שלושים לפטירת ר' סעדיה ע"ה
בידיעון אגודת-ישראל בבליגיה (תשמ"ג)

חסידים שונים בעולמנו.

יש חסיד של שמחה, ויש חסיד של תפילה, יש חסיד של מסירות נפש, ויש חסיד של אהבת ישראל. הרה"ח ר' סעדיה זצ"ל היה חסיד של לימוד חסידות.

לכל חסיד יש ענין פרטי שבזה מתבטא מציאותו ועבודתו, על-דרך אבוך במאי זהיר טפי (שבת קי"ח): ובהרה"ח ר' סעדיה זצ"ל "זהיר היה טפ"י בלימוד החסידות, זהיר מלשון: זוהר, עבודתו האירה והזהירה ע"י לימוד חסידות. כאשר דברת עמו, או נתקרבת לד' אמותיו הרגשת מיד שליהודי זה אין ענינים פרטים, אין לו חשבונות אישיים, כל מהותו, מחשבותיו, והרגשותיו היו – חסידות. הוא אכל חסידות, שתה חסידות, וישן עם חסידות.

נולד בתר"ס, ובשנת תרע"א נכנס לישיבה הגדולה "תומכי תמימים בלואבאוויטש" וכעבור זמן קצר התבלט בין "העובדים" ובין "הלומדים", ולאחר שנים אחדות נשלח ע"י האדמו"ר שלום דובער נ"ע בתור שד"ר ברוסיה וכן המשיך לצאת לכל מיני שליחויות ע"י האדמו"ר יוסף יצחק נ"ע מליובאוויטש, שליחויות שהיו כרוכות במסירות-נפש ממש באותם ימים.

..לאחר התחלת נשיאותו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, נשלח על-ידו לשליחות במרוקו, והתעסק שם בהפצת התורה והחסידות, ולאחר תקופה ארוכה של כ[שנים] עשר[ה] שנים קבע מקומו באנטורפן על-פי הוראתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א לאחר ששלל את חששותיו למלחמה עולמית נוספת בזמן משבר קובה.

כל חיו היו חיים של עבודת ה', עם עצמו, ועם הזולת. בכל שעה משעות היום והלילה אפשר היה להיכנס לביתו וללמוד. מעולם לא היה הדבר קשה עבורו, ומעולם לא היה טרוד בדבר אחר, תמיד קיבל את הבאים, שלא חסרו מעולם, בסבר פנים יפות. חסידות היתה עבורו כאויר לנשימה, וכי יש לך אדם שאין זמנו פנוי לנשום אויר.

בכל הזדמנות חזר והסביר את עניינה של תורת החסידות. תוך כדי ציטוט מקורות רבים, הסביר שבמינו לימוד החסידות אינו ענין של הידור ומותרות או ענין הנתון ליחידי סגולה, אלא ענין מוכרח וחיוני, כאויר לנשימה. בטוב טעם ודעת הסביר והמחיש על-ידי סיפורים ומשלים, שחסידות מחדירה ומחזקת את ענין האמונה ומלמדת ומאירה דרך בעבודת ה' שלמה ואמיתית. לא אחת שמעתי מאברכים שלמדו אצל ר' סעדיה שרק אצלו הרגישו מהי אמונה אמיתית ומהי עבודת ה' שמורגשת בה גילוי אלוקות.

ר' סעדיה הראה לדעת כיצד חסידות מאירה כל דבר ומגלה בכל ענין את פנימיותו ונשמתו, ומגלה באדם כוחות פנימיים ועמוקים אשר ע"י יכול לעבוד את ה'. כל עבודתו היתה תמיד בלא בליטות, הכל בהחבא. מעולם לא ראיתי בו ענין של גילוי.

בתפלתו לפני העמוד או בקריאת ההפטרה כאשר התפרץ לעיתים בבכי עמוק עד שגרונו נחנק במשך דקות ארוכות, ראיתי תמיד כיצד הוא "כועס על עצמו" שהתגלה משהו ממנו. תמיד היתה תפלתו ועבודת ה' בפשיטות ובהצנע. רבי נחמן מקוסוב ז"ע היה אומר "שקדשי קדשים שחיטתן בצפון" שוחטין את היצר ב"צפון" – הסתר, ואילו "קדשים קלים שחיטתן בכל מקום"...

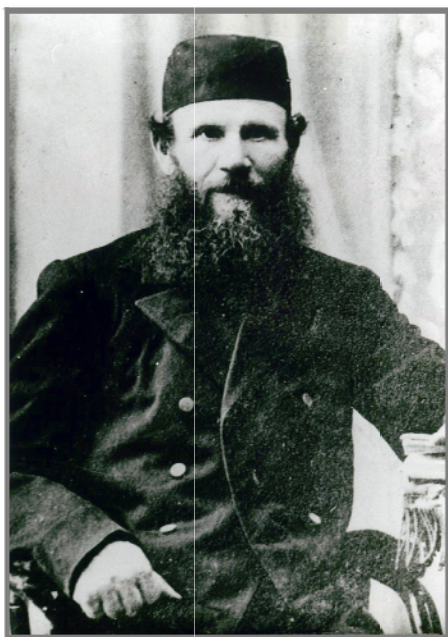
הרה"ח ר' סעדיה נסתלק לעולמו, אבל נשמתו ותורתו נשארו עמנו. יהי רצון שזוכה "ללמוד לשמור ולעשות" את אשר לימדנו.

פרק א

שחר נעוריו

אביו ר' צבי ב"ר סעדיה

בשמיני בשבט שנת ה'תרי"ס, נולד לה"ר צבי-הירש¹ ולמרת רבקה-שיינא ליבעראוו בנם השלישי², ויקראו את שמו בישראל - סעדיה.

תפארת אבות

ר' סעדיה נולד בקאלאדי, כפר קטן ברוסיה הלבנה, ומכאן כינויו בפי חבריו "סעדיה קאלאדיער"³. כפר זה איכלס בתוכו מספר-קט של תושבים בכלל ויהודים בפרט. התושבים היו ברובם אנשים כפריים, שהתפרנסו מחקלאות.

אביו, ה"ר צבי-הירש היה יהודי חסידי, אשר לצד עבודתו קבע עתים לתורה מדי יום. אחרי נישואיו עם רבקה-שיינא (לבית פלדמן) עבר להשתקע בכפר. כיתר שכניו עבד אף הוא בחקלאות, במגרש שסביב לבית מגוריו והתפרנס דוחק.

צור מחצבתו של ר' צבי-הירש לא נודע. בדיקה בנתוני פקידי הכפר העלתה, כי שמות האב והבן התחלפו לסירוגין במשך כמה דורות (פעם צבי-הירש בן סעדיה, ופעם להיפך)⁴.

¹ בנוגע לשם אביו: בהיותי בביתו בשי"פ תשא תשמ"ג (השבת האחרונה ששהה בביתו) התגלגלה השיחה בנוגע לשם אביו ואמר לי: "ער האט געהייסן צבי יהודה ובפי מקורביו צבי יהודה לייב". ועל שאלתי, מדוע קראוהו לעלות לתורה רק בשם (ר' סעדיה ב"ר) צבי - שתק, ועשה תנועת יד. אבי שי מעיד שראה שטר חתום בכת"י אחיו ר' הלל, וחתום: הלל ב"ר צבי יהודה. אבל בשטר שחתם בעצמו בשנת תרפ"א (בו נתן חיים לאדמו"ר מוהרי"צ בימי חוליו) ובשטר הכתובה שלו: צבי. אבל בנוסח המצבה, שהיה למראה עיני רבינו (הווגה על ידו - צילום תח"ל) וכן במצבה של אחיו ר' הלל (נטמן באלמא-אטא): "צבי הירש". ואין לנו אלא דברי בן עמרם.

² שמונה ילדים נולדו במשפחתו: ארבע בנים וארבע בנות. הבנים: אלכסנדר סנדר (נהרג במלחמת העולם הראשונה - בתור בחור), הלל (תרנ"ז - ח' מרחשוון תשמ"ג), סעדיה, שמואל (חלה בימי חרפו ונפטר). הבנות: ראסע, סימי, מיכלע (הראשונות - עקבותיהן נעלמו בשנות המלחמה, אך מיכלע ניצלה ואחרי המלחמה גרה עם בעלה במוסקבה). השם של האחות הצעירה לא ידוע לע"ע. - בספר 'התמימים' מופיע גם השם "ישראל ליבעראוו" ויש לעיין מיהו.

³ השווה בטאון 'האח' שהופיע בלובאוויטש (ראה צילום) "סעדי" ליבעראוו מקאליאדי". רשימות דברים (חיתריק) כרך ב עמ' רנ.

⁴ שמעתי מפיו.

שחר-נעוריו

מאחר שקאלאדי, כפר הולדתו, שכן במרחק גיאוגרפי מהעיירות הגדולות בהן חיו מרבית היהודים, נאלץ סעדיה כבר בגיל שש לעזוב את משפחתו ולנסוע בגפו לכפר סמוך, כדי ללמוד שם ביחדרי המקומי. שם התחיל בלימוד גמרא.⁵

כשמלאו לו שמונה שנים, לא יכול היה עוד להמשיך ללמוד באותו הכפר. בעידודם של ההורים, כיתת את רגליו וגלה למקום תורה בעיר מלסטובקה הידועה (בפלך מוהליב), והמשיך שם את לימודיו ביחדרי המקומי.

כדרכם של כל בני העניים שלא היה ביכולתם לממן בעצמם את הוצאות האוכל, סעד סעדיה את לבו בביתם של אנשי המקום. ארוחות אלו לבני העניים סודרו לפי תור יומי, כל יום בבית אחר, ומכאן שמן: "עסען טעג" (ארוחת הימים!). הילד התקבל בכל מקום בסבר פנים יפות.

כשנתיים רצופות שקד סעדיה על לימודיו ביחדרי זה, ונתקיים בו מאמר חז"ל על בני העניים, שמהם תצא תורה.⁶ בהגיעו לגיל עשר שם פעמיו חזרה לקאלאדי, לדרוש בשלום הוריו.

כיתום צעיר

רבות מחשבות בלב איש. עם חזרתו מהיחדרי במלסטובקה, נודע לו מפטירתה בטרם-עת של אמו מרת רבקה-שיינא ע"ה. בעצם, היא נפטרה כבר שנה לפני-כן, ביום י"ג במר-חשוון תרס"ט, בעת לימודיו ביחדרי. עם פטירתה, השאירה אחריה שמונה ילדים יתומים רכים ואומללים. המצב הכלכלי היה דחוק ביותר והפרוטה לא הייתה מצוייה. לאחר שהאב ה"ר צבי-הירש התחתן שוב,⁶ חולקו הילדים מחוסר ברירה בקרב מספר משפחות.

בצל ר' איצ'ה הי'מתמיד'

בתחילת שנת עת"ר נסע סעדיה לראמען. עיר זו היתה רחוקה כ"מאתיים פרסה" מקאלאדי.⁵ שם למד בישיבה המקומית מפי החסיד רבי יצחק הלוי הורוביץ, הידוע בכינויו ר' איצ'ה הי'מתמיד'.

ר' איצ'ה היה מהדמויות המופלאות והמפורסמות בקרב גדולי חסידי חב"ד. איש פלא היה בדרכיו והתנהגותו כקדוש-עליון. התמדתו בלימוד היתה לשם-דבר, ומכאן כינויו הי'מתמיד'. בקי היה בש"ס ובפוסקים, ומומחה בהוראת איסור-והיתר עד כדי יכולת לספור את אותיות היורה-

⁵ ממכתבו לנכדיו.

⁶ גם מאשתו השניה נולדו לו ילדים, אך עקבותיהם נעלמו בשנות השואה, הי"ד. גם אביו ה"ר צבי-הירש נפטר בשנות המלחמה, אך תאריך פטירתו המדויק לא נתברר. יום היארצייט נקבע על-ידי בניו ליום י"ג באדר - תענית אסתר.

דעה, הש"ך והט"ז; ויחד עם זאת היה בעל ידיעות מקיפות בתורת חב"ד.
תפילתו היום-יומית מרובת השעות - מתוך דביקות והשתפכות-הנפש -
היתה לשם דבר.

בהגיע סעדיה לראמען, היה זה ר' איצ'ה ששימש כר"מ בישיבה שם, וכך עלה
בחלקו לדלות מים מבארו של מי שאמרו עליו שהיה בדרגת "בינוני" - אותה
דרגה נפלאה בעבודת ה' המבוארת בספר התניא.

ר' איצ'ה ה'מתמיד'

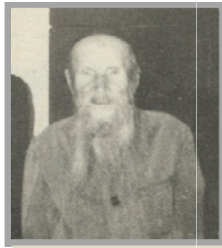

פרק שני

ימי חורפו בליובאוויטש במחיצת אדמו"ר מוהרש"ב

מתקבל בליובאוויטש

בתחילת שנת תרע"א עזב מורו ר' איצ'ה ה'מתמיד' את הישיבה בראמען ונסע לליובאוויטש¹. בליובאוויטש, בעת ההיא, התנוססה לתפארת הישיבה הקדושה "תומכי-תמימים", שנוסדה על-ידי כ"ק אדמו"ר רבי שלום-דובער (מוהרש"ב) ני"ע ונוהלה בידי בנו כ"ק אדמו"ר רבי יוסף-יצחק (מוהרי"צ) ני"ע.

אחיו ר' הלל ליבעראוו

כאשר נסע ר' איצ'ה לליובאוויטש, התלווה אליו גם הלל², אחיו הגדול של סעדיה שהיה מבוגר ממנו בשלוש שנים³. סעדיה, לעומת זאת, שהיה עדיין צעיר לימים המשיך את לימודיו בישיבה בראמען.

אולם נפשו של סעדיה חשקה בליובאוויטש. כעבור מספר חודשים, בקיץ שנת תרע"א, לאחר שמלאו לו 11 שנה, הלך סעדיה אף הוא בעקבות מורו ואחיו ועשה את דרכו לליובאוויטש.

באותם ימים לא כל הבא נתקבל לישיבה. היה על כל תלמיד לעבור סדרת בדיקות ומבחנים טרם התקבלותו לעולם ה'תמימים'.

עם בואו זכה סעדיה להתקבל לישיבה, וזאת למרות גילו הרך. ובלשונו⁴:

ותודה לה' כי נתקבלתי – ואז לא קיבלו כל הבא – ומאז ועד עתה הנני בליובאוויטש.

כך נפלה בחלקו הזכות, כבר משחר ילדותו, לראות את כל גדולי החסידים, ואת ה'משכילים' הנפלאים עובדי ה' שבאו לליובאוויטש - לשמוע אל תפילתם ולעקוב אחרי הנהגתם – עובדה שהטביעה את חותמה על נפשו של הנער⁵.

¹ כן משמע ממכתבו לנכדיו.

² ראה מכתבו לנכדיו: "אבל בכאן צריך להזכיר את אחי ע"ה לברכה, כי לפי שהיה מצויין מילדותו זכה לשם-טוב גם בהסביבה כולה ונסע מתחלה ואבדל לחיט"ו אני נסעתי אחריו".

³ לעניין הפרש השנים שביניהם השווה לנוסח המצבה של ר' הלל בה מצויינת שנת לידתו 1897 (תרנ"ז), וכן שמע אחי מנחם מענדל מפי ה"ר לייזר ננס.

⁴ במכתבו לנכדיו.

⁵ שבועון 'כפר-חב"ד' ה' בניסן תשמ"ה.

במחלקת הישיבה בשצ'דרין

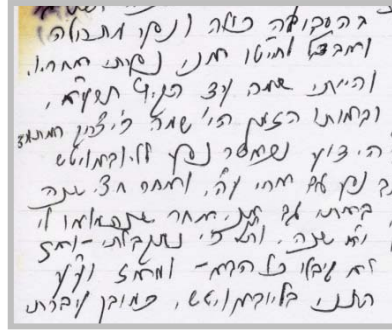
מאז התקדם סעדיה מכתה לכתה, לפי סדר הלימודים שהיה קבוע אז. לאחר שגמר את הלימודים בכתות הישיעורים" (כפי שכוננו) בליובאוויטש⁶, שהיו מיועדות לתלמידים הצעירים - נסע למחלקת הישיבה בשצ'דרין.

העיר שצ'דרין שוכנת בין העיירות זילובין ובברויסק, והיתה נחשבת לעירו של כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק נ"ע, אשר רכשה כדי לאפשר ליהודים להתעסק בעבודה חקלאית במגרשי העיר.

במחלקת הישיבה בעיר זו לא היה מטבח, והתלמידים אכלו באכסניות. חלקם על חשבונם וחלקם על חשבון הישיבה. גם כאן היו כאלה שסעדו את ליבם כל יום בבית.

אחר של אחד מבעלי-הבתים – ארוחות הייטעג"י⁷.

סעדיה הגיע לשצ'דרין (בחורף) שנת תרע"ד⁸. ובעוד שבכתות הישיעורים" בליובאוויטש כמעט ולא למדו חסידות, הרי בשצ'דרין הקדישו בכל-יום כשעתיים ללימוד חסידות בעיון, חזרו על פרקי ה'יתניא' ועל מאמרי-חסידות שונים בעל-פה. את השיעור היו שומעים מפי המשפיע רבי שאול-דובער זיסלין ז"ל⁹, שהיה גם מנהלה הכללי של הישיבה.

"מאז ועד-עתה הנני בליובאוויטש" - ממכתבו לנכדיו חודשיים לפני פטירתו

הקדמת רבי שאול-בער לתניא

בין כותלי הישיבה בשצ'דרין עמד סעדיה על אורה הגדול של תורת החסידות, שהיתה כאוויר לנשימתו כל ימי חייו. וכך סיפר באחד משיעוריו בספר התניא:

רבי שאול-בער היה מגדולי ה'משכילים' [בחסידות], וכאשר היה מתחיל ללמוד עמנו תניא, היה פותח בהקדמה נעימה:

⁶ הגיעה לידינו מודעת ברכה שפירסמה קבוצת תלמידים בעיתון 'האח' בליובאוויטש (בשנת תרע"ג לערך), עליה חתום גם "סעדי ליבעראו מקאליאדי". במודעה נכתב: "אנחנו התלמידים הלומדים במוסד 'תומכי תמימים', מפי הר"מ הרה"ג המצויין ומאד נעלה ר' שמואל ניסניעוויץ יחי' הננו מברכים אותו באה"ר וברגשי כבוד בברכת מז"ט, ליום כלולתו וחתונתו י"ב אדר ב'. . . כברכת תלמידיו המתענגים על חידושי תורתו הנפלאים".

⁷ ראה מבוא לספר ליובאוויטש וחייליה.

⁸ מפיו (בסרט הקלטה משמחה משפחתית בשנת תשמ"א).

⁹ מפיו (בסרט הקלטה הנ"ל).

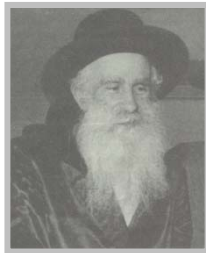

עד ל[התגלות ה]חסידות חשבו רבים שכל עבודתו הרוחנית של היהודי מצטמצמת רק במחשבה, דיבור ומעשה שלו; לקיים תורה ומצוות כפי הנפסק בשולחן-ערוך, ותו לא. וכיצד מקיימים תורה ומצוות? על-ידי מחשבה, דיבור ומעשה.

בהתאם לקו-מחשבה זה הוענקו גם התארים של 'צדיק' ו'רשע' – אם קיים את כל המצוות – צדיק הוא, ואם לאו וכו'. התואר 'בינוני', לאור זאת, התאים למי שיש לו מחצה זכויות ומחצה עוונות.

אבל לפי הנחה זו היו מתעוררות כל הקושיות [שבספר התניא] ולא היו מובנים כל העניינים.

באה החסידות בכלל וספר ה'תניא' בפרט וחיידשה שיש עוד עבודה - העבודה הפנימית של האדם, שאינה מתבטאת במחשבה דיבור ומעשה. מחדו"מ הם רק ה'לבושים' והכוחות החיצוניים של הנפש. הכוחות העצמיים של הנפש הם השכל והמדות - עשר כוחות הנפש – הקשורים בעצם הנשמה.

המשפיע ר' שאול-בער

בחסידות תובעים עבודה פנימית – לעבוד את ה' במוח ולב, באהבה וביראה, ודוקא על פיה נמדדים ה'צדיק' וה'רשע'.

נמצא, אם כן, שעד החסידות חשבו שכל מדרגות האדם נמדדות על-פי העבודה ה'חיצונית'¹⁰ בקיום תורה ומצוות; ובחסידות נתחדש שמוגדרות דווקא לפי עבודתו הפנימית של האדם.

אצל המשפיע ר' שאול-בער

ברבות הימים, היה ר' סעדיה זוקף את חינוכו לעבודת ה', רבות לזכותו של המשפיע רבי שאול-בער.

פעם בהתוועדות-מריעים בה נכחו כמה מזקני החסידים, כאשר נענה אחד המסובים ושאלו, ספק רציני וספק בשחוק: "אתה היית 'מקבל' משאול-בער?!!" - הרצינו פניו מיד, והגיב: "בוודאי שכן. תודה לה'. והרי אילולי זאת - מה היה יוצא [ממני]? מה?!"¹¹...

"רוצה אני שיהיו הן לומדים והן חסידים"

באותה הזדמנות, סיפר ר' סעדיה עובדה נוספת הקשורה לתקופת שצ'דרין¹²:

¹⁰ עבודה זו נקראת "עבודה חיצונית" לא בגלל שהיא חיצונית ח"ו, אלא משום שנעשית בכוחות החיצוניים של האדם, במחדו"מ שהם רק כלבושי הנפש שניתן ללבשם ולפשטם, ואין כל עצם האדם חדור בהם. דווקא מידות ושכל הם עצמותו של האדם (ר' סעדיה).

¹¹ מפיו (בסרט הקלטה הני"ל).

¹² מפיו (בסרט הקלטה הני"ל).

כשנה לפני בואי לשצ'דרין, בשנת תרע"ג, היו בחורים רבים מהכתה המבוגרת יותר אשר תיכף אחרי התחלת לימוד החסידות החלו לעסוק ב'עבודה' - להתפלל באריכות גדולה. המשגיח לא השלים עם עובדה זו, והתחיל לגרש בחורים אלו מהישיבה.

כראות רבי שאול-בער את המצב, החליט לנסוע אל הרבי [כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע] ולשאל בדעתו הקדושה. הרבי שהה בנאות-דשא, בשל מצב בריאותו. הוא נכנס לרבי ושטח בפניו את כל פרשת העניין על כל פרטיה.

אמר לו הרבי:

"וועלן וואלט איך וועלן זאל-זיין ביידע זאכען - אי לומדים אי חסידים. אבער טאמער איז ביי איינעם ווערט מתגבר איין כלל זיינ(ער) אויפ'ן אנדערען - דארף מען אים דערפאר ניט מרחק-זיין" [בכלל, הייתי רוצה שיהיו [התלמידים] הן 'לומדים' והן חסידים, אבל במקרה שכלל [תחום] אחד מתגבר על השני - אין להרחיקו על כד].

'פנימי' אמיתי

מודעת ברכה למגיד-שיעור בעיתון 'האח' שהופיע בליובאוויטש. בין המברכים: "סעדי" ליבעראו מקאליאדי"

כעבור שנה וחצי, בקיץ שנת תרע"ה¹³, כאשר סיים את שלושת כתות הישיעורים בשצ'דרין, חזר סעדיה שוב לליובאוויטש. עתה נכנס ללמוד ב"זאל" - הוא-הוא אולם הלימודים הגדול של ישיבת "תומכי-תמימים" - בו, בלשונו¹⁴, "היו גדולים בנגלה ובדא"ח ובעבודה, כפי הכוונה הקדושה בשם 'תמימים'".

לא עבר זמן רב, וסעדיה כבר התבלט בישיבה בין ה"עובדים" ובין ה"לומדים"¹⁵. כך מתארו אחד מחבריו, בן-גילו, הרב יהודה חיתריק¹⁶:

¹³ ע"פ רשימת ה"ר יהודה חיתריק.

¹⁴ ממכתבו לנכדיו.

¹⁵ השווה מאמר "אבד חסיד מן הארץ" שהופיע בבטאון ידיעות של אגו"י בבבלגיה, גיליון 8 (סיון תשמ"ג) עמ' 20.

¹⁶ ברשימה הנ"ל ובשיחה עם כותב השורות. השווה גם לספרו 'רשימות דברים', כרך שני, עמ' רנ-רנא.

ר' סעדיה, או כפי שנקרא בליובאוויטש "סעדיה קאלאדיער" (על-שם מוצאו) היה נחשב לבחור מיוחד במינו – א געהויבענער בחור, 'פנימי' אמיתי.

הוא למד בהתמדה ושקידה הן נגלה והן חסידות, וכל דבר שלמד - למדו בעמקות ובבהירות, לדעת כל סוגיה על בוריה. לא נתן 'לרמות' את-עצמו, וכשלמד מאמר-חסידות, לדוגמא, לא הניחו עד שידע אותו היטב. הוא למד נגלה כדבעי, חסידות כדבעי, ועבודה כדבעי.

בכל כחה שלמד היה מהתלמידים המוכשרים ביותר, הן בעמקות והן בידיעה, שהיה תפסן ובעל זכרון טוב. בלמדו בזאל הגדול והתחיל ללמוד דא"ח בעיון ראה הצלחה גדולה בידיעת הענינים ולחזור המאמרי דא"ח מכ"ק אדמו"ר הרש"ב.

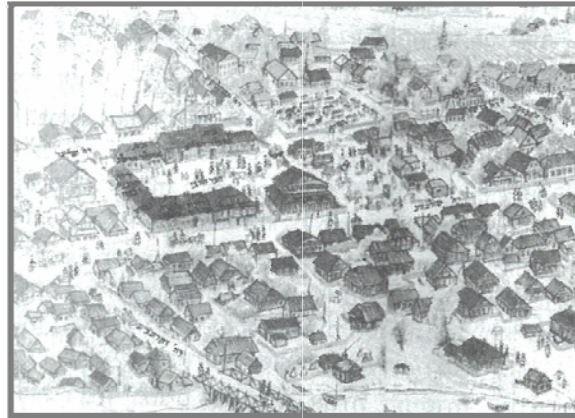
ללימוד החסידות התמסר ביותר¹⁷. למד הרבה דא"ח והרגיל עצמו לחשוב [להתבונן] הרבה במה שלמד, [הן לפני קריאת שמע שעל המטה והן קודם התפילה] והאריך בתפילתו.

יצויין, שלא לכל-אחד ניתנה הרשות בליובאוויטש להאריך בתפילה על חשבון הלימודים. לאישור כזה היו צריכים להיכנס ל'יחידות' אל הרבי, ואף זאת - רק לאחר התדברות עם המשגיח, במידה שהיה מוצא אותו ראוי לכך.

כל ימיו אפילו כשיצא מכותלי הישיבה, נשאר "ישיבה בחור", תמים בכל הפרטים.

בליובאוויטש עלה ונתעלה בעבודת ה' ושקד על לימודיו בתורת הנגלה ובתורת החסידות. היו אלה ימי אור בחצר ליובאוויטש, במהלכם זכה לשמוע את מאמרי הדא"ח והיהמשכים המפורסמים מפי אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, ואף היה בין החוזרים שזכרו וחזרו עליהם בעל-פה¹⁸.

בין כותלי הישיבה עוצבו חיילי בית דוד, הם ה'יתמימים' שחרתו על לוח ליבם את דגל מסירות הנפש על חיזוק התורה וקיום מצוותיה מול כל מהרסי ומחריבי כרם ה' אשר "חירפו עקבות משיחך".

ליבאוויטש

¹⁷ על היויכו' שהתנהל בינו לבין אחיו ר' הלל (שהודה לו בסוף) בקשר לדגש בלימוד הנגלה או החסידות – ראה רשימות דברים שם.

¹⁸ מפי ה"ר יהודה חיטריק.

לשמחה זו מה עושה?

קריאת-שמע-שעל-המטה שלו, מן המפורסמות היתה בישיבה. במשך שעה ארוכה היה עומד ואומר כל מילה בנעימות מיוחדת. בהקשר לכך סיפר ה"ר יהודה חיטריק אפיזודה מתקופה מאוחרת יותר, שאירעה בקרמנצ'יג בשנת תרע"ח לערך¹⁹:

פעם ראש-חודש אייר (כמדומה), קודם השינה היינו שלושה חברים בחדר שינה אחד – אני ור' סעדיה ועוד אחד. חברנו השלישי אמר שהוא מרוצה שאין צריך להאריך [הלילה] בקריאת-שמע שעל המטה [ובמקומה מסתפקים בקצרה - "א קורצע קריאת-שמע"]. ויאמר לו ר' סעדיה: מה אתה כל-כך מרוצה? האם זוהי קריאת-שמע שעל המטה שאין מכים 'אשמנו'? לא זהו העיקר. העיקר לחשוב דא"ח [חסידות], בזה אין נפקא-מינה אם אומרים תחנון אם לא.

אלה דיבורים של חסיד תמים פנימי.

"ככה צריכים להתפלל"

באחת ההזדמנויות, בדברו על עבודת התפילה בדרך חב"ד, סיפר ר' סעדיה לאחד משומעי לקחו²⁰ את הסיפור הבא:

ר' דוד הורדוקר

פעם, אחרי הלוויה, ל"ע, נכנסנו יחד עם הרבי [כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע] נייע לבית-המדרש לומר את פסוקי "ויהי נועם". הרבי התיישב מול ארון-הקודש, וחזר על המזמור שבע פעמים.

באותה שעה ישב לו באחת מפינות בית-המדרש אחד העובדים המפורסמים [רבי דוד הורדוקר²¹], שעמד עדיין באמצע תפלתו, אם כי השעה היתה כבר לאחר חצות היום. למרות ההמולה הגדולה שהתחוללה במקום עם כניסתו של הרבי, לא הרגיש רבי דוד בכך כלל. עיניו היו פקוחות, אך לא ראה מאומה; כולו היה שקוע בתפילה בדביקות נפלאה.

כאשר סיים הרבי את אמירת הפסוקים, ניגש ונעמד ממש מול אותו בחור. למרות זאת המשיך הלה בתפילתו בלי להרגיש כלל בכל הסובב אתו.

פנה הרבי לנוכחים ואמר: "אטא-דאס מייך איך, אזוי דארף מען דאוונען" [לכך אני מתכוון, ככה צריכים להתפלל].

¹⁹ ברשימה הנ"ל.

²⁰ מפי ה"ר יהודה לייפר.

²¹ מפי נכדיו לבית קיעומאן.

ניצל מגיוס

בינתיים, בשנת תרע"ד, פרצה מלחמת-העולם הראשונה, ותלמידי ה'יתמימים' קיבלו צו גיוס לצבא. בעיני התלמידים הייתה זו גזירה קשה, וכל תלמיד עשה כל שביכולתו בהמצאת אמתלאות שונות כדי להשתמט מגיוס. הדברים הגיעו לידי כך, שבלית-ברירה היו שאפילו חיבלו בגופם וגרמו לעצמם מומים ניכרים ובלתי-הפיכים, העיקר - להינצל מצפורני השלטונות.

מזלו של סעדיה שפר עליו, שכן היה אז עדיין צעיר למדי (בן 14) וטרם הגיע לגיל גיוס. כך עלה בידו במשך כל שנות הסכנה להמשיך את לימודיו ו'עבודתו' בין כותלי הישיבה, ללא הפרעות ממשיות. יצוין, כי גם לאחר שמלאו שנותיו לשרות בצבא, ניצל וקיבל פטור מחמת בעייה מסוימת בעיניו שהיתה לו מלידה.²²

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, מייסד הישיבה בליבאוויטש

בשנת תרע"ה, בהיותו בן 15, זכה להכנס ליחידות לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע – אותה זכר תמיד בתור "יחידות עילאית" – בה גם קיבל שפע ברכות.²³

מים גנובים ימתקו - בהתוועדות אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

בתחילת שנת תרע"ו התקרב הצבא הגרמני ימ"ש לעיירה ליובאוויטש, ובעקבות זאת החליט כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע לעזוב את ליובאוויטש, בירת ממלכת החסידות במשך 102 שנה, ולגלות לעיר אחרת.²⁴

כמה שבועות לפני-כן, בליל שמחת-תורה, התוועד כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בביתו.

²² ממכתבו לנכדיו. ושם: "קלקול העיניים הצילוני מכף כל אויב וכוי".

²³ מפי בנו ה"ר שלום-דובער.

²⁴ ראה ספר התולדות אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע עמ' 81.

ההתוועדות נשאה אופי מיוחד, והיו בה הרבה גילויים²⁵.

הרבי הירבה לדבר אז על המצב החמור ששרר במדינה, ושוחח אודות ה"קליפה" הקשה של הגרמני ימ"ש.

בדרך כלל, בהתוועדויות כאלו נכנסו רק התלמידים "הקשישים". הצעירים כלל לא הורשו להיכנס פנימה. הפעם היתה הכניסה קשה יותר מהרגיל, וגם רבים מהמבוגרים לא נכנסו²⁶. - סעדיה היה אז בן 15 ולא היתה כל סיבה שיתאפשר לו להיכנס ולהשתתף בהתוועדות. ברם, בנפשו פנימה השתוקק מאוד להיות נוכח בה ולשמוע את דברי קדשו של הרבי נ"ע.

בעודו עומד ותוהה, נודע לו מפי אחד מהבחורים הצעירים, אשר בכדי לשמוע את הנאמר בהתוועדות ישנה אפשרות נוספת - לעבור מהצד האחורי, דרך חדרים שונים, ולהתייצב מאחורי הדלת של חדר-ההתוועדות.

וכן עשה. הוא נכנס חדר לפניים מחדר, בחושך, בלי לדעת איפה בדיוק הוא הולך. פתאום נכנס לאחד החדרים, ולהפתעתו - בנו של הרבי, כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, שהיה מנהל הישיבה, עומד מול פניו... פחד גדול נפל עליו, כי בכל הקשור לסדרי הישיבה היה מתנהג באופן קפדני ומסודר ביותר.

שאלו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לרצונו, וענה - אשר משתוקק הוא מאוד להיכנס להתוועדות.

למרבה הפלא אמר לו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע: "וועסט קענען אריינגיין, אבער דער טאטע שטייט הינטער דעם טיהר" [תוכל להיכנס, אבל אבי עומד מאחורי הפתח]. (ככל הנראה, כוונתו היתה שאביו עומד בחדר שבין חדרו (של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע) לחדר ההתוועדות, בכדי להינפש קימעה בין שיחה לשיחה מטורח הדיבור).

אולם סעדיה שהיה כל-כך מבולבל מהפגישה הלא-צפויה כלל, לא קלט את דבריו – ונכנס מיד. בעברו דרך החדר ראה את כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע עומד, אך ללא אומר וללא דברים פסע ונכנס היישר לחדר ההתוועדות, ונעמד בין יתר הנוכחים.

כעבור רגע קט נכנס כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בחזרה לחדר והמשיך בהתוועדות. המלים הראשונות אותן זכה לשמוע אז מפה קודשו היו²⁷: **"וואס חופשי בגשמיות איז חופשי אויך אין רוחניות, מען זעט דאס בחוש פון פראנקרייך און אמעריקע. אשכנז איז ארויס פון כלל"** [חופשיות בגשמיות הינה חופשיות גם ברוחניות. רואים זאת במוחש מצרפת וארה"ב. גרמניה היא יוצאת מן הכלל]. ובאמרו זאת, עשה בידו הקדושה תנועה של ביטול²⁸.

²⁵ השווה ספר המשפיע עמי' עח. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע כרך ה עמי' נה. כפר חב"ד גליון 308 עמי' 15.

²⁶ אפילו החסיד הידוע רבי מרדכי חפץ שהגיע כאורח, ולא ידע שבכדי להיכנס להתוועדות יש להקדים ולבוא כבר לתפילת ערבית בבית הרבי, נאלץ להישאר בחוץ.

²⁷ ראה מגדל עז עמי' תנח – בשמו.

²⁸ מפי אדמו"ר ש"י. - עוד פירורים מהתוועדות מיוחדת זו, מרשימותיהם של זקני החסידים, ראה: מגדל-עז עמי' תנח. ליובאוויטש וחייליה עמי' 98. רשימות דברים (חיטריק) כרך א' עמי' קעג. ועוד.

מליובאוויטש לרוסטוב

כשלושה שבועות לאחר-מכן, ביום ט"ז במר-חשוון, יצא כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע עם בני משפחתו למסע נידודים מליובאוויטש, עד שהגיעו לעיר רוסטוב השוכנת על נהר דון.

סיבת הנסיעה הזאת היתה נעוצה בחשש סביר שהממשלה שתנצח, הגרמנית או הרוסית, תיקח להם רבנים וחשובי הערים כבני ערובה²⁹. אי לכך, לא היתה לישיבה עצמה כל סיבה לחששות, והיא המשיכה להיות בליובאוויטש.

בתקופה הראשונה התנהלו עדיין כל העניינים כרגיל, ולא נגרמו לישיבה בעיות מיוחדות. אבל לא ארכו הימים, והמצב ברוסיה הלך והחמיר.

לאחרי המהפכה הרוסית בחורף שנת תרע"ז, והתמוטטות משטרו של הצאר בעקבותיה – דימו רבים כי הנה יתחיל עידן חדש בהיסטוריית המדינה. קמה אז ממשלה דמוקרטית, והיא ביטלה את ההגבלות על זכויות היהודים.

הישיבה עוברת לקרמנצ'וג

ברם, 'חירות' מדומה זו לא החזיקה מעמד ימים רבים. כעבור מחצית השנה, בהתחלת החורף תרע"ח, גברו הבולשביקים-הקומוניסטים על 'עמיתיהם', והפילו את הממשלה הדמוקרטית. פרצה אז מלחמת אזרחים מרה ביותר; עובדה שגרמה להתדרדרות חמורה במצב הכלכלי.

עת צרה היתה זו ליעקב, הן בגשמיות והן ברוחניות. היוקר האמיר במידה בלתי רגילה, והעניות גברה ביותר. ברור היה איפוא כי הישיבה בליובאוויטש לא תוכל להמשיך להתקיים שם. בצר להם, דיווחו מנהלי הישיבה לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, ברוסטוב, על המצב הנורא ששרר בליובאוויטש, אשר הורה להם להעתיק את הישיבה לקרמנצ'וג.

לפועל, התארכה העתקת הישיבה כולה זמן רב. לצורך הנסיעה חולקו תלמידי ה"זאל" לשלוש קבוצות, וסעדיה נסע יחד עם הקבוצה השנייה. קבוצה זו, השנייה, הגיעה לחרקוב ביום שישי אחד, ונאלצה להישאר במקום.

בעיר חרקוב למדה מכבר קבוצה של תלמידים (שברחו מליובאוויטש בעקבות גזירת הגיוס), ובני העיר מימנו את כל ההוצאות הנדרשות להם.

כאשר הגיעה הקבוצה החדשה מליובאוויטש לחרקוב, הפך המקום לצר מהכיל את כולם. בסופו של דבר הלכו החדשים לתלמוד-התורה העירוני, שם הסתתרו למשך התקופה הבאה.

²⁹ ראה בקונטרס מקורות ישראל שנדפס בראש סי' כרם ישראל להרב ישראל הלוי בורנשטיין, אב"ד פלונסק והגליל, בהתחלה. מגדל-עז עמי' תנן. רשימות דברים (חיסריק) עמי' שלה. עוד סיבה נאמרה, משום שלא רצה לחיות תחת חסותו של ממשלת וילהלם, מלך גרמניה. וכפי שאכן אמר בהתוועדות שמח"ת תרע"ז: "וילהלם הוא בבחינת נפוליון" (ספר ליובאוויטש וחיליה עמי' 98). מבחינה רוחנית העדיף כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע את ממשלת רוסיה למרות שרבים העדיפו את ממשלת גרמניה על אכזריות המשטר הרוסי (כחששו הידוע של רבנו הזקן במלחמת נפוליון), ולכן החליט לנסוע משם.

בחודש מנחם-אב הצליחו כל תלמידי ליובאוויטש, גם אחרוני תלמידי ה"זאל" – וסעדיה ביניהם – להגיע לקרמנצ'וג.³⁰

ביקש לישב בשלווה

בתקופה הראשונה להעתקת לקרמנצ'וג, התנהלה הישיבה יחסית בשלום ובשלווה. בעיר זו הועמד לרשותה בניין גדול ומפואר, והישיבה התחילה לפרוח ולשגשג בכמות ובאיכות. אמנם, גם "שלווה" זו לא החזיקה מעמד ימים רבים.

בשלהי שנת תרע"ט התחזקו המהומות והשערוריות הידועות מסביב לשלטון המדינה; עובדה שהביאה בכנפיה סבל רב ליהודים בכלל ולישיבה במיוחד.

בסופו של דבר גברה יד הבולשביקים-הקומוניסטים, ולקחו בכוח את הגה-השלטון לידם.

בהתחלה, בעודם עסוקים בתפיסת רסן-הממשלה לידם, לא לטשו את עיניהם על ענייני דת וקדושה, והישיבה המשיכה לתפקד כמקדם.

אבל כעבור זמן נוסף, כאשר גם מעיינות אמצעי הפרנסה נסתמו, ועשירי החסידים היו צריכים להיחבא או לנסוע למדינות אחרות בגלל ההלשנות – גברה המצוקה מאוד.

המצב הנוכחי הלך והחמיר בצורה איומה. הרשעים הפורעים השתוללו, הרעב היה כבד מנשוא, והמחלות השונות גברו והתפשטו מאוד, ופגעו קשות בתלמידי התמימים.

הרעב התעצם כל כך, עד שהיו ימים שלא הייתה אפילו פרוסת לחם אחת בישיבה, להחיות את נפשם הרעבה של הצעירים, אשר סבלו חרפת רעב ממש.

הישיבה באלכסנדריה ובקרמנצ'וג

בעודו בקרמנצ'וג, בקיץ תרע"ט, נפתחה מחלקה נוספת לישיבה במושבה אלכסנדריה, שבדרום אוקראינה. אל מחלקה זו נשלחו כעשרה מתלמידי ה"זאל" שהיו באותה שעה בקרמנצ'וג, ביניהם ר' סעדיה.

אחד התלמידים האלה, הרב זלמן-שמעון דבורקין ז"ל, סיפר³¹:

בשנת תרע"ט בא התמים הרב גרשון חן, שהיה רב בעיר אלכסנדריה דאוקראינה, וביקש מר' שילם שישלח אליו עשרה תלמידים ללמוד בעירו.

³⁰ פרטי המאורעות – ראה ברשימות דברים (חירטיק) ח"א ע' שלח. ספר התולדות אדמו"ר מוהרש"ב נייע (גליצנשטיין) ע' 38. ולהעיר ממבוא לאגרות קודש אדמו"ר מוהרש"ב כרך א. שם כרך ב אגרת תקג.

³¹ תולדות חב"ד ברוסיה הסובייטית פרק נח.

נבחרו אז עשרה מהתלמידים הצעירים, ביניהם גם אני וחברי ללימוד היורה-דעה הת' חיים-מאיר ליס, ה"ר סעדיה ליברוב, ה"ר לעמיל מארדער, ה"ר צבי-הירש גנעסין וה"ר שלום לייקין. למדנו שם כל אותו הקיץ.

לאחר אותו קיץ – עקב מהומות המלחמה והפרעות – בוטלה הישיבה באלכסנדריה וחזרנו לקרמנצ'וג בתחילת חורף תר"פ.

את חודשי החורף עשה איפוא בקרמנצ'וג, עד להסתלקות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ני"ע.

פרק שלישי

בשליחות אדמו"ר מוהריי"צ כ'משפיע' לצ'רניגוב

הישיבה ברוסטוב

ביום ב' בניסן תר"פ נסתלק כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, נשיא הישיבה, ברוסטוב, בעיצומו של המצב הסוער.

באותו הקיץ התמוטטה העיר קרמנצ'וג כליל, וגם בית-מחסה מזרם וממטר שוב לא היה. לא היתה לישיבה כל אפשרות להמשיך להתקיים שם. מנהלי הישיבה הודיעו את כל הקורות לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, שמילא את מקום אביו. למען החזקת הישיבה וטובתה, הורה להעביר את הישיבה בסמוך אליו, לרוסטוב.

בתחילת חודש מנחם-אב הגיע סעדיה לרוסטוב.¹

נוכח פני אדמו"ר מוהריי"צ

אודות אותה תקופה הרת-עולם במחיצת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, סיפר ר' סעדיה²:

והימים היו ימי פחד ובהלה כמבואר בהרבה מקומות. ואני באתי לראסטאו בתחלת חודש מנחם-אב, תר"פ, וכ"ק אדמו"ר [מוהריי"צ] נ"ע לא התחשב עם המצב האיום והנורא של אנ"ש בכלל והמוסד תומכי-תמימים בפרט, והיה אומר דא"ח באריכות גדולה בכמות באיכות, כמו ג' שעות ויותר היה המאמר.³

וגם העמידה נגד פניו הק' בזמן [אמירת] המאמר, היתה יגיעה רבה שלא הורגלו בזה מקודם.

ותודה לה' כי זכיתי לקום ולעמוד נוכח פניו הקדושות [בעת אמירת המאמר], הרבה פעמים.

¹ ממכתביו לנכדיו.

² במכתבו לנכדיו.

³ מפי ה"ר יהודה חיטריק שמעתי שכשבי סיפר להרד"ץ על המאמרים הארוכים של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, אמר לו הרד"ץ: "ער וועט ווערן העכער, וועט ער שוין ניט זאגן א זעלכע לאנגע מאמרים". וראה רשימות דברים עמי קפה (ושם: תר"פ-פ"א כל מאמר נתארך לערך כשתי שעות, ומני אז התחילו מתקצרים למשך שעה).

ר' סעדיה זכה לקירובים גדולים מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ובתקופה זו היה מראשי החוזרים⁴:

בשנה הזאת שהיינו ברוסטוב היה רבי סעדיה מראש החוזרים, שהיה נכנס שבת בבוקר או בשעה אחרת לכ"ק לחזור בפניו המאמר, ולחזור עוד לפני חברים.

חזרת דא"ח לפני הרבי

בשבת קודש פרשת שופטים, ז' באלול בשנת תר"פ, השמיע כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מאמר ארוך, דיבור המתחיל בפסוק "שופטים ושוטרים תתן לד".

אחרי שבת, קרא כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לסעדיה, וביקשו להיכנס לחדרו הקדוש. כאשר נכנס, ציוה עליו לחזור את המאמר שנאמר על ידו באותה השבת. והוא, אכן, חזר לפניו חלק מהמאמר⁵.

רבי איצ'ה ה'מתמיד' בצל אדמו"ר מוהרי"צ

בחודש כסלו תרפ"א – כפי שיסופר בהמשך - חלה כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע קשות, ובשל מצבו הקריטי נבצר ממנו לומר מאמרים.

באותה תקופה, בדיוק, הגיע החסיד ר' איצ'ה ה'מתמיד' לרוסטוב, להסתופף בצל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע. היתה זו הפעם הראשונה שהגיע לליובאוויטש, מאז הסתלקותו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ברוסיה. בעת חוליו אמר ר' סעדיה קדיש אחרי אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

⁴ מרשימת הריי חיטריק שתחי"י.

⁵ מפי בנו הרא"ס.

כאשר הגיע לבית רבי השתוקק מאוד לשמוע איזה מאמר-חסידות מ'הרבי החדש'. אבל בגלל המצב החמור, כאשר, כאמור, נבצר מהרבי לומר מאמרים – פנה רבי איצ'ה לסעדיה (תלמידו לשעבר), וביקש ממנו שיחזור לפניו על אחד ממאמרי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.

רבי איצ'ה היה רגיל לסגנונו המתומצת יותר של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, וכאשר שמע את ה'חזרה' על המאמר מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בפרשת תולדות, בו כל נושא מבואר בביאור רחב ומפורט, התבטא ואמר כלעצמו: "זייער אסאך 'אותיות'!... זייער אסאך 'אותיות'!..." [הרבה מאוד 'אותיות']⁶.

שכינה מדברת מתוך גרונו

בהזדמנות, בדברו על מהותו של מאמר חסידות, סיפר ר' סעדיה על שמחת-תורה שנת תרפ"א אותו עשה בצילו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע⁷:

הרבי התוועד במשך היום [פעמיים], והיה בהתפשטות גדולה כזו שאי אפשר לתארה בכלל.

במהלך ההתוועדות קם לפתע אחד החסידים וביקש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע שיאיל לומר עכשיו מאמר-חסידות. הרבי התנצל בנימוק כי עדיין אינו מוכן לכך. "פון וואו נעמט מען די 6-8 שעה אויף הכנה" [מאיפה 'לוקחים' אותן שש-שמונה שעות עבור ה'הכנה'] – שאלו הרבי.

כעבור זמן-מה התבטא כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע כי העובדה שאיננו מוכן לומר חסידות אינה מצד חלק ההשכלה שבחסידות – כי לכך אינו זקוק להכין את עצמו כל עיקר. אלא מכיוון שלצורך אמירת דא"ח [חסידות] זקוק האומר לכמה עניינים – לכך יש צורך בהכנה. בין הדברים שמנה אז, אמר – שיש לכוון בעת אמירת המאמר לעשות בו איזו טובה ליהודי.

בתוך הדברים התבטא, אשר אמירת הדא"ח צריכה להיות באופן של "שכינה מדברת מתוך גרונו".

"וזהו מאמר", סיים כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע את דבריו אל אותו חסיד.

המצב הרוחני וה'משפיעים'

חודש תשרי תרפ"א חלף והחורף עמד בפתח. המצב הרוחני ברוסיה ירד פלאים, והיה צורך בכחות מיוחדים לחזק את סוכת דוד הנופלת.

⁶ מפי הי"ר יהודה חיטריק. ומרשימתו הנ"ל.

⁷ ע"פ קלטת.

עוד בחייו, הושיב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ני"ע משפיעי דא"ח בעיירות שונות במגמה להפיץ את תורת החסידות. לפני הסתלקותו אף הוסיף למנות למטרה זו משפיעים נודדים שיסעו במהלך השנה למקומות שונים. עבודת המשפיעים נשאה פרי ובכל מקום בואם, היו מתקבלים בחיבת קודש והצליחו לעורר את הלבבות לעבודת ה' ובקביעת עתים לתורה.

עתה, לאור המצב הנורא ששרר במדינה בעקבות המהפכה הבולשביקית, החליט כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע כי כמענה להתדרדרות הרוחנית יש להוסיף ולשלוח משפיעים 'נודדים' וקבועים לרחבי המדינה. בתורת החסידות הוא ראה מקור של חיות לעמידה איתנה במסירות-נפש מול גלי הזידונים של אותם הימים.⁸

בדרך-כלל נשלחו התלמידים לערים מרכזיים בהן כיהנו כרבנים חסידים אנשי-מעלה. הייתה בכך סיבה פנימית נוספת – לתת לתלמידים את ההזדמנות לקבל הדרכה ולהתחמם לאורם של גדולי וזקני החסידים.

הוא פנה במכתבים לתלמידי התמימים ובוחר מביניהם כמה מבחירי ומצוייני התלמידים לשליחות מיוחדת זו. הבחירה נפלה על תלמידים המוכשרים לכך, בעלי שפה ברורה ופה מפיק מרגליות, הנחמדים ואהובים לבריות בטיב מעלותיהם.

”אותך אשלח לצ'רניגוב”

בעקבות המצב הכספי הקשה וגודל הרעב ששרר אז בין כותלי הישיבה (ברוסטוב), העלה מנהל הישיבה, חדב"נ הרב שמריהו גוראריה (הרש"ג), את הרעיון - לשלוח את ר' סעדיה בתור שד"ר, לאסוף כספים לטובת הישיבה.

ר' סעדיה נכנס לפניי ולפנים, ליחידותי אל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע, כדי לשאול בדעתו על הצעתו של הרש"ג.

אמר לו הרבי: **”בתור 'משולח' אשלח כבר מישהו אחר; אותך אשלח לצ'רניגוב”**. והוסיף: **”אשלח אותך לשם לחזור דא"ח ולהפיץ חסידות, ולעשות שם לשכה של ליובאוויטש”**.⁹

בין חיים למוות

ה'יחידות' התקיימה תיכף אחרי החגים¹⁰. אבל לא הספיק הזמן לבצע את התכנית, ובנוסף למצב האיום ששרר מבחוץ, נתווספה צרה חדשה מבפנים. לקראת סוף החודש (מרחשוון) החלה מחלת הטיפוס להתפשט, לא-עלינו, ברבים מבתי החסידים והתמימים ורבים חללים הפילה.

⁸ ראה מבוא לאגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע כרך א.

⁹ מפי בנו ה"ר אלכסנדר סנדר. השווה גם מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע לסבי לענין שליחותו בבלגיה בשנת תשי"ט – נדפס להלן בפרק

המחלה הלכה והתפשטה, עד אשר בתחלת חודש כסלו פגעה גם ברבי עצמו ובבני ביתו. וכפי שסיפר ר' סעדיה¹¹:

בתחלת חודש כסלו, נוסף על מצבינו האיום, והנה המחלה האיומה טיפוס לא-עלינו פגעה בכ"ק אדמו"ר זי"ע ובכל בני ביתו שיחיו וגם בהרבה מבתי אנ"ש שיחיו. והיה לנו רק אחת התפילה והתחינה. ובכל יום ויום היו מבקרים ושופכים לב על האהל הקדוש.

על חומרת מצבו העיד הרבי עצמו¹²:

מצבינו היה נורא. פרשת הימים ההם, אין להעלות על הכתב, היה מבהיל... כשלושה חודשים שכבתי ל"ע על ערש דוי. ימים אחדים היו, ל"ע, אשר פרפרתי והתאבקתי בין החיים והמוות. . והרופאים אמרו נואש.

מצבו הקריטי של הרבי הותיר את החסידים בתדהמה נוראה, שכן "זה לא מכבר אבדו אבדה הנוראה הזו את כ"ק אדמו"ר נ"ע, וכל הנחמה היתה שהניח לנו בנו יחידו, והכל מסר ליוסף. . ופתאום שבר נורא כזה"¹³.

מתנה לרבי: שנתיים מחייו

החסידים והתמימים לא הסתפקו בתפילות ובתחנונים. על אחת הפעולות הדרמטיות ביותר, המגלים טפח מעומק ההתקשרות והאהבה של החסיד לרבי, מסופר¹⁴:

ר' יצחק גורעוויץ הנקרא "דער מתמיד" הי"ד, הודיע שמי שרוצה לתת במתנה שנים לאדמו"ר (שענקן יאהרן דעם רבי'ן) יכול לעשות זה. וכולם נכנסו להזאל של כ"ק אדמו"ר נ"ע, והיה בכי גדול, וכל אחד ביקש לר' יצחק הנ"ל ועשה קבלת קנין ואמר לו כמה הוא נותן ורשם את זה על צעטיל [פתק]. הארון קודש היה פתוח. וקודם כל הנ"ל אמר ר' יצחק לכולם שיחשבו בעצמם היטב יוקר החיים, וכל יום ויום הוא יקר, אך לאידך-גיסא ידעו מהו החיים של אדמו"ר, והיו בכיות נוראות והמחה היה איום.

בפתק הנדיר הזה – שהגיע לידנו – חתמו בכתב-ידם שלושים חסידים ו'תמימים' כשלידם ציון הזמן שנתנו מחייהם. מרביתם נתנו "שלושה חדשים" מחייהם.

סעדיה היה החמישי לחתום את שמו "נאום סעדי" ב"ר צבי" בפתק, ולצד שמו הוסיף את ציון מתנתו לרבי מחייו: **"שני שנים"**¹⁵!

¹⁰ השווה מכתבו לנכדיו: "וכך עברו חודשי הקץ וחודש תשרי תרפ"א, עד שנכנסתי לפני ולפנים, ואז אמר לי כ"ק נבג"ם אודות צערניגוב".

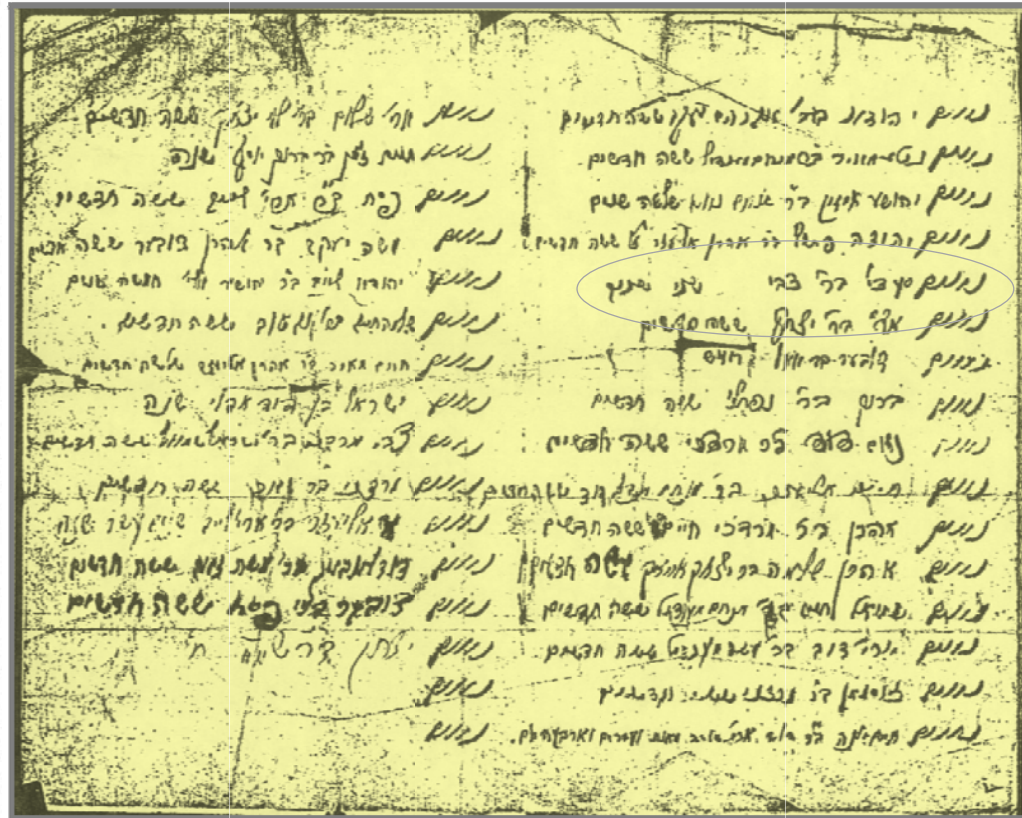
¹¹ במכתבו לנכדיו.

¹² אגרות-קודש כרך א עמ' שכו.

¹³ שמועות וסיפורים עמ' קכה-ו.

¹⁴ שמועות וסיפורים שם.

פתק נדיר. בשנת תרפ"א חתמו ונתנו חסידים שנות-חיים שלהם במתנה לרבי בחוליו: "סעדי" ב"ר צבי שני שנים"

אמירת הקדיש

כשלושה חודשים שכב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע על ערש דווי, ובתוכם כשלושה שבועות במצב קריטי ביותר.

¹⁵ נדפס בבי"מ גיליון 176 עמ' 43. ראה שם.

בתקופה זו לא היה ביכולתו לומר מאמרי-חסידות, ואף נבצר ממנו לעבור לפני התיבה - אם כי הדבר היה בשנת האבלות אחרי אביו¹⁶. על-פי הוראתו – נבחר אז ר' סעדיה להתפלל לפני התיבה אחרי אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, שאף אמר את הקדישים בשליחותו¹⁷.

רק כשהתחיל להבריא קצת היו נכנסים, ברשות הרופאים, מניין מאנ"ש והתמימים לחדר הסמוך לחדרו, והיה אומר קדיש ברוב עמל ובשארית כוחותיו, כשהוא שוכב במטתו¹⁸.

“אלו הם הגדולים שלנו”

זכות תפילת הרבים ושאר פעולות החסידים עשו את שלהן, וכפי שסיפר ר' סעדיה¹⁹:

השי"ת שמע בקול צעקת אנ"ש שיחיו ונשאר אז בחיים.

אבל עד שבא לכחותיו לאט לאט לקח הרבה זמן, עד חודש שבט.

ובכ"ג שבט הותחלה העבודה הקדושה כרגיל.

באותו יום – כ"ג בשבט – זכה ר' סעדיה להיכנס ליחידות אל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע. בהזדמנות זו דיבר עמו הרבי בהרחבה אודות רצונו (מאז תחילת החורף) לשולחו בשליחות לעיר צ'רניגוב ופרטי העניינים הקשורים בנידון.

ר' סעדיה התנצל בפני הרבי שעדיין צעיר לימים הינו, וברצונו להמשיך את לימודיו במסגרת הישיבה יחד עם שאר חבריו. אמר לו הרבי: **“וואס זאל מען טאן אז דאס איז אונזערע גדולים”** [מה לעשות שאלו הם הגדולים שלנו]²⁰!

הרבה ביטויים נפלאים זכה אז ר' סעדיה לשמוע מפה קודשו של הרבי. בין השאר אמר לו: **“ברוחא קדישא דשביק בי אדמו"ר, הנני ממנה אותך לחזור דא"ח ולהפיץ תורת החסידות”**²¹.

¹⁶ ראה שמועות וסיפורים שם.

¹⁷ מפי אדמו"ר – נדפס בבי"מ שם עמ' 42. ושם: כדאי להזכיר שהוא עדיין היה אז בחור (נישא תרפ"ה) וגם אביו, ר' צבי, עדיין היה אז בין החיים. כפר חב"ד גליון ה' בניסן תשמ"ה עמ' 27.

¹⁸ ראה שמועות וסיפורים שם.

¹⁹ במכתבו לנכדיו.

²⁰ מפי בנו ה"ר אלכסנדר סנדר. ובני"א מה"ר דובער יוניק ששמע מפיו: “ער איז שוין א גדולי”.

²¹ מפי בנו הנ"ל. כפר חב"ד גליון ה' בניסן תשמ"ה עמ' 27.

”וידו כידי ממש”

כותב ר' סעדיה :

כ”ג שבט – זה היום שזכיתי לקבל מידו הקדושה של אדמו”ר מהרי”ץ זי”ע ד’ אגרות-הקודש לצורך שליחותי לצערניגוב בשנת רפ”א . . ד’ אגה”ק כתב יד קודשו: אגה”ק א’ - בשבילי, בכל הענינים שאתעסק בהם. ואגה”ק ב’ – בשביל הרד”ץ ז”ל. וג’ – בשביל בני העיר. וד’ – בשביל הרב דוואראנז, שעברתי דרך עיר זו.

האגרת הראשונה, בה פירט את פרטי שליחותו בצירניגוב, כמו כל שאר האגרות לא הגיעו לידינו.²² אך בין השאר כתב לו הרבי באגרת זו: ”וידו כידי ממש בחתימת הקבלות” – הקבלות על תרומות לקופת רבינו, אותה ייסד למימון הוצאות שילוח המשפיעים ושאר ענייני אביו.²³

האגרת השניה הייתה ”בשביל הרד”ץ” - הגאון החסיד רבי דוד-צבי חן, רבה של עיר שליחותו, צירניגוב. האגרת השלישית יועדה לתושבי העיר צירניגוב. ומכיון שלצורך שליחותו לצירניגוב היה עליו לעבור דרך העיר ווארוניז, מסר לו הרבי אגרת נוספת, הרביעית במספר, למסרה לרב העיר.²⁴

נסיעתו ותקופת ה'בסקציה'

ר' סעדיה קיבל עליו את השליחות החשובה, ויצא תיכף לדרכו.

היות ונסע בעירום ובחוסר-כל, דאגו לו מבית רבי להלבישו לפני צאתו לדרכו.²⁵

הוא שם פעמיו לווארוניז כדי למלא את שליחותו הראשונה בהעברת מכתב הרבי לידי רב העיר – בדרכו לצירניגוב.

אולם לפתע השתנו פני הדברים. בשילהי החורף תרפ”א, כאשר החל להתבסס לאחר שנות המהפכה, גבר יד השלטון הקומוניסטי על ארץ רוסייה, ותיכף הכריז מלחמת חורמה חסרת-פשרות נגד מוסדות

בית-הכנסת בווארוניז
בעיר זו התעכב ר' סעדיה בדרכו לשליחותו בצירניגוב

²² במכתבו כותב סבי: ”ונשארו עם כל החפצים בעיר מגורינו גואטסק כאשר ברחנו בחפזון מהצר הצורך ימ”ש בחג הסוכות תשי”ב לפני המדינה”. וחבל על דאבדון.

²³ מפי בנו הנ”ל.

²⁴ כנראה - הרב אברהם ליפסקינד ז”ל. אושר ע”י רעייתו, סבתי.

²⁵ מפי רעייתו, סבתי.

התורה והדת. השלטונות דיכאו כל מחשבה הקשורה בפולחן דתי ברחבי רוסיה.

למטרה זו אף הוקמה מחלקת ה'יבסקציה' - מחלקה אכזרית מיוחדת שהורכבה מיהודים קומוניסטים, כשלתורה כל כלי הדיכוי וזרוע הברזל המפורסמת של השלטונות שם. כך החלה תקופה נוראה בהיסטוריה של יהדות רוסיה, תקופת הרס ואבדון ליהדות, תקופת משבר ומאבק.

מנהיגי היהדות ברוסיה באותה תקופה נעלמו מהאופק, ועסקני הכלל היהודיים פחדו להתבלט ולומר את דברם בגלוי. 'אחד היה אברהם' - מול יד הברזל הארוכה של השלטונות הונף נס הקרבה ואומץ הלב של גבורי הרוח בראשות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע. הוא היה זה שפעל והפעיל בכל כוחו את ה"מחתרת החסידית" הידועה, והחדיר בלבבות תלמידיו את להב מסירות-הנפש עד טיפת הדם האחרונה.

אולם לא רק שהדרכים נעשו בחזקת סכנה, במצב שנוצר היה קשה מאוד להשיג כרטיס נסיעה, ביחוד ליהודי עטור זקן. בשל מצב המדינה ארכה הנסיעה²⁶ ולמרות כל מאמציו נמנע ממנו להגיע אל יעדו, צ'רניגוב. בכל יום, השכס בבקר, היה מכתת את רגליו לתחנת הרכבת בווארונז' ומנסה את גורלו בהשגת כרטיס, אך לשוא. כך נמשכו פני הדברים מידי יום ביומו – במשך כחצי שנה²⁷.

"והאחד מתלמידינו בטשערניגוב"

ביום כ' בסיוון תרפ"א, פנה כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע באגרת לאחד המשפיעים שבחר, ודן בה בהרחבה על מטרת שליחויות אלו בכללותן. וכך כתב בין היתר²⁸:

ומיום שהעמידני השי"ת בחסדו מחליי לא-עלינו ולא-עתה עסקתי בזה, ותודה-לה' עשיתי פרי טוב . . ועלה בדעתי חלק המדינה לפלגות, למרכזים שונים. התחלתי מן החומרי דבר קופה, והושבתי אחד מתלמידינו במאסקווע ות"ל פעל מה שהיה ביכולתו, וסמוכים לו דמיתי אשר כמה וכמה פלכים יהיו על דגלו, והאחד מתלמידינו בטשערניגוב, ואת ידיו [מקבל האגרת] בחארקוב, וכל נגב המאליע רוסיא, והאחד בפלך וייטעבסק מאגילעב, וש"ב הר' לוויק²⁹ ביעקטערינאסלאוו, אשר כולנו יחדיו נעבוד לעשות אגודות אגודות לומדים, בכל מקום ומקום לפי ערכו, יהיה מה, אבל ילמדו יתעוררו בעבודה ופועל, לעבוד את הוי' ולא ישבו בחיבוק ידים, ולהיות קפואים מהקרח הנורא...

"והאחד מתלמידינו בטשערניגוב" - כתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע. תלמיד זה ככל הנראה היה ר' סעדיה, בו בחר הרבי להיות 'משפיע' בצ'רניגוב. תוצאות עבודתו עוד לא היו, כי טרם הגיע ליעדו.

²⁶ ממכתבו לנכדיו.

²⁷ מפי רעייתו, סבתו.

²⁸ אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ כרך א עמ' קנה.

²⁹ אביו של רבינו.

כעבור כמה שבועות, באמצע חודש תמוז, עלה בידו סוף-סוף להשיג כרטיס לנסיעה והרשינות המתאימים, אם כי לא באופן רשמי³⁰. היה זה כחצי שנה מאז עזבו את רוסטוב. רק בסוף הקיץ³¹, אחרי כל התלאות, הגיע לצ'רניגוב – למילוי המשך השליחות.

מילוי שליחותו

סעדיה מילא את שליחותו, ופעל רבות בתפקידו בתור משפיע של תורת החסידות לתושבי העיר. לאור המצב במדינה, כאשר פעילות של חיזוק התורה והיהדות נאסרה על-ידי השלטונות, היתה שליחותו כרוכה במידה רבה של מסירות-נפש. אמר לו כ"ק אדמו"ר מוהר"י נ"ע³²: **"אתה, הרי הכרת את אבי (כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע), ובכן בכל זמן שיהיה, רחמנא-ליצלן, עת צרה - תצייר את דמות דיוקנו הקדושה ותושע"**.

בצל הרד"ץ

במשך זמן שליחותו בצ'רניגוב התאכסן סעדיה בביתו של רב העיר, הגאון-החסיד הנודע רבי דוד-צבי-הירש חן (הרד"ץ). "אצל הרד"ץ היה לי תענוג רוחני", התבטא ברבות הימים³³.

הרד"ץ היה בעל אישיות נדירה, גאון בש"ס ובכל מקצועות התורה, ונחשב לאחד מגדולי התורה בדורו. היה אחד מבין שלושת בני העלייה שזכו שכ"ק אדמו"ר רבי שמואל (מוהר"ש) נ"ע בחנם לרבנות והסמיכם בהיתר הוראה וסמיכת חכמים. הנהגתו התמידית היתה בחסידות ופרישות כאחד הקדושים אשר בארץ; תפילתו ארכה שעות רבות, ושרעפיו תפוסים היו תמיד בהשגות אלוקיות. לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, כאשר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע סירב לקבל על עצמו את הנשיאות, ביקש מהרד"ץ שהוא ינהיג את העדה³⁴!

הרד"ץ היה גם בעל מסורה חשובה בדברי חסידות וסיפורי חסידים אותם קיבל מאביו הגאון-החסיד רבי פרץ, שהיה עוד מבני היכלו של אדמו"ר האמצעי וה'צמח צדק'.

בדברו פעם על מדרגת הרד"ץ, סיפר ר' סעדיה³⁵:

רבי דוד-צבי בהיותו צעיר לימים היה ממקושרי וחידי אדמו"ר מוהר"ש נ"ע. ובשוחחם בינם לבין עצמם, שיערו החסידים דאז אשר באופן עבודתו שהלך, יגיע

³⁰ מפי רעייתו, סבתי.

³¹ ממכתבו לנכדיו.

³² מפי בנו ה"ר אלכסנדר סנדר. לא נתברר מתי בדיוק נאמרו הדברים ואם נאמרו לעניין שליחותו לצ'רניגוב.

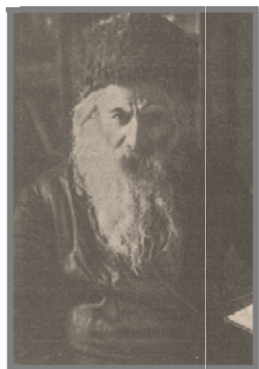
³³ מפי ה"ר יעקב ווייזר (ווינה) ששמע ממנו.

³⁴ הרד"ץ דחה את בקשת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בטענה שאין אדם שמסוגל לעכל את הכבוד [של הנהגת האדמו"רות] זולת רבותינו נשיאינו.

³⁵ רשימות דברים (חיתריק) כרך ב עמ' רנא.

למדריגת החסיד המפורסם רבי הלל מפאריטש נ"ע (שהיה מגדולי תלמידי רבנו הזקן נ"ע).

הרד"ץ מצ'רניגוב
ר' סעדיה התאכסן בביתו

הרד"ץ קיבלו בביתו ונתן לו להרגיש כבן בית ממש³⁶. מבחינה פיזית אמנם היה שם ללא חברים בני-גילו ובלתי מסודר כל-כך³⁷, עם זאת זכה לקבל מפיו במשך תקופת שליחותו בצ'רניגוב הרבה דברי הדרכה בדרכי החסידות וסיפורי חסידים, ובמשך חייו היה ר' סעדיה מהיחידים שבין זקני החסידים שקיבלם, מסרם וסיפרם³⁸.

פעם בהיותו בביתו של הרד"ץ, הטיל סעדיה ציצית בבגד של ארבע-כנפות ועשה את החוליות באופן שהיה מושך כל חוליה על-ידי ה'שמש' הארוך. כשהבחין בכך הרד"ץ, הגיב: "זו מאכסט 'צאצקעס' [אתה עושה צעצועים]... אחר-כך הראה לו הרד"ץ כיצד לעשותן – לכרוך על-ידי ה'שמש' שלוש כריכות ואחר-כך להעביר את ה'שמש' בין חוטי הציצית, וכן הלאה³⁹.

עוד סיפר ר' סעדיה⁴⁰:

כשהיו שואלים את הרד"ץ "וואס מאכט איהר?" [מה שלומכם?] - היה עונה בלשון נופל על לשון באידיש: "מען קוקט זיך-צו ווי עס מאכט זיך" - אנו מתבוננים לראות כיצד כל דבר מתהווה מיאין' ליש'...

בין הסיפורים הרבים ששמע ממנו:

לאחרי הסתלקותו של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע בשנת תרמ"ג בליובאוויטש, התאספו זקני החסידים ושמו עיניהם על האמצעי שבבניו, הרש"ב, וביקשוהו שייעתר לקבל על-עצמו את הנשיאות. הרש"ב שתק ולא השיב מאומה⁴¹. לא הראה שום תגובה, רק שיחק עם שרשרת השעון שעל חזהו. כשנכנס אחר-כך לחדרו, נכנס אחריו גם הרד"ץ. פרץ כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בבכי ואמר להרד"ץ: "אם באמת הנכם ידדי, קחו חבל וקשרוהו ותלוהו על צוארי עם אבן כבדה והשלכוני לנהר".

גם הרד"ץ מצידו החשיבו מאוד, ופעם התבטא על ר' סעדיה בהיותו אצלו: "כח רבו ניכר בו"⁴².

³⁶ מפי רעייתו, סבתי. והשווה לעדות בנו ה"ר אברהם חן: מהלכות קבועות שבביתו היה, כי כל זר וכל אזרח היה בא אל הבית, כלאכסניא בשכר. היה קובע אהלו בכל פינה פניה שמצא ואכל מה שמצא ובכל שעה הרצויה לו. עם סדרי הבית לא התחשב, ומעולם לא שאלו להבא "מאין ולאן ועד כמה אמור להתאכסן?".

³⁷ ממכתבו לנכדיו.

³⁸ כפר חב"ד גליון ה' בניסן תשמ"ה עמ' 27.

³⁹ רשימות דברים (חיטריק) כרך כרך ב עמ' רנב.

⁴⁰ רשימות דברים שם.

⁴¹ על תקופת קבלת הנשיאות על-ידי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע – ראה במאמרי בכפר חב"ד גליון 543 עמ' 20.

⁴² מרשימת אאמו"ר. ושם: "שמעתי מר' אברהם שי' דרייזין בסעודת מלוה מלכה מוצש"ק א' דחומ"ס תשכ"ח בסוכת של ישיבת תו"ת ברקולין, שהרד"ץ נ"ע כתב או אמר על אבי שי' וכו' (כפננים). שמעתי מר' שי' שי' רייטשיק בסוכה הנילוי".

הוראת הרבי : גז'צסק

מעל שנתיים שהה סעדיה בצ'רניגוב - עד שילהי שנת תרפ"ג⁴³.

לקראת ראש-השנה תרפ"ד חזר לרוסטוב כדי להסתופף בחודש החגים בצל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע. בתום החגים לא חזר עוד לצ'רניגוב, ואת חודשי החורף עשה במסגרת כותלי ישיבת "תומכי תמימים"⁴⁴ - שבדיוק באותם ימים חזרה לרוסטוב, לאחר שורה של נידודים שונים.

אולם בקיץ של אותה שנה (תרפ"ד), בעקבות גזירות השלטונות, נסגרה הישיבה ברוסטוב ונדדה למקומות שונים, ואף כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע עצמו נאלץ להעתיק את מושבו מרוסטוב ללנינגרד.

שאל ר' סעדיה בדעתו הקדושה של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לגבי עתידו, אשר הורה לן לנסוע לגז'צסק (גאגארין) – השוכנת בין מוסקבה לסמולנסק - בה נתקבל אחיו ר' הלל לשו"ב⁴⁵. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מסר בידו אגרת-קודש עבור בני העיר, בבקשה שישתדלו לסייע בידו להסתדר במקום⁴⁶.

ואכן בגז'צסק מצא את זיווגו וזכה להקים בית בישראל⁴⁷.

---

⁴³ ממכתבו לנכדיו.

⁴⁴ ממכתבו לנכדיו.

⁴⁵ ממכתבו לנכדיו.

⁴⁶ מפי בנו ה"ר אלכסנדר סנדר.

⁴⁷ ממכתבו לנכדיו.

פרק רביעי

הקמת בית בישראל וחינוך למסירות-נפש

השידוך

ר' רפאל-נחמן
הכהן. השדכן

בשילהי הקיץ שנת תרפ"ד הגיע ר' סעדיה, על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע, לגז'צסק.

כעבור זמן קצר בא בקשרי השידוכים עם מרים (מרייאשא)¹, בתם של החסיד רבי משה-מנחם-מענדל² וקריינא דבורה³ לבית איידלמן, שהתגוררה בגז'צסק. השדכן היה ה"ר רפאל-נחמן הכהן.

מרים (מרייאשא) נולדה בגז'צסק⁴ בסמיכות ולפני פסח תרס"ה. בהיותה בת עשר מתה עליה אמה⁵, וכעבור ארבע שנים נפטר גם אביה⁶ – כך שעול החזקת הבית נפל על כתפי הבת הצעירה.

¹ בפי כל נקראה מרייאשא, ובנוסח הכתובה (שתח"י) "מרים" בלבד. אבל במכתב ר' סעדיה מאדר"ח אלול תרפ"ז (שתח"י) מזכירה לברכה "מרים (מרייאשא) בת קריינא דבורה" (הסוגריים במקור). ראה אגרות-קודש רבינו כרץ כא עמ' רכ.

² בן ה"ר יצחק ועשקא איידלמן.

³ בת ה"ר משה ליב הכהן ובריינא הופמן. במשפחתה היו 8 ילדים – שלושה אחים וארבע אחיות (כולל אותה) ועוד ילד/ה שנפטרה בגיל צעיר (שמעתי מפי אח סבתי, הרב אריה דוב איידלמן). בשנת תרס"ה נסעו כולם לארה"ב, ורצו לצרף גם אותה ואת בעלה, אך הוא לא הסכים לנסיעה (מפי סבתי).

⁴ לסבתי היו כמה אחים מבוגרים ממנה: הבכור – יצחק (נפטר ח' כסלו תשי"ד (תשכ"ד?)), השני – אהרן, והשלישי – הבחור יוסף (עקבותיהם נעלמו בשנות השואה. הי"ד). אחיה התמים ה"ר אריה דוב היה מבוגר ממנה בכשנתיים וחצי. [לדברי אחי ה"ר משה יהודה, שמע מסבתא שהיו לה גם אחים בשם אביגדור וראובן, ומעיין ב'האחי' שהופיע בליובאוויטש עולה – גם אח נוסף בשם יעקב. שכן כמה פעמים מדווח בו תחת המדור "נדבת אחים" – האחים יעקב וארי' דוב איידלנאנט, או יעקב וליב]. גם אחות מבוגרת היתה לה – עשקא. היא היתה צעירה ובעלת חן מיוחד. נישאה לחיים בעלין, ש"יב ומוהל, ונולד להם שלושה ילדים, אבל כעבור זמן קצר חלתה במחלה איומה, סבלה הרבה, ונאלצו לעשות ניתוח שנכשל. כעבור שנה של יסורים נפטרה בגיל 21, ד' בטבת תרע"ד. מרוב צער ועגמת-נפש חלתה אמה אף היא ונפטרה כעבור שנה. [אחיות נוספות: רבקה, בריינא – מאחי הנ"ל].

⁵ נפטרה כ"ז בטבת תרע"ה. – מפיה.

⁶ נפטר ה' בטבת תרע"ט. חיפשו אחריו ונאלץ להתחבא תחת המטה, וחלה ונפטר כעבור שבוע. – מפיה.

בתולדות המשפחה מקובל שאביה היה הילד ה-14 במשפחה, ואשר 13 הילדים שנולדו לפניו מתו כולם, רחמנא-ליצלן, בקטנותם. בשעה שהיתה אמו בהיריון עמו, נסע אביו (משקלוב) לכ"ק אדמו"ר הצמח-צדק נ"ע וביקש את ברכתו. הרבי בירכו בזרעא חייא וקיימא, וכך היה.⁷

לא לכל אדם ניתנה הרשות להתגורר בגז'צסק, להיותה סמוכה יחסית לעיר הבירה מוסקבה. אולם ר' משה-מנחם-מענדל קיבל רישיון בגין עבודתו (במלאכת התפירה של בגדי עור לימי החורף).⁸

גז'צסק עיר מגורם

החתונה

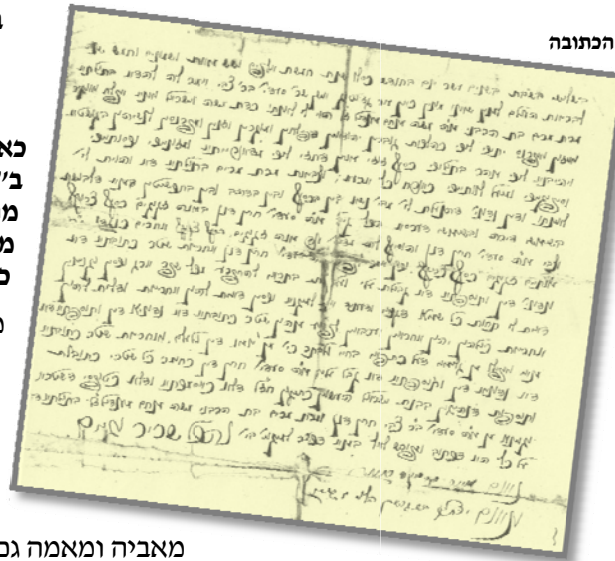
ביום שלישי י"ב בכסלו תרפ"ה נערכה החתונה בגז'טסק. וכך נכתב בכתובה:

בשלישי בשבת בשנים עשר יום בחודש כסלו שנת חמשת אלפים ושש מאות ושמונים וחמש שנה לבריאת העולם למנין שאנו מונין כאן עיר גזאטסק איך שר' סעדי' ב"ר צבי אמר לה להדא בתולתא מרת מרים בת הרבני מו"ה משה מנחם מענדיל ז"ל הוי לי לאנתי כדת משה וישראל.

מסיבות שונות לא עלה בידי אבי החתן ר' צבי-הירש להשתתף אישית בשמחת בנו. החתונה נערכה איפוא ללא השתתפותם של אף-אחד מההורים, שכן החתן היה מיותר מאמו עוד מילדותו, והכלה, כאמור, היתה יתומה

מאביה ומאמה גם יחד.

הכתובה

⁷ שמועות וסיפורים כרך ב אות קיא.

⁸ בביתו לא היו צריכים לנקות כי אם את הרצפה לפסח, כי חוץ מזה לא היה שם מאומה. – מפיה.

קל לתאר את התחושה שאפפה את כולם בחתונתם, ואת גודל העשירות שהתגלתה בסעודת החתונה... כמניין אנשים השתתפו בחתונה, והסעודה הוכנה בעזרת ידידים שבאו לעזרת בני-הזוג היתומים.⁹

בלי מזון ומחייה

גם לאחר חתונתם נשארו בני-הזוג לגור בגז'צסק. חייהם היו חיי דלות, עוני ודחוקות.

בשנת תרפ"ד הוציאו השלטונות חוק ה"נעפ", שהתיר לסחור בהגבלות מסויימות. רשאים היו לפתוח חנויות ובתי-חרושת קטנים. ביחד עם רעייתו, פתח ר' סעדיה חנות קטנה בשוק העירוני למכירת 'סחורה', בכמות מצומצמת ביותר. ההכנסה הייתה מועטת אף היא, אבל ר' סעדיה היה שמח בחלקו והסתפק במה שיש.

את סחורתו רכש ר' סעדיה בכסף שלוה, במוסקבה, אך סוחר מפולפל הוא לא היה. באחת מנסיעותיו למוסקבה נזדמן לו סוחר שהיה מוכן למכור לו סחורה בכמות גדולה, תמורת מחיר הגון. ר' סעדיה שילם לו כבקשתו, וחיש מהר גמר את העסק מבלי הבט על הסחורה שקנה וחזר לביתו. בבואו הביתה, מה נשתומם לראות אשר במקום הסחורה אותה חשב לרכוש, מכרו לו שקיות מלאות קש וסמרטוטים... כך נשאר ללא 'סחורה', ללא אמצעים להחזרת ההלוואה, וללא פיסת לחם להחיות נפשם הרעבה של הפעוטים...

על מצבו הכלכלי כותב ר' סעדיה במכתב מיום ח' באלול תרפ"ז לחברו בארה"ב¹⁰:

אצלי המצב הגשמי . . בשנה זאת המסים רבו עלי עד להגדיל, ובאמת נהייתי לבעל-חוב על-ידי-זה מאות אחדים, וכבר דמיתי כי לא יהיה ביכולתי לנהל העסק הלאה, אך אף-על-פי-כן אקווה כי בעזרת ה' עוד אחזיק מעמד גם להבא.

אך כל זה מגיע לנו בזעות אפיים, ונתקיים בנו כי בנפשו יביא לחמו, כי העסק בכלל וסחורה שלנו בפרט הוא כמעט תלוי על [...] סכנת נפשות רחמנא-ליצלן, והרבה מאוד נשלחו [...] עבור זה.

ופעם אחת הייתי תפוס גם-כן בהיותי במוסקווא, אך בעזרת ה' הפודה ומציל מכל צרה וצוקה, שומר את עמו ישראל, ועוד שולח ברכה והצלחה במדה בלתי מוגבלת...

למרות המצב הדחוק ששרר בבית לא התלונן מעולם על מצבו, ובה' שם מבטחו לפי החינוך שספג בין כותלי הישיבה:

התשלומים [המסים] אוכלים את החלב והאליה, ומהתמצית ניזון הבעל-מסחר...

⁹ מפי סבתי.

¹⁰ מצילום מכתבו (שתח"י).

אבל אף-על-פי-כן הנני שמח בחלקי ותקוותי תאמצני כי לא ימוש ה' יתברך חסדו מאתנו לעד . . . וכן תודה לה' עבור מעט הצדקה שהנני מתגבר להפריש מהוני וכו' . . . הכל בסעייתא דשמיא תליא מילתא ... הכל כאשר לכל נראה בעליל כי עין השגחה עליונה על כל זה¹¹.

"והשם יתברך ברוב רחמיו" – כתב ר' סעדיה ברבות הימים¹² – "עזר לנו להסתדר לפי-ערך המצב אז, ולבנות בית ומשפחה שיחיו".

ביקור הנ.ק.וו.ד.

מצבם נמשך כך עד שנת תרצ"א, שאז חלה התדרדרות נוספת. באותה תקופה העלו השלטונות את תשלומי המס עד כדי כך, שלא הצליחו לעמוד בתשלומים. אפילו למחייה לא הספיקה ההכנסה כי אם בצימצום גדול, ומניין ישיגו את האמצעים לתשלומי המס הגבוהים? הם המשיכו בעסק, אך כספי המס לא שולמו.

לא ארכו הימים ונקישות חזקות נשמעו בדלת. היו אלה נציגי הנ.ק.וו.ד. הרשעים, שבאו לסגור את החנות על אי-תשלום המס. אך עוד משהו התרוצץ במחשבתם הרשעה: אולי יעלה בידם למצוא עוד חטא, אידישקייט, שנעלם מעיניהם. חיפשו ובדקו, חטטו בכל פינה אפשרית, אך העלו חרס. "סוחרים וסוחרים ובסוף לא נשאר מאומה מכל זה" – הגיבו בחריקת שן כשעזבו את המקום. – "וכי מה חשבתם למצוא אצלם?!!" - צחקו השכנים לעברם.

אולם כעונש על אי-פרעון המס, נשלחה רעייתו מרים (מרייאשא) לעבודת כפייה. במשך שלוש שנים, מדי יום, השכם בבוקר, היה עליה לנסוע למרחקים לעבודה חקלאית קשה ומפרכת, ורק לעת ערב ניתנה לה האפשרות לחזור הביתה להאכיל את עולליה הקטנים.

בעבודת הצבא בלנינגרד

ואם לא די בכך, גם מצבו של ר' סעדיה לא שפר.

באותה תקופה פורסם חוק חדש, לפיו כל אלה שלא שרתו בצבא מאיזו סיבה שהיא, עליהם לשרת את המדינה לפי הפקודה. ר' סעדיה אכן קיבל בזמנו פטור משירות צבאי בגין בעייה בריאותית, אך החוק החדש לא פסח גם עליו. באחד הימים הופיעה בביתו קבוצת חיילים במרכבה צבאית, ופקדו עליו להתלבש ולארז את חפציו ולהתלוות אליהם ללא שהיות.

¹¹ ש.ס.

¹² במכתבו לנכדיו.

ר' סעדיה ארז את הטלית והתפילין שלו ועוד מספר חפצים הכרחיים, ועלה למרכבה - ליעד בלתי נודע. כעבור כמה שעות של נסיעה, חנו בלנינגרד (פטרבורג). כאן הוטל עליו לבנות מסילות-ברזל חדשות לרכבת.

הייתה זו עבודת פרך של ממש, אך אין ברירה.

מדי פעם היו מחזירים אותו בליווי שומרים לביתו בגז'צסק, כדי להיפגש ולו לשעה קלה עם רעייתו וילדיו לפני החזרתו לעבודה. זו הייתה ה'הטבה' היחידה שקיבל במהלך ארבעת-חמשת החודשים בהם עבד בלנינגרד, עד שנפטר מהם.

מצב הילדים בבית, היה נורא. האבא בלנינגרד, האמא עובדת מהבוקר עד הערב במקום זר, ואילו הילדים נשארו לבד בבית בפיקוחה של הבת הגדולה, צעירת השנים.

חינוך הילדים

למרות כל הקשיים, מה שעמד כל הזמן בראש מעייניהם – היה חינוך ילדיהם לשמירת תורה ומצוות בהידור, מתוך הקפדה אפילו על קוצו של יו"ד. ר' סעדיה ורעייתו עשו את כל שביכולתם לוודא שהילדים יקבלו חינוך על טהרת הקודש ממש ולא יושפעו חלילה מרוחות התקופה שנשבו בראש כל חוצות.

בהזדמנות מסויימת, כך נראה, קיבל ר' סעדיה ברכה מיוחדת מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע שיזכה לנחת מבני משפחתו, כפי שמאחל לעצמו באחד ממכתביו¹³:

ונוכה להברכה האמורה מפי קודש-הקודשים לראות בני ובני בני עוסקים בתורה ובעבודה.

לפי החוק הרוסי, על כל ילד ללמוד לכל הפחות שש שנים בבתי-ספר ממשלתיים, לשם השתלמות בלימודים כלליים. בבתי-ספר אלו לימדו מורים כופרים שניסו בכל כוחם להשכיח מליבם הטהור של הילדים היהודים את זהותם וחינוכם היהודי.

ר' סעדיה התאמץ בכל כוחו להשאיר את ילדיו בביתו ככל שניתן, ולא לשלחם לבית-הספר הממשלתי. אולם גם כאשר בלית-ברירה נאלץ לשלחם, לא נח ולא שקט לרגע להחדיר בילדיו שיזכרו ולא ישכחו לעולם מי הם.

בהזדמנות סיפר ר' סעדיה:

אחד מחברי-נעוריי שלח את בנו, על-פי החוק, ללמוד בבית-הספר. המורה, הכופר, התחיל לדבר סרה נגד האמונה בה' בהכחשת מציאותו, רחמנא-ליצלן. הילד בן השש ששמע את דברי מורו, תמה בתמימותו: "אבל הרי אבא שלי אומר שיש כן אלוקים שברא את כל העולם?" שאלו

¹³ לנכדיו.

המורה: "מיהו בדיוק האבא שלך?" הילד השיב, והמורה רשם את שמו. לא עבר זמן רב ואלמונים הגיעו לבית הילד ולקחו את האב עמהם. עקבותיו לא נודעו.
אך תודה לה' - סיים ר' סעדיה - ילדי לא הוציאו מפייהם מלים מיותרות...
פעם פגשו ילדיו בחבר, בן למשפחה חסידית, שלמד בבית-ספר וקיבל ציונים טובים. יעצו לו: תוודא שיהיו לך ציונים חלשים ויזרקו אותך, וממילא לא תצטרך ללכת לבית-הספר!¹⁴ ...

רעייתו מרים מריאשא עם ילדיה בגו'צסק

ברכת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע נתקיימה. ר' סעדיה החדיר בילדיו רוח חסידית של מסירות-נפש, ולמרות שנאלצו ללמוד בבתי-הספר כשלוש שנים, עמדו הילדים בגאווה חסידית איתנה מול גלי הכפירה והמשיכו לעסוק בתורה ובעבודת ה'.

---

¹⁴ מפי ה"ר שמואל גורביץ.

ביטול חסידי

ר' סעדיה שימש לחבריו ולילדיו דוגמה חיה של חסיד אמיתי ו'פנימי'. על אפיזודה אחת מסופר¹⁵:

ר' סעדיה בגז'צסק

שנה אחת היה דוחק ומחסור גדול בקבלת אתרוגים ברוסיה, ולא נמצא אלא אתרוג אחד בעיר הבירה מוסקבה. החליטו החסידים שכולם ישארו למשך החג במוסקבה, בכדי לקיים את מצוות ארבעת המינים.

עם זאת, נסע ר' סעדיה חזרה לביתו בגז'צסק, ולא נשאר במוסקבה כפי שסוכם.

כעבור ימי החג נפגשו החסידים שוב בהתוועדות רעים. בהתוועדות קם אחד החסידים¹⁶ והחל לנזוף בר' סעדיה ללא הרף (געמאנט און געמאנט) - היתכן דבר כזה לנסוע חזרה הביתה בשעה שאין שם ארבעת המינים!?

כמעט במשך כל הלילה חזר הלה ותבע את תביעתו הלזו, אך ר' סעדיה ישב כל הזמן בדומיה, שמע את דברי התוכחה ולא הגיב מאומה. הוא קיבל את כל דבריו החרिפים באהבה ובשתיקה.

כעבור זמן נודע כי בעיר מגורו גז'צסק כן נמצא אתרוג, ולכן לא נשאר במוסקבה. אך מכל מקום, מצד ה'ביטול' החסידי המיוחד לו, קיבל את דברי התוכחה ולא ענה מאומה.

הדבר התפרסם, ועשתה רושם חזק מגודל מדרגת חסידותו של ר' סעדיה.

¹⁵ מפי ה"ר מרדכי קוזלינר.

¹⁶ י"ר יונה" - מרשימת ה"ר הלל מונדשיין ששמע מהר"מ קוזלינר.

במכתב מיום א' דראש-חודש באלול תרפ"ז, כותב לאחד מחבריו בארה"ב¹⁷:

דאגתך . . ומחשבותיך . . הנם אך מסטרא דשמאלא בסוד העצבות הזרא הבאה אך ממרא השחורה, אשר תתגבר בזמן הגלות בכלל ובפרט בא"י [בארץ-ישראל] בסוד גלות ישראל. וכמו ששמעתי מהרש"ג [רבי שמואל גרונום] ז"ל וכן איתא בשל"ה בענין שני הכוחות מלחת ולילית שמתגברות ביותר וצריך להכניען בעבודה בקדושה בשתי מדות אלו.

מעניינת היא התייחסותו ללימודיו ותפילתו באותה תקופה, שעה שרביץ עליו כבר עול פרנסת בני ביתו¹⁸:

אצלי הלימוד בעיון מצומצם מאוד. לעתים הנני לומד ביורה-דעה הלכות שחיטה ובדא"ח מאמרים פרטיים. התפילה בכל יום היא בציור פירוש המלות, אך לא בהמניין הקבוע, ולעתים בציור מאריך בתפילה. אבל מובן הוא איך הוא תוכן מהותה אם מענין דא"ח ולימוד בעיון רחוקים בהפלגה זמניית ונפשית. ותבין ממילא למה אין אצלי ההתאוננות.

אבל לפי דעתי מי שהוא לומד בעיון ועל-כל-פנים הרי כשלומדים ענין פרטי מה יחסר אז אם לא הפועל-ממש. ואין שייך התאוננות על פועל-ממש, כי הלא הרשות נתונה בכל עת לתקן זאת ואז מה טוב חלקו. ועל העבר, הלא העצבות ממילי דשמיא צריך לזה זמן קבוע, וד"ל.

ובכלל, הלא נודע הוא כי על העצבות גופא צריך להיות בעצבות. ואם כן אך אחת היא – להסיח דעת מזה לגמרי. ולפי דעתי דכשם שאצל בעל עסק יש הדאגה ופחד חיזוני דפן יחסר ח"ו, כן הוא אצל היושב אוהל – אך שמעוטף הנהו בלבוש רוחני, אבל אחת היא. וה' יתברך יתן לנו פתיחות הלב והדעה לכל הנצרך בעבודתו יתברך, וירום קרננו בקרוב.

ר' סעדיה הקפיד מאוד גם באותם ימים על כשרות לכל דקדוקיה והיה מביא גבינה שהכין בעצמו כי לא רצה לסמוך על אוכל שהכינו אחרים¹⁹.

הקשר עם בית חיינו

על אף שחי בגז'צסק, שמר על קשר תכוף והדוק עם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ובית חיינו. בין היתר ידוע על 'יחידות' שהתקיימה לאחר שבת 'זכור' תרפ"ז, במהלכה דיבר עמו הרבי על הדרגות השונות בקליפת 'עמלק'.

¹⁷ מצילום המכתב שתח"י.

¹⁸ מצילום מכתבו מיום ח' באלול תרפ"ז שתח"י.

¹⁹ בשם ה"ר גורביץ' (צרפת).

בהתוועדות פורים תרפ"ז? בלנינגרד – סיפר ר' סעדיה - היה אצל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ובתוך הדברים התבטא הרבי אז לחסיד ר' אליהו-חיים אלטהויז: "זעץ זיך אוועק און שרייב אן אין ארבע-כנפות-הארץ, אז דער טאטע איז נסתלק געווארן און האט געלאסט א זון".

ממכתביו שכתב לידידי נעוריו מעבר לים עולה, שהיה כל הזמן מעורב בנעשה במחיצת הרבי, וזו היתה כל מגמתו במכתביו - להחיות נפש חבריו שחיכו בקוצר-רוח לכל ידיעה מבית חיינו. מבט בתוכן ובסגנון מכתביו, שנכתבו ללא מסווה בסערת אותם הימים, מגלה טפח מאישיותו הדגולה והאמיצה.

המכתב שלפנינו נכתב למחרת י"ג בתמוז תרפ"ז, יום שחרורו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ממאסרו המפורסם²⁰:

בע"ה ה' י"ד תמוז פ"ז.

אל כבוד ידי[ד] [נ]פשי[נ] יקירי ואהובי בכל לשון של חיבה הנכבד ומרומם וו"ח יר"א מהו' א[ליהו] נ[חום שקליאר] יחי'.

שלום רב והצלחה כפולה.

ראשית עלי לברך ברכת חתנים שיעלה למנין שאר המברכים אותך ואת חברתך אשת בריתך שיעלה זיווגכם ליפה בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר. ויתן הוי' שיהי' בנין עדי עד בדור ישרים יבורך, ויתקיים ע[ל] י[דם] כל הברכות שקבלנו מפי אבות העולם, ותזכו להנות מזכות כ"ק רבותינו הק' נבג"ם זי"ע וליך בדרכיהם הק' לזכות ולזכות בכל ימי חייכם.

אהובי, באמת ידעתי כי לא תדרוש ממני פיוסים ואמתלאות על עיכוב מכתבי עד הנה וכן גם מצדי למותר יחשב לי להזכיר מילין אודות זה, כי כמוני כמוך ידוע לנו מהות מצבינו מבית וחוץ, ואם נשים לב לכל דבר מגונה ובלתי נאות אז לא נראה מעולם את הראוי, ולו יתן השי"ת לכאו"א מאתנו מנוחה והרווחה בכל אופני החיים כי אז בטח היינו זריזים ביותר.

והנה בטח נודע גם לכם מאת אשר עבר עלינו בכלל ובפרט בחיי רוח אפינו שליט"א כי הרשעים כים נגרש ויהמו גליהם להרעיש ולהפחיד את האני' הקטנה המתנענעה גם מגל וגל קלוש התמידי והרגילי, ומה גם בעת האחרונה סער גדול התחולל על ראש רשעים יחול, והמים הזידונים יגביהו לשמים שיאם ואמרנו כי צפו מים על ראשינו שליט"א ורוח אפינו שליט"א נלכד ח"ו בשחיתותם אור ליום ד', שלח, ולולי ה' שהי' לנו אזי עבר על נפשינו המים הזידונים ימ"ש, וב"ה שלא נתננו טרף לשיניהם.

והנה היום יום ש"ק פנחס יום אורה ושמחה הוא בהגיעה לנו הבשורה הנעימה כי היושב בשמים נתק את מוסרות ועבות הרשעים ימ"ש מעל ידי צש"ע שליט"א וכהמס דונג יאבדו כו' וצדיק כתמר יפריח, וכבר נסע להיכל ק' לליע-רד לשלום

²⁰ מצילום המכתב שתח"י. חלקו נדפס ביגדיל תורה חוברת נד.

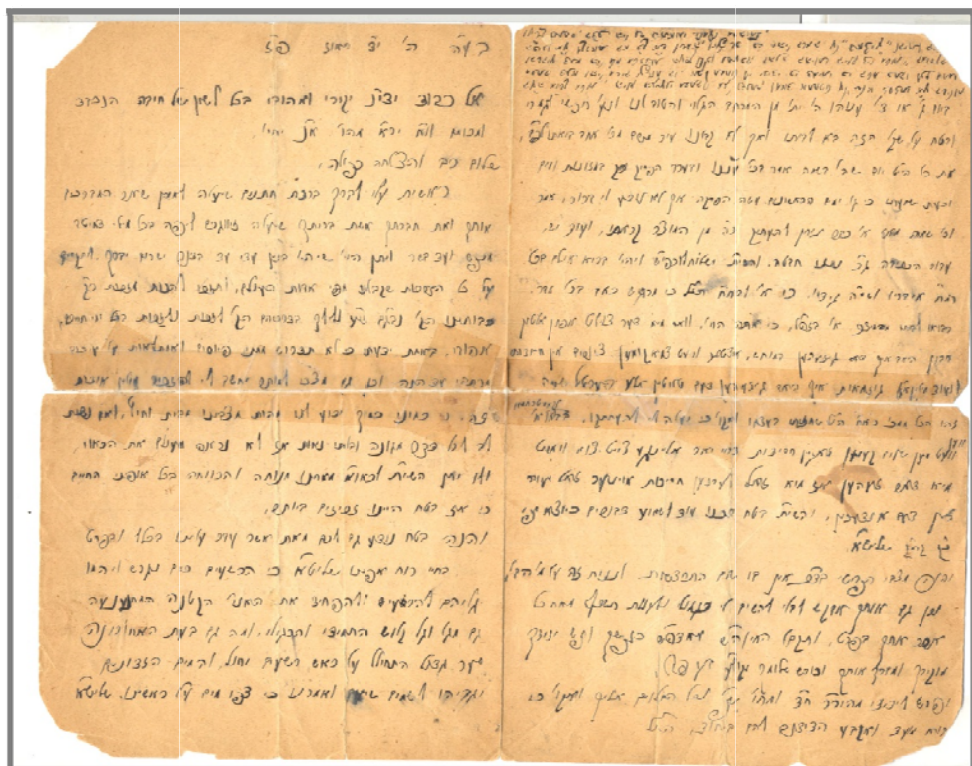
ולבט"ס, ומעתה נקו' לעזרתו ית' כי יתן לנו ולכל החפצים להנות מזכותו ואורו מנוחת הלב וחיי אושר הגו'ר.

והנה פרטי הדברים בטח נודע לך, ואעפ"כ אודיע לך מאת אשר ידוע לנו, באור ד' שלח, כחצות לילה נראו המשחיתים במעון ק' לחפוש ולא מצאו מאומה וכב' שעות שהו בביתו ואח"כ לקחו אותו שליט"א עמם ימ"ש וכבואו לשמה כבר האיר היום ותיכף לקח את הטו"ת שהביא עמו (ואם כי מתחלה לא רצו הם אך א' להם כי אם לאו לא ילך) והתחיל לקרוא ק"ש ושמו"ע בפומבי והתחילו להרעים עליו והוא לא קם ולא זע ובאמצע שמו"ע קרעו מעל ראשו את התפילין וגם נתנו הכאה בהבית יד של הקשת, ידי רשעים תשברנה, ותיכף הודיע שלא יאכל ולא ישתה ולא ישן אם לא יחזירו לו התפילין. ובהיותו חבוש בחדרו הנה כל היום צעק וטפח בידיו בהכתל והרעיש עבור התפילין עד כי נחר גרונו ח"ו ואין קול בו'.

אבל אבינו שבשמים שרצון יראיו יעשה ואת שוועתם ישמע ויושיעם פנה אל תפלת עבדו, ולמחרתו באמצע היום פתחו את הדלת וקראו אותו לחקור אותו והשיב תיכף כי לא ישיב מאומה אם לא יתנו את התפילין וכאשר לא חתו מזה התחיל להכות על השולחן ברעש גדול אודות התפילין עד כי שלח עבור התפילין ותיכף ביקש כוס מים קרים והתחיל לדבר עם הרשע שאבותיו הי' מהמקושרים לרבותינו נבג"ם ודיבר אתו כמו עם נער שובב בערך הקל ביותר בלי שום נשיאות פנים ואף כי מה שהוא או' שאסור ללמוד זהו שקר, כי מותר ללמוד ולמדו וילמדו והוא יתעסק גם להבא בהדברים שמתעסק וכו'. ואי"ה כאשר יודע לי הדברים בדיוק יותר אכתוב לך, את התפילין הביאו לעת ערב, ויותר לא דברו עמו.

וב' שבועות לא אמרו לו מאומה מה יהי' עמו, וכן גם בביתו לא ראו אותו ולא שמעו מאומה, וביום ג' או ד' ער"ח תמוז הודיעו לו כי נידון בשילוח לעיר קאסראמא, מתחלה אמרו ימ"ש כי מקומו יהי' במקום ארץ גזירה שכל הנשלחים נידונין שמה כנודע ר"ל ונזדעזע נפש ישראל ותכסנון פלצות, ואח"כ נשתנה לטובה כנ"ל, אבל עוד הי' אסור שמה וגם דעתם הי' להובילו ח"ו כדרך האסירים וב"ב יחיו היו שמה להתראות אתו מעט, אבל אח"כ בעזרתו ית' הוציא כאור צדקו וביום א' בלק הניחו אותו לביתו על יום עד הערב ואח"כ יסע בעצמו למקומו הנ"ל ונסעו אתו עמו מאנ"ש וגם רבים מאנשי העיר ליווהו עד בית התיבות, ועוד פחדנו פן ואולי שמה בקאסטרמא יהי' איזה שינויים אבל כאשר התראה לפניהם קיבלוהו בסבר פנים יפות ואך פעם א' בשבוע הי' צריך לבקר אותם, ומובן הדבר כי אחר זאת מחד גיסא נתנו תודה לה' ית' השם נפשינו בחיים וכו', אבל הלא המיצר במקומו הי' עומד וד"ל.

ביום ש"ק פ' בלק התפלל שמה בביה"כ עד שעה חמישית והי' כמו בר"ה כן כתב רא"ח אלטהויז, עד כי ביום ג' או ד' ענוהו ה' ית' מן המרחב הגלוי והטוב לנו ונע' חפשי לגמרי ובטח על ש"ק הזה בא לביתו ואך לא קבלנו עוד משם מכ' אחר ביאתו לפ"ב.

מכתב ר' סעדיה משנת תרפ"ז בנויטסק – פרשת חג הגאולה יב-ג בתמוז למחרת גאולת אדמו"ר מוהרי"צ

את כל הי"ט יום שהיה בשמה אמר בכ"י עננו ובערב הפסיק רק במזונות ומים וכעת שמעתי כי ג' ימים הראשונים עשה הפסקה אך לא נודע לי ברור, אמר וכ(תב) שמה מא(מר) א' כבר ניתן להעתיק ד"ה מן המיצר קראתי, ועוד יש, עבור הכתיבה ג"כ נתנו חבטה. והש"ית ישלח לו רפו"ש ויהי בריא אולם בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, כי אמר לרא"ח הנ"ל כי מרגיש כאב בכל אבר.

בבואו לביתו מהמיצר א' בזה"ל, כי אתה הוי', וואס מיא דערציילט אפין אלטין רבין האב איך גיזעהן במוחש, איצטער וועט צוקומען ציורים אין חסידות (ועוד מילין א') [אן] גוזמאות איך האב גיזעהן דעם טאטין אלע פערטל שעה. זהו הל ממכ' רא"ח הנ"ל שחזיתי בעצמי ואקו' כי יעלה לי להעתיקו.

בבואו לקאסטראמא א' ווען וועט מען שוין קענען זאגן חסידות דריי יאר אליינגע צייט, צו ווארט מי דאס זעהן אז מי זאל לערנען חסידות איינער זאל מעורר זיין דעם אנדערין, והשי"ת בטח יזכנו עוד לשמוע דיבורים כיוצא מפי כ"ק קה"ק שליט"א.

והנה מצבי הפרטי בד"כ אין בו שום התחדשות ונניח זה על מ[כתב] הב'. וכן גם אותך אבקש לבלי להשיב לי כגמולי ולענות תיכף מאת כל אשר אתך בפרט, ותקבל החיוה"ש מאדה"ש כנפשך ונפש ידיך מוקירך ומברך אותך ודורש שלומך מקול"ע,

סעדי'

ופר"ש לידידי מוהר"ר ח"ד ומהו' [...] וכל הנלוים אליך ואקו' כי יבוא מועד ואקבע הדיבור להם ביחוד, הנ"ל.

בשולי מכתבו הוסיף:

בע"ה מו[צאי] ש"ק מטות,

היום הגיעני מכתבך מג' פנחס, ומאד אתחרט על שלא זרזתי א"ע בשילוח מכתבי דנא והי' משיב נפשות בו, אך תמחול לי ידידי כי דמיתני כי בטח כתב לכם מתמן, ובשבוע דנא הי' מלא מטרדות העסק ולכן נתעכב, והנה בהיותי ביום ד' מטות י' במוסקבא הכינו א"ע לקראת בא כ"ק א"ש לשמה, ואפשר כי יהי' בשמה על "דאציע".

לביתו בא ועש"ק פנחס, בד"כ הי' נס פתאומי שלמע[לה] מס[דר] השתל[שלות].

גלות מלחובקה

כחודש וחצי לאחר מכן פנה ר' סעדיה שוב לידידו:

ב"ה מוצש"ק ראה א' דר"ח אלול פ"ז גזאטסק.

ידידי הנכבד והנע' מהור"ר אלי' נחום יחי' זוגתו תחיו בחיי אושר ומנוחה בגו"ר וכל הנלוים אליו יעמדו על הברכה מעתה ועד עולם.

אתנו ת"ל החיוה"ש, וכה לא ימיש השי"ת את החיוה"ש והברכה מאתנו לעד, ונזכה לשמוע ולהשמיע אך טוב וחסד סלה.

בפעם הזה הנני ממהר להשיב לך להנאתך, כי מאד אשבע ענג גם אני בהגיעי לי מכתבך ביומא דנא, ואם כי יסר יסרנו ד' לשמוע שמועות מהני מילי דמטמרן מעין כל חי והלכך צריך לקבלינהו בשמחה כי גם זו לטובה רק, ואעפי"כ הלא טוב וראוי מה שמודיעים וכולנו נקבל באהבה את כל מה שנגזר עלינו.

וכן הנה גם בזה הנני להודיעך מהמצב הנורא שהקרה עם אחדים מהת' יחיו והוא כי אלו שישבו במאסר, היה ראד"מ, וא"ל קאראסיק, ויצחק ליימעס, ויצחק מראגאטשאו נידונו בפסק המורגל אצלם והוא שילוח לירכתי הארץ ר"ל על ג' שנים,

תוכן הדבר לא נודע לי ג"כ, כמדומה שזהו איזה עלילת שוא. אצל ראד"מ הי' התחלת המאסר עבור בנותיו והנה כבר עוד נשלחו אחר חה"פ. ואלו הנ"ל נגמר דינן זה לא כבר כירח ימים ועוד לא שמעתי מהם מהומה, וכנראה שזהו הרושם מהקטרוג הנורא שהי' עלינו ר"ל ויאמר לצרותינו די.

בבית חיינו שליט"א החייה"ש שורר אתם, כ"ק א"ש הוא בדאצע "מלאחאווקע" אצל מאסקווא, אשר שם השו"ב מ"ד טעלעשעבסקי ואתו אך אחדים מב"ב יחיו, היינו הרבנית תחי', ובתו הצעירה תחי', והתראות והתראות ולהתכנס לפניו אינו לרצון כ"כ, הא' מצד הבריא' שהוחלש מאד ומסיבות פגעי הזמן ל"ע ומאורעות לא טובות של אנ"ש יחי' תוסיף לדאבה את נפשו ח"ו ולשבות מנוחתו, ועוד מסיבת הפרסום שעכ"פ ראוי למנוע אותו.

בשבוע העברה הי' שם ר' יחזקל פייגין יחי' וסיפר לו א"ש בפרטיות מאת אשר עבר עליו ועוד לא שמעתי דברים מזה, וכן מכתבו של רא"ח [אלטהויז] לא אשיג כעת, וכמדומה שיותר מהדברי' הראוי' להכתב אין בשמה²¹.

ב"ה ה' תצא, ח' אלול.

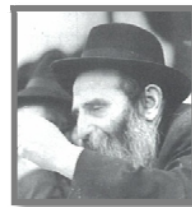
הכלימה תסבבוני כי זה כשבוע וחצי שעוד לא גמרתני את עריכות המכתב.

...איפה יהי' כ"ק א"ש בימים הנוראים עוד לא נדע. וכפי הנראה יהי' בשמה של הדאציע, ואם יהי' באפשרי להתאסף ולהסתופף זהו חקירה גדולה, כי לפי הנשמע הנה פרסום אינו לרצון לפניו וכו'.

בית להסתרת 'פושעים'

היות וגז'צסק בה התגוררו היתה מחוץ לתחום מושב היהודים ורק כעשרים משפחות יהודיות גרו במקום, לא נטפלו להם השלטונות כל-כך.

מסיבה זו הפך ביתם לבית מחסה ומסתור לחסידים שנאלצו להסתתר מעין השלטונות על 'חטאיהם' בחיזוק הדת ברחבי המדינה. המשפיעים ר' שלמה חיים קסלמן ור' אברהם מאיאר (דרייזין) היו בין אלה שהסתתרו בצל קורתם במשך תקופה ארוכה.²²

ר' אברהם מאיאר
התחבא בביתו

²¹ המשך המכתב בחלקו – נעתק לעיל בפנים "דאגתך".

²² שמו של ר' סעדיה מופיע לא אחת בחקירות המעצר של החסידים – לאחר ההברחה מרוסיה - שנתפרסמו לאחרונה מארכיוני השלטונות. ראה סי' ר"ר מענדל" ועוד.

למעשה, זמן רב סבלו ר' סעדיה ובני ביתו מחוסר דירה מתאימה למשפחה. רבים סירבו להשכיר דירה ליהודים, ולבעלי משפחה ברוכת ילדים קטנים במיוחד. דווקא בשנת תרצ"ט חלה הטבה בעניין הדיור, כאשר השלטונות החלו לתת סיוע כספי חודשי לכל משפחה בת שבע נפשות ויותר. כך, במאמצים רבים, עלה בידם לקנות דירה טובה יחסית, אך נהנו ממנה לא לזמן רב. כעבור זמן קצר פרצה מלחמת-העולם, וכעבור שנתיים, עם כניסת הגרמנים ימ"ש לג'ז'צסק - בדרכם לכיבוש מוסקבה – נהרס ביתם לחלוטין.

פרק חמישי

הבריחה מהנאצים והברחת גבולות רוסיה

תחת אש הגרמנים

"אתה¹ חושב עוד לאכול היום בסוכה?!... מה אתם מחכים? הרי השונא נמצא כבר ממש לידינו!... האש בוערת מעל ראשנו!"...

בצעקות אלו התפרץ בבהלה ר' הלל לבית אחיו ר' סעדיה בשעה אחת-עשרה בבוקר, ביום השני של סוכות תש"ב. באותה שעה עסוק היה ר' סעדיה בתפילתו כדרכו, בדביקות ובהתבוננות חסידית, בלי לחוש את הסכנה הנוראה המרחפת על ראשו.

הצבא הגרמני היה בדרכו לכיבוש מוסקבה הבירה והגיע כבר לא הרחק מסמולנסק, לא הרחק מגז'צסק עיר מגורם. ניתן היה לראות אש הקרבות מתלקחת בשמי-רום. השמיים מלאו בעננים אדמדמים כבדים. ר' הלל שגר במרכז העיר היה מעודכן יותר בחדשות, והגיע לבית אחיו כדי להזהירו על המצב ולהיפרד בטרם עוזבו את העיר. מי יודע אם לא תהיה זו פגישתם האחרונה?²

אמנם זה מספר שבועות מטוסי האויב טסו מעל עיירתם בדרכם למוסקבה. בהתחלה, כל אימת שהיו מפוצצים, היו מזעיקים ברחובות עיר לבשר על הסכנה הנשקפת, אולם כאשר חלפו מספר ימים שקטים, הפסיקו ההתרעות.

בערב החג נראו גדודי חיל הגרמנים עוברים דרך עיירתם גז'צסק – עובדה שהכניסה את כולם לכוננות. בחצות ליל השני של החג, לפתע, נפלו מספר פצצות אדירות בתוך העיר. למרות פחד האימים ניסו בני הבית לישון על משכבם, אבל פתאום התפוצצה פצצה ממש לא הרחק מביתם. אמנם הכול ניצלו בנס, אבל די היה בה כדי לזעזע את כולם.

¹ פרטים רבים בפרק זה – מפי רעייתו, סבתא.

² למעשה, האחים אמנם התכתבו במשך השנים (בהסוואה), אך כנראה לא התראו עוד פנים בפנים. זכורני, כיצד בשנת תשמ"ב לערך הגיע ה"ר בערל ליווי לבלגיה, בדרכו מביקור ברוסיה חזרה לארה"ב והביא עמו סרט שהסריט עבור רבינו ברוסיה. כמדומני, הסרט תיעד התועעות חסידים במחתרת במהלכה ביקש כל אחד ברכה מרבינו. אחד מאלו שנראה בסרט היה האחר ר' הלל. הוא הקרין את הסרט בפני סבי, שביקש לחזור ולהקרין את הקטע הזה מספר פעמים. סבי היה נרגש, אבל התבטא בצער "איך דערקען אים נישט!". ר' הלל נפטר בח' במרחשון תשמ"ג, ומ"כ באלמא-אטא.

ההחלטה החסידית שהצילה

עכשיו עמד ר' סעדיה בפני החלטה גורלית: לנסוע או לא לנסוע?

ידע ר' סעדיה אשר במלחמת-העולם הראשונה, כך אמרו, כל אלו שנסעו טעו והתחרטו; ומה גם עכשיו שעליו לנסוע עם ילדים קטנים - לכן נטה להישאר במקומו. אך מצד שני, הרי האש מתלקחת ומתקרבת, וגם אחיו צועק שעליו לנסוע. כך הסתובב לו הלוך-ושוב משך זמן רב, עד שבא לידי החלטה: יהיה אשר יהיה, עליו לברוח ומיד.

מאוחר יותר סיפר, שנזכר אז בדברים ששמע בעת שבתו בשבת תחמוני בליובאוויטש - אשר בשעה שהנך רוצה ומשתוקק מאוד לעשות משהו באופן מסויים דווקא, עליך לעשות זאת, אדרבה, בדיוק להיפך. לכן, כיוון שדעתו נטתה להישאר, החליט לנסוע.³

הוא רץ מיד לתחנת-הרכבת כדי לבדוק את לוח זמני הנסיעה, אך בשל הצפיפות והבלבול בתחנה לא הצליח לברר מאומה. הוא חזר ושב מספר פעמים על עקבותיו, עד שעלה בידו לברר כי לעת-ערב תצא הרכבת האחרונה לדרכה. מבלי להתעניין כלל לאן פני רכבת זו מועדות, חזר ר' סעדיה והודיע לבני ביתו כי לעת-ערב יוצאים לדרך. חיש-מהר ארזו מצרכי מזון בסיסיים בלבד, ואילו את שאר חפציהם (כולל עשרות ספרי הקודש וכתבי-יד-קודשם של רבותינו שהיו ברשותו) הותירו במקום, בחושבם שהנה עוד מעט ויחזרו הביתה.

בהגיעם לתחנה, שררה במקום מהומה גדולה. מאות אנשים חיכו בתור להשיג כרטיסי נסיעה. בנס השיג כרטיסים עבור כל בני משפחתו, שעמדו עכשיו בתור, בין האלפים, וחיכו בקוצר-רוח לבוא הרכבת המיוחלת.

כשהגיעה הרכבת, שהייתה למעשה רכבת-משא המיועדת להובלת בהמות, העמיסו עליה אנשים רבים ככל האפשר, ולעת-ערב, יצאה הרכבת למסעה.

כעשרה ימים רצופים עברו עליהם במסע, בתנאים תת-אנושיים, תחת אש הגרמנים. בנס לא נפגע אף אחד מהם.⁴

משפחה יהודית בודדה

בתום המסע המפרך הגיעו רצוצים ושבורים לכפר כמאה ושמונים ק"מ מאיזובסק, באסייה האסייתית, שהייתה רחוקה כאלף ק"מ ממוסקבה - כפר שבחסידי ה' הנאצים לא הגיעו לשם.

קרוב למאתיים משפחות גרו בכפר אודמורט. אם כי כללית נחשב הכפר לכפר עשיר יותר, עם זאת לא הסכים אף-אחד להכניסם לביתם. בסוף ריחם עליהם איכר פשוט, שהקדיש להם חדר

³ מפי נכדו ה"ר יוסף-יצחק (ברחשמי"מ) ליברוב.

⁴ מפי רעייתו, סבתי.

בביתו – חדר בגודל "אמה על אמה" ממש. קרש עץ ארוך היה קבוע בחדר, אשר שימש להם לשולחן-אוכל ביום ולמיטה – בלילה.

למרות הדוחק הנורא – עשר נפשות בצפיפות בחדר קטן – עובדה אחת היא שכאבה לו יותר מכול: העובדה שלא נמצאו ברשותו ספרי-קודש, ונמנע ממנו לשקוד על התורה וללמד את בניו כאוות נפשו. רק סידור קטן נמצא ברשותו, אוצר יקר-ערך עבורם באותם ימים. את שאר התפילות כמו את ההגדה בפסח נאלץ ר' סעדיה לומר מתוך זכרונו. אפילו את חשבון קביעות וזמני השבתות והמועדים היה עליו לחשב בעצמו.

כך עברו עליהם הימים, השבתות והחגים בבדידות גדולה - משפחה יהודית יחידה בין כל אנשי הכפר.

המצב איננו את רוב בני המשפחה לעבוד לכלכלת הבית. איש איש בעבודתו. ר' סעדיה עצמו עבד בהתחלה כשומר סוסים... תמורת עבודתם קיבלו מעט קמח, שהספיק להם בדוחק, אך יחסית לאותם ימים סוערים נחשב בעיניהם לשפע. למעשה, על רוב הקמח שמרו בקפידה לקיום מצוות אכילת מצות בפסח בהידור, ובמשך השנה הסתפקו במועט.

ברבות הימים התבטאה רעייתו על בעלה: "בזמן המלחמה, מצות הוא אפה בעצמו; יין – היה לנו ים של דמעות; ומרור – היה עד בלי די".

המזון היומי כלל איפוא חתיכת לחם שנאפתה מעשבים מיובשים בתוספת טיפה של קמח בלבד – לחם שהיה לכל-הדעות פטור מברכת 'המוציא...' לקינוח לילדים הרעבים הוגשו קליפות של תפוחי-אדמה, אותן ליקטה והכינה רעייתו במסירות אמהית מפחי האשפה של השכנים...

בנס גם ניצל מגיוס לצבא הרוסי – שפירושו גיוס לשדה הקרב אשר רבים מבואיו לא שבו ממנו.

במכתבו⁵, כותב ר' סעדיה על תקופה זו:

הגיעו ימים הקשים לא-עלינו המלחמה הב'. ובחג-הסוכות תש"ב ברחנו משם וישבנו כב' שנים ומחצה בכפר הרחוקה מעיר הבירה מאסקוואו כאלף פרסה. והיינו שם משפחה אחת בין אנשי הכפר. ותודה לה' כי חסדי ה' יתברך לא עזבונו גם שם, ופרטי המאורעות שעברו עלינו אין די באר.

בית חרוב

בקיץ תש"ד החלו להתפרסם שמועות שונות על המלחמה העומדת להסתיים, ולפיהן, יכולים כולם לחזור לעיר מגוריהם. בעקבות זאת, החליט ר' סעדיה לנסוע אף הוא חזרה לגז'צסק.

---

⁵ לנכדיו.

בהגיעו לשם עם בני המשפחה, מצאו כי העיירה – ששימשה בסיס לגרמנים בזמן המלחמה – נשארה לעמוד על תילה. אולם, להפתעתם, מצאו את ביתם הרוס לחלוטין. וזאת, בשעה שבתי שכניהם הצמודים אליו עמדו על תילן ולא נפגעו כלל.

לפי עדות השכנים הגויים התברר, כי כאשר גילו הנאצים כי מדובר בבית יהודי, החליטו להחרבו. "וכי מה יש לכם מבית עלוב זה, הרי מעצמו יתמוטט!" התחננה בפניהם אחת השכנות. אך תשובתם לא הותירה מקום לספק: "נפרק אותו לרסיסים; העיקר לא להשאירו על תילו". אפילו על פרתם, אותה העבירו בעת בריחתם לידי השכנים, לא פסחו: ברגע שגילו שבעליה הם יהודים, דנו אותה למוות.

בלית ברירה חיפשו ומצאו קורת-גג חדשה, בחדר קטן, בביתה של אשה גוייה לא הרחק מג'ז'סק. אף כאן טעמו מנה הגונה של צרות מבעלת-הבית האנטישמית, עד שעזבו את המקום ומצאו דירה בעיירה קרובה למוסקבה.

כותב ר' סעדיה⁶:

בקיץ תש"ד חזרנו לעירנו, אבל לא [שם] כדי להסתדר עוד. ובחורף תש"ה באנו למאסקווא, ונגמרה המלחמה, ונסתדרנו שמה קצת.

באותם ימים היה נוסע ללמוד תורה לילדי משפחה שהתגוררה במלחובקה הסמוכה.

ההברחה – פריצת מסך הברזל

עם⁷ תום המלחמה, כאשר ניתנה הרשות לאזרחי פולין שברחו לרוסיה, לחזור למדינתם, נוצרה אפשרות גם לאזרחי רוסיה להצטייד בתעודות מזוייפות בתור אזרחים פולניים ולהבריח את גבול רוסיה.

נסיעת האזרחים הפולניים בחזרה לפולין היתה על-ידי "אשלוניים", הן שיירות של אנשים שהוסעו ברכבות מסע. נסיעת האשלוניים מרוסיה לפולין הייתה דרך למברג (לבוב), השוכנת ליד הגבול הרוסי-פולני, והיוותה התחנה האחרונה ברוסיה לפני חציית הגבול.

החל מחודש תמוז תש"ו החלו חסידי חב"ד לנהור לעיר למברג, כי לפי השמועות שרווחו אז ניתן היה להשיג שם תעודות פולניות.

"הוועד" – זה שמו וזה זכרו לדור ודור – הוקם זמן קצר לאחר שהחסידיים החלו להגיע ללמברג, במטרה להכין את הקרקע לביצוע מוצלח של מבצע מסוכן זה על כל פרטיו: מהשגת תעודות פולניות מזוייפות, גיוס המימון העצום לכך, עד לסידור אמצעי הקיום לנוקדים בתקופת המתנתם לבריחה. משך זמן קיומו סך-הכול למעלה ממחצית השנה בקירוב. אולם במשך תקופה

⁶ ש.ם.

⁷ בהבא להלן – ראה תולדות חב"ד ברוסיה הסובייטית עמ' שצ ואילך. קידוש השם (א.א. גרשוני) עמ' 21 ואילך.

קצרה זו הספיק לעשות גדולות ונצורות והציל מאות נפשות. מעוררת התפעלות לא רק מסירות- הנפש וההקרבה העצמית שלו, כי אם גם החכמה והתושייה בה ניהל הוועד את העניינים. כל פעולותיו הצטיינו בכושר ארגון, תכנון, התמצאות וסודיות מוחלטת. הם היו פורצי הדרך שפרצו בחירוף נפש את מסך הברזל.

הקבוצה האחרונה

שלוש קבוצות גדולות הבריחו את הגבול במשך החורף תש"ז. הראשונה בט' בכסלו, השנייה ביי"ט בכסלו והמשלוח האחרון היה בט' בטבת – עליו נמנה ר' סעדיה ובני משפחתו. לפי עדות אחד מחברי הוועד⁸, "הגדול מכולם והכי מסוכן ומלווה ההרפתקאות היה המשלוח האחרון".

מספר בנו של ר' סעדיה, הי"ר חיים-שמואל-מנחם-מענדל:

כל עניין הנסיעה היה בסוד. גם לאבי לא הודיעו. רוב רובם של אנ"ש היו בטשקנט ולא באזור מוסקבה. למשה חיים [דוברבסקי] נודע על כך והגיע לאבי והציע לו לרכוש בשותפות כרטיס נסיעה עבורו ללמברג כדי שיסע ויברר את הפרטים. ר' משה חיים אכן נסע ובירר, וכעבור מספר ימים חזר ואמר לאבי: "סעדיה, מ'פארט" [נוסעים]!

ארזנו מעט את חפצינו ויצאנו לדרך. בקושי השגנו כרטיסים ללמברג. לאחר כמה ימים⁹ הגענו ללמברג, ושם פעלו חברי 'הוועד' שעסקו בזה והם סידרו עבורנו את הכרטיסים לפולין.

עמדנו כבר לנסוע אך פתאום נודע לנו שהלשינו לשלטונות ונגמר כל העניין. חלק נסעו חזרה למקומותיהם, אך לנו לא היה לאן לנסוע, ונשארו איפוא בלמברג. הפרוטה אזלה מהכיס, והוצרכנו לקחת לחם מהוועד.

בסוף התאפשרה שוב הנסיעה וסידרו עבורנו דרכונים מזוייפים, אך רק לשבעה נפשות מבני משפחתנו – במקום עשרה. למרות זאת הוחלט לנסוע, כי "הצלה פורתא" טובה מכלום.

הסכנה הייתה עצומה. הכול ידעו מה יהיה המחיר, במקרה שיתפסו חלילה בידי השלטונות. אך עם זאת היה ר' סעדיה נחוש בהחלטתו לקחת את הסיכון. ידידים שראו אותם יוצאים לדרך

⁸ הי"ר יהודה ליב מוצ'קין – תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית עמ' שצו.

⁹ את ראש-השנה תשי"ז עשו בלמברג – מפי בנו הרחשמי"מ.

התרעמו עליו בטענה: "אתה מוביל את ילדיך לקברם ("טרינקען"), אך ר' סעדיה השיב להם: "טרינקען – אבי נישט דא" [למות – העיקר שלא כאן]¹⁰!

יצוין, כי גם בלמברג התוועד ר' סעדיה עם החסידים כדרכו – במחתרת¹¹.

שירת "ימין ה' רוממה" ברכבת

אף פעם לא ידעו את הזמן המדויק לנסיעת האשולון. לפני-כן עמד בתחנה ימים רבים. האשולון שנסע בחודש טבת ידעו שזה יהיה, כנראה, האחרון. כל הנשארים הכינו עצמם לנסוע אתו. בערב אחד הגיעה אחת המתעסקות בהברחה והודיעה לפעילי הוועד כי האשולון נוסע בתוך דקות אחדות.

פעילי הוועד הצליחו בערמה לעכב את נסיעת הרכבת, ובינתיים שלחו לכל חלקי העיר להביא את האנשים שלנו. תוך שעתיים התאספו כמאתיים איש על חבילותיהם שנדחקו לשני קרונות שהוקצבו עבורם.

ממשיך בנו:

ובבוא היום, ח' בטבת [תש"ז], עמדנו הכן על חבילותנו, ובשעה 2 לפנות-בוקר הגיע רכב לבית בו שהינו, שהיה השלישי מאז בואנו ללמברג, והכניסו אותנו לרכב שהיה סגור ומסוגר – ופחדנו מאוד.

בדרך עצרו [השלטונות] את הרכב כמה פעמים, אך תודה לה' עברנו בשלום, והגענו סוף-סוף לתחנת-הרכבת - שם חיכו כמה בחורים. נכנסנו לקרון הרכבת וחיכנו לנסיעה. [המארגנים] ניסו כמה פעמים לעכב את הרכבת [כדי שעוד אנשים יספיקו להגיע], והצליחו קצת, אך לא לכולם¹².

לאחר שהרכבת יצאה לדרכה, תוך כדי נסיעה, סידרו והכינו פעילי הוועד את הדרכונים לכל אחד – ממש בניסים. עתה התחיל שינון השמות החדשים. כל אחד קיבל דרכון עם שם של איש פולני שהיה עליו לחזור עליו. סידרו משפחות – מיהו האב, מיהי האם ומי הם הילדים, כך שכל משפחה נוסעת באמצעות דרכון אחד שבו רשומים כל השמות. לשם כך נאלצו לעשות הרבה התאמות, וכעדות בנו:

נסענו משך 24 שעות, והיינו כל הזמן בפחד ובמתח נורא, במיוחד כיצד להתאים את כל שמותינו לשמות המופיעים בדרכונים המזוייפים, וכן להתאים את מספר הנוסעים. היינו חייבים להחליף אפילו שמות של נשים לגברים.

¹⁰ מפי רעייתו, סבתי.

¹¹ מפי ה"ר רפאל ווילשנסקי.

¹² ראה תולדות חב"ד שם.

על נוסעי משלוח זה נמנו רבים מחשובי החסידים. ר' סעדיה היה ברכבת מקור של אמונה וחיזוק חסידי – כמתואר ברשימת אחד מנוסעיה, ה"ר גבריאל זלקינד כגן¹³:

בשעה 3-4 בלילה הזה נסע ה'טראנספארט' מלעמבערג, ואנחנו ישבנו בה'וואגאן' סגור כמו בתיבה של זמן הנסיעה.

בעת הנסיעה טרם שנתקרבו אל הגבול התפללנו כולנו לה' יתברך ואמרנו כולנו את המזמור "למנצח יענך וגו'" (קפיטל כ') בתהילים, הרבה פעמים, ובעזרת העושה פלא עברנו כולנו את הגבול בניסים גדולים.

בעת הבדיקה על הגבול פתחו את התיבה וראו אנשים נשים וטף וחבילות הרבה, ולקחו מכל אחד את התעודה שהמציא לו, ולא דקדקו כלל, ועברנו כולנו את הגבול בלא שום עיכוב. ברוך הטוב והמטיב וכו' וברוך שעשה ניסים.

אחרי עברנו את הגבול שר אתנו הרה"ח ר' סעדיה ליבעראוו את הניגון "ימין ה' רוממה" וכו'.

הבאים אתנו אל התיבה: הרה"ח ר' שלמה חיים קסלמן עם בני ביתו; הרה"ח ר' ישראל נח בעליניצקי עם בניו; הרה"ח ר' סעדיה ליבעראוו עם בני ביתו שחיו; הרה"ח ר' זלמן סערעבריאנסקי עם בני ביתו; ר' זלמן ברונשטיין עם ביתו יחי' [ו] אחותו עם ביתה יחיו; הרה"ח ר' ברוך שיפרין עם ביתו יחיו; הרה"ח ר' נחום לאבקאווסקי עם ביתו יחיו; האשה חווה אהראנאו עם ביתה יחיו; אני עם ביתי יחיו; ועוד משפחות וגם יחידים מאנ"ש יחיו – כולנו יחד היינו אז לערך ששים נפשות יחיו.

מרוב פחד להישאר ברכבת לכל אורך הדרך עד לתחנה המיועדת, סידרו פעילי הוועד שהרכבת תעצור לדקות אחדות בקרקוב, שלא לפי התוכנית. תוך כמה דקות ירדו כולם מהרכבת.

לאחר שהבריחו את הגבול היתה שמחה גדולה – "נהיה שמח מאוד ו'משקה' נשפך כמים. אכלו לחם בשפע עבור כל ימי הרעב"¹⁴.

בשלב מסויים גילו השלטונות הסובייטים על ההברחה, ובתיק החקירות של החסידים (הפעילים) שנעצרו ברוסיה לאחר סיום מבצע ההברחה, מוזכר לא אחת שמו של "סעדיה ליברוב" כמי שהיה בין אלו ש"בגדו במולדת" ו"יצא בדרך לא רשמית מברית-המועצות"¹⁵.

אכן, סוף-סוף, בדרך מן המיצר אל המרחב.

¹³ כפר חב"ד ו' בתשרי תשמ"א עמ' 60.

¹⁴ מפי בנו ה"ר חשמ"מ.

¹⁵ ראה "רי מענדלי" עמ' 37. ועוד.

אסון במשפחה – פטירת בת

בעשרה בטבת התפלל בבית-הכנסת של הבי"ח בקרקוב, שם נכח גם האדמו"ר ר' איציקל זצ"ל, בטרם עברו לאנטוורפן, אשר הושפע עמוקות מתפילתם, חסידותם ומסירות-נפשם של ר' סעדיה ושאר חסידי חב"ד אותם הכיר באותה תקופה.

התחנה הראשונה מעבר לגבול היתה קרקוב, ומשם המשיכו רבים בדרכם ללודז'. בעיר זו הסתדרו רבים מהחסידים, עד שיצליחו להמשיך אל ארצות החופש.

בהיותם שם נתקבלה הוראת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע להשתדל לנסוע למקומות באירופה שהם תחת ממשלת ארה"ב, עובדה שתקל עליהם לקבל רשיונות כניסה לארה"ב.¹⁶

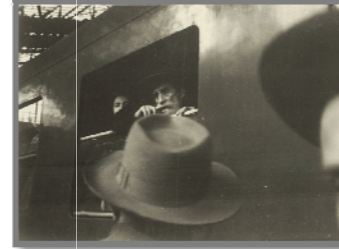
בהתאם להוראה זו המשיכו בדרכם, לאחר תחנת-ביניים בפראג, עד שביום 11.2.47¹⁷ (כ"א בשבט תשי"ז) הגיעו לווינה, אוסטריה – למחנה הפליטים (די.פי.) האמריקני.

אולם "ביקש יעקב לישב בשלווה, קפץ עליו רוגזו של יוסף".

בהיותו בדרך, במחנה הפליטים באוסטריה, כאילו לא הספיקה מנת הייסורים והצרות עד-עתה, פקד אסון גדול על משפחתו של ר' סעדיה: הבת אסתר-הדסה הלכה לעולמה. היא חלתה, ומחוסר טיפול רפואי הולם נפטרה - והיא נערה צעירה בלבד.¹⁸

האסון קרה לפני פסח תשי"ז. על האווירה באותו פסח בעיקבות האסון, סיפר ה"ר מאיר איטקין:¹⁹

אנ"ש היו אז בין כך שבורים ורצוצים, [ועכשיו לאחר האסון] לאף אחד לא היה רצון וחפץ לערוך ליל סדר כראוי.

ר' איציקל. התרשם עמוקות מחסידי חב"ד

T 646839		UNITED NATIONS DP IDENTIFICATION CARD	
Name	LIBEROH	KREMBEL	
Date of birth	4.11.30	Age	16 1/2
Height	160	Weight	40
Hair	BROWN	Eyes	GREEN
Nationality	Pol.	DP Registration No.	
DP Signature (DP Unterschrift)	110672919		
Scars or identifying marks	Narben oder besondere Merkmale		
Date of entry US Occupation Zone or Germany	11.2.47		
Issued at	Camp No.	Date	
Repatriciated to	UNRRA	Date	
Name and Rank of Issuing US Camp Comm. or UNRRA Official	PATRICK J. WELBY HELZINEF		
Validation date	11.2.47	Official stamp	

תעודת-זהות שהפיק האו"ם לבתו קריינדל במחנה הפליטים באוסטריה - עם טביעת אצבעה

¹⁶ ראה תולדות חב"ד שם עמי שצט. ושי"נ.

¹⁷ ראה צילום תעודת הזהות של האו"ם עבור הבת קריינא-דבורה, שהופק ביום זה במחנה האמריקני בווינה.

¹⁸ מפי רעייתו, סבתי.

¹⁹ ממכתב ה"ר ישכר דוב קלויזנר.

ודווקא ר' סעדיה שהיה כמה ימים לאחר האסון הנורא, לקח את העניינים [לידיו]
וערך את ליל הסדר לפני אנ"ש ברצינות ובשמחה, כאילו לא קרה דבר.

אחרי המלחמה. ר' סעדיה, רעייתו וילדיו עם פליטים נוספים במחנה פליטים. מתחת לסיפרה 6 עומד ר' שלמה-חיים קסלמן,
שיחד עמו הבריחו את גבול רוסיה. התמונה צולמה על-פי בקשת אדמו"ר מוהריי"צ כדי שיוכל להעלות אותם לזכרון תמיד לפניו

הסכנה במחנות הפליטים

היעד העיקרי של הפליטים היה להגיע אל כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע בארה"ב. לשם כך נסעו כולם לאיזור האמריקני באוסטריה. אולם למעשה כשפנו בבקשת וויזות מהקונסוליה האמריקאית, נענו בשלילה.

לאור זאת הוחלט, בעידוד כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע, להשיג וויזות לצרפת. להישאר באוסטריה היה מן הנמנע, כי, כדברי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע²⁰, "הסכנה שם גדולה ונחוץ להוציאם משם בעוד מועד". המצב במחנות הפליטים באוסטריה היה קשה בהרבה מאשר במחנות אחרים בגרמניה. בסקירה מאותה תקופה מסופר על "המצב הקשה של אנ"ש באוסטריה בכלל, ובקשותיהם לרחם עליהם ולהביאם לפאריז"²¹.

במחנה פליטים באוסטריה

על הלך הרוחות באותם ימים קשים, מסופר במכתב אחד הפליטים, ששהה כבר (כנראה) בצרפת, לידידו ר' סעדיה שלפי השמועה השיג כבר וויזה לצרפת אך עדיין שהה באוסטריה²²:

לכבוד ידידינו החסיד מוהר"ר ר' סעדיה

הבעיה העיקרית שהכל פונים אליה לעת הזאת היא העתקה – לצאת מתוך חשכת הטלטולים והמסגר הברזלי אשר כל האדם נמצא בו ואין לאל ידו להמציא אף סדק כחודה של מחט במה להתחיל.

ועל כן הלבבות הנמצאים כעת בכור ברזלי כזה אבדו תקוותם לקוות שמעייני הישועה יוכלו עוד לבוא ממקום קודש הקודשים. ומחפשים אמצעים אחרים בכדי לבוא אל מטרת חפצם. ועוד תרגז לבבות הנדכאים והנשברים מאימת העתיד, איה יפול גורלם להמצא שמה ובמה יתפרנס, גם כי ראה ראינו בחוש כי לא עזב ה' את עמו. וגם כי לא רכשנו דבר, מכל-מקום משך עלינו חסדו. ובכל מקום בואנו לא סבלנו חס-ושלום חרפת רעב. מכל-מקום המנגד יפרוש בכל פעם ערפלי החשכות ונדמה כי ח"ו אבדה התקווה.

²⁰ ראה תולדות חב"ד שם עמ' תיב. ושי"נ.

²¹ שם.

²² מצילום המכתב.

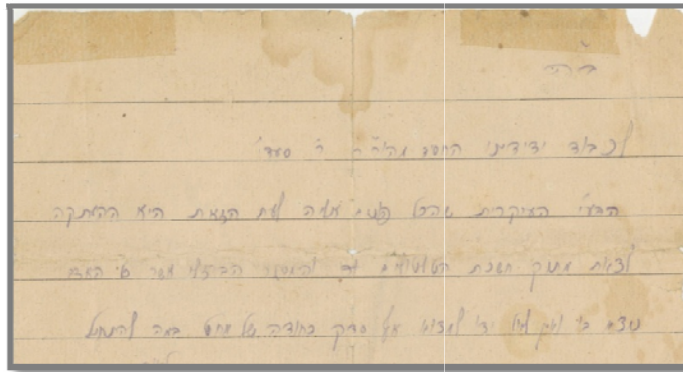

ועל כן ראה ראיתי שהחוב מוטל עלי לחזק ברכיים כושלות ולהודיע לפרסם אצל אנ"ש כי השגחתו יתברך יזרח עלינו כצאת השמש בגבורתו.

ועלינו יזרח ה' (מדת הרחמים), כי תיכף בבואנו [לפאריז] הנה הצליח ה' בידי הרה"ג בנימין גאראדעצקי למצוא עבורנו אטעל [מלון] מיוחד, אשר כולנו יחד נמצאים בתוכו. ובעוד ימים קרובים בעזרתו יתברך יגיע [..] על מזונותינו, ובזה עוד יוקל מעלינו די הספקותנו. גם כי גם עתה תודה לא-ל יתברך הננו נמצאים כעת בהספקתנו בהרחבה כיד ה' הטובה עלינו, ולא יסור ה' חסדו מעלינו על להבא.

הנה לכבוד תורתו בפרט שמעתי כי זה מכבר הוכן עבורכם וויזעס [וויזות] ומאוד שמחתי על זה, כי מכל הזזה לטובה עבורכם יתמלא חדווה בקרבי.

בחודש אלול תשי"ז הגיעו ר' סעדיה ומשפחתו לצרפת.²³

חשכת הטלטולים. מכתב שהגיע לר' סעדיה בהיותו במחנה הפליטים

²³ מפני בנו רחשמי"מ.

פרק שישי

'המשפיע' בפאריז והשליחות לבלגיה

משפיע בפאריז

ביזון, צרפת. תחנת מעבר לפליטים

בצרפת הסתדרו באופן ארעי במחלקת הפליטים שבעיר ביזון הסמוכה לפאריז.

בעידוד כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, שימש ר' סעדיה כמשפיע לחסידים הפליטים ששהו על אתר, והירבה למסור שיעורים בקהילות שונות¹. על תפקידו זה כתב לו כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע באחד ממכתביו (ביום ה' באדר תשי"ט)²:

**וידידי יצליח בעבודתו לעורר
את ידידו אנ"ש ד' עליהם
יחיו להתחזק בדרכי
החסידות.**

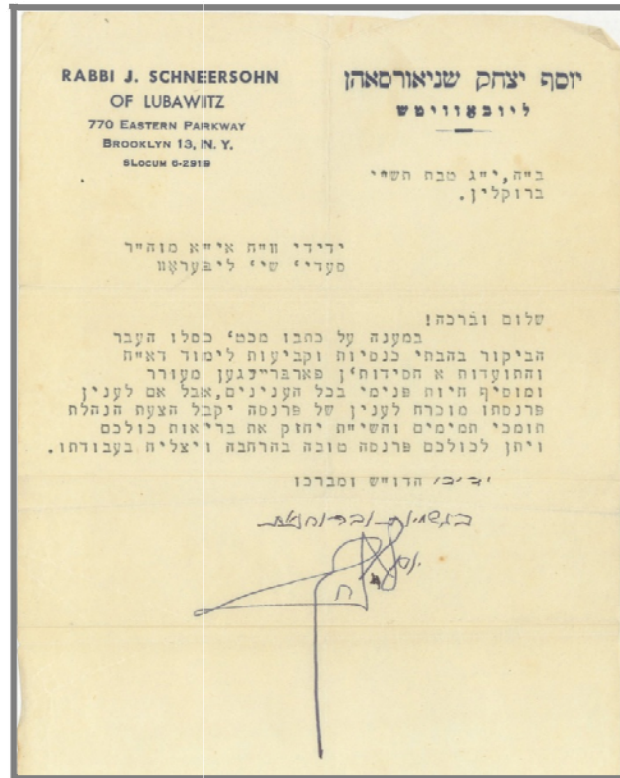
ר' סעדיה היה מבקר בכל יום ב"פלעצל" הידוע בפאריז, ומוסר שיעורים בתניא לבני הקהילה בבתי-הכנסת שברחוב רוזיה מס' 17 ומס' 25. רבים נהרו לשיעוריו ולהתוועדויותיו, והתקרבו על דם לאור החסידות.

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע התייחס לחשיבות ביקוריו אלה במכתבו אליו מיום י"ג בטבת תשי"ט³:

¹ מפי ה"ר רפאל ווילשנסקי.

² מצילום המכתב.

³ מצילום המכתב.

התועודות מוסיפות "חיות פנימי בכל הענינים". מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרריי"צ נייע לר' סעדיה שלושה שבועות לפני הסתלקותו

שיחיו עם נשיאם הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בגשמינות וברוחניות, ומחכה לבשורות טובות.

ר' סעדיה אכן המשיך בעבודתו "לקשר אני"ש שיחיו עם נשיאם".

הביקור בהבתי כנסיות וקביעות לימוד דא"ח והתועדות א חסידות'ן פארבריינגען מעורר ומוסיף חיות פנימי בכל הענינים . . ויצליח בעבודתו.

גם לאחר הסתלקות חותנו, עודדו רבינו להמשיך בשיעוריו⁴:

תודה חמה על הודעתו מהקביעת עתים ללימוד בבית הכנסת מספר כ"ה ומספר טו"ב רחוב ראזיע, כן על הלימודים בקיבוצי אנ"ש, ובודאי יש בכל מקום ומקום לפי ענינו גם קביעת עתים ללימוד תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ.

ובאחד ממכתביו אליו⁵ חתם רבינו במלים אלו:

החותם בפרישת שלום כל החבורה שתחי' וברכת הצלחה בעבודת הקודש לקשר אנ"ש שיחיו עם נשיאם הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בגשמינות וברוחניות, ומחכה לבשורות טובות.

⁴ מצילום המכתב – נדפס באגרות-קודש כרך ג עמ' תכו-ז.

⁵ מצילום מכתב י"ח במנחם-אב תשי"י – נדפס באגרות-קודש שם עמ' שעו.

בתור שד"ר

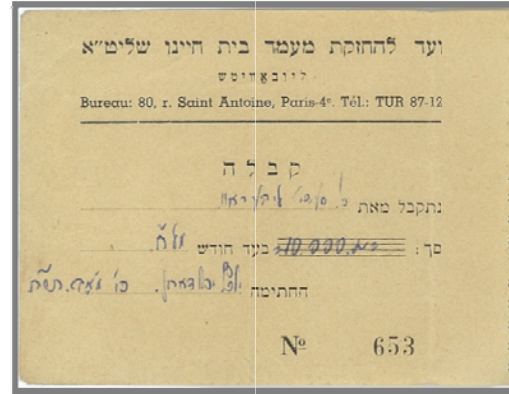
בהיותו בצרפת שימש גם בתור שד"ר לאסוף כספים למעמד בית חיינו ("נפנה") ועבור החזקת המוסדות הקדושים "מרכז לעניני חינוך", "מחנה ישראל" ו"קה"ת", שבראשם עמד חדב"נ הרמ"ש הוא רבינו. ר' סעדיה המשיך בתפקיד זה אף לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, כפי שעולה ממכתב רבינו אליו ביום י"ח במנחם-אב תשי"ז⁶:

שמחתי לשמוע כי עסק הנפנה מתנהג בכי טוב כמקדם, ובודאי נשען על הכתוב באגרת הקודש סימן י"ד . . הנה גם בענין הנפנה שזהו ענין ההתקשרות לאילנא דחיי בכל נר"ן וח"י וגוף ונפש בהמית . . בטח ישתדל שיהיה באופן זה, היינו שיהיה לא רק טוב כמקדם, אלא הולך וטוב בתוספות עליון יותר.

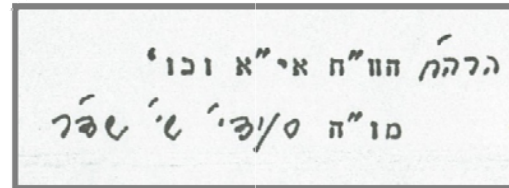
ושוב מספר שבועות לאחר-מכן, ביום י"ב באלול:

במענה על מכתבו . . בצירוף רשימת המתנדבים א) על בנין האהל הק', ב) בעד מל"ח מחנה וקה"ת, ג) הוראת החובות – תודה חמה על טרחתו בכל זה.

בעקבות עבודתו זו, כמעט בכל מכתביו באותם ימים היה רבינו מכנהו בתואר "שד"ר", ומרעיף מברכותיו "לו ולכל בני ביתו ולכל הבאים ברשימותיו יחיו"⁷.

השד"ר למען בית חיינו ומוסדות רבינו. קבלה על סכום שאסף ר' סעדיה לטובת 'מרכז לעניני חינוך' (מל"ח)

שד"ר. כתב יד קודש רבינו במכתב לר' סעדיה במרחשוון תשי"א

⁶ מצילום המכתב – שם.

⁷ מהעתקת כתי"ק במכתבו מיום י"א אלול תשי"א.

פרנסתו

הסתדרותם הפיזית לא היתה קלה, כי קשה היה למצוא תעסוקה שתסייע בהחזקת בני הבית. אכן קיבלו סכום פעוט מה"לשכה לעזרת הפליטים" שהיה להם לעזרה, אך לא היה בו די למחייתם. ביום ח' בטבת תש"ח כותב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע לר' סעדיה⁸:

במענה על כתבו, בודאי בעזה"י יסתדר בעניני פרנסה . . והשי"ת יחזק את בריאותו ובריאות ילידי[הם] יחיו ויגדלו לתורה חופה ומעש"ט מתוך פרנסה טובה והתחזקות בדרכי החסידות.

במשך הזמן התחיל ר' סעדיה ללמד בערבים את ילדי משפחת מצגר בפאריז. את אב המשפחה הוא הכיר במסגרת שיעוריו ב"פלעצל", שקיבלו בסבר פנים יפות וסייעו לו בפרנסתו.⁹

בתקופה מאוחרת יותר, בשנת תש"ט, אף קיבל על עצמו ללמד קבוצת תלמידים בישיבת "תומכי-תמימים" בברינוא¹⁰. אגב, בהיותו מתענג על עבודת ה' ראויה לשמה, הטרדה אותו ממנוחתו העובדה שכתוצאה מלימודיו עם התלמידים נמנע ממנו להאריך בתפילתו כרצונו. כאשר שאל על כך, ענה לו רבינו ביום י"ט בכסלו תשי"ב:

ובמענה על שאלתו שמפני לימודו עם התלמידים אי אפשר לו להתפלל במתינות ושואל חוות דעתי אם ראוי לעזוב הלימוד,

הנה לפי דעתי אם אפשר לו לשנות לימודו, שיהיה עם כזה כזו שיוכל להתפלל במתינות כדאי לעשות כזה, אבל בכל אופן צריך הוא להמשיך הלימוד עם התלמידים, אשר זהו הקישור באילנא דחייא כפשוטו ממש. וכיון שזכה לזה אין לו לחשוב על דבר חיפוש איזה ענין אחר.

בשליחות לבלגיה – "שלוחי"

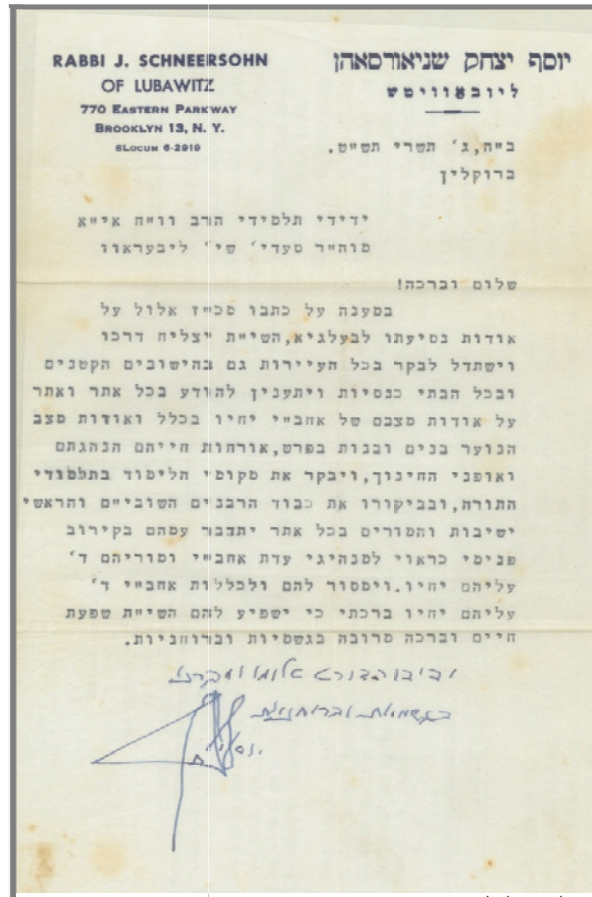
כעבור כשנה לביאתו, בעת שהותו בביזון, עלתה ההצעה לפני ר' סעדיה - לנסוע ולערוך מגבית עבור הישיבה בצרפת שהיתה במצב כלכלי קשה. בהצעה הועלתה גם מדינת בלגיה, כמקום פוטנציאלי להתרמה.

אולם כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע הטיל עליו בנסיעותיו אלו שליחות נשגבה. וכך כתב לו ביום ג' בתשרי תש"ט לקראת נסיעתו הראשונה:

⁸ מצילום המכתב.

⁹ מפי רעייתו, סבתי.

¹⁰ מפי ה"ר שלום מרוזוב. השווה מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מיום י"ג בטבת תשי"י: "אם לענין פרנסתו מוכרח לענין של פרנסה יקבל הצעת הנהלת תומכי תמימים". אך לא ברור אם הכוונה היא ללימודיו עם התלמידים או להצעה אחרת (ראה בהמשך בפנים שבשלב מסוים רצו שיגייס כסף עבור הישיבה).

השליחות לבלגיה. מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

ידידי תלמידי הרב וו"ח אי"א
מוה"ר סעדי' שי' ליבעראוו
שלום וברכה!

במענה על כתבו מכ"ז אלול על
אודות נסיעתו לבעלגיא, השי"ת
יצליח דרכו וישתדל לבקר בכל
העיירות וגם בהישובים הקטנים
ובכל הבתי כנסיות ויתענין להודע
בכל אתר ואתר על אודות מצבם של
אחב"י יחיו בכלל ואודות מצב הנוער
בנים ובנות בפרט, אורחות חייהם
הנהגתם ואופני החינוך, ויבקר את
מקומי הלימוד בתלמודי התורה,
ובביקורו את כבוד הרבנים
השוב"ים והראשי ישיבות והמורים
בכל אתר יתדבר עמהם בקירוב
פנימי כראוי למנהיגי עדת אחב"י
ומוריהם ד' עליהם יחיו. ומסור
להם ולכללות אחב"י ד' עליהם יחיו
וברכתי כי ישפיע להם השי"ת
שפעת חיים וברכה מרובה בגשמיות
וברוחניות.

ידידו הדורש שלומו ומברכו
בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

הימים היו ימי חורף וקור ולא היה
לו אפילו מעיל ללבוש, אך ר' סעדיה
לא התעכב ויצא לדרכו ללא שהיות
וללא מעיל, שכן כשמקבלים שליחות מהרבי – יש לבצע אותה תיכף ומיד. בבואו לתחנת הרכבת
השיג אותו ה"ר הנדל ליברמן שהעניק לו את מעילו.

בשהותו בבלגיה התאכסן בבית ר' ישעיה איידל ובבית ידידו ה"ר יהודה חיטריק (שהתגורר אז
באנטוורפן), שסיפר על כך¹¹:

¹¹ שמעתי מפיו.

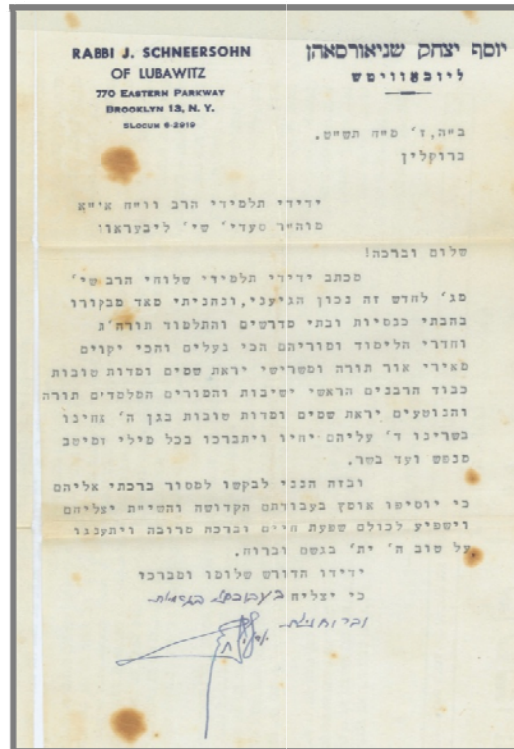
ר' סעדיה היה מגיע כל הזמן לאסוף כספים עבור מעמד בית חיינו ועבור הישיבה, והיה מתארח אצלי. היינו הולכים יחד לקבץ מעות. שמואל-מאיר זילברשטיין היה אז בחור צעיר, והוא היה מראה לנו את הדרך [לכל המקומות שהיינו צריכים ללכת].

היה¹² בא למשך חודש לעשות מגבית. היה לי תענוג לארח אותו, שהיינו לומדים דא"ח ביחד.

בכל מוצאי שבת-קודש היתה לי התוועדות עם חמש-עשרה אברכים בעיר בריסל, בבית השייך לאגודת-ישראל, והייתי נוסע לבריסל להתוועד איתם. גם ר' סעדיה היה נוסע, והיינו לומדים שם ומספרים סיפורי קודש. והיה בהם מנגנים טובים ונגונים טובים, והיה עבורם תענוג וגם לנו היה נחת ותענוג.

ר' סעדיה מילא את השליחות במילואה, וכאשר מסר על תוצאות השליחות נהנה כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נייע מאוד, והדבר בא לידי ביטוי במכתב המענה מיום ז' במרחשון ששלח אליו, אותו מכנה כ"ידידי תלמידי שלוחי הרב שי"י. וכך כתב:

ידידי תלמידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר סעדי' שי' ליבעראו

"ידידי תלמידי שלוחי הרב". מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נייע על הנאתו ממילוי השליחות במסירות

שלום וברכה!

מכתב ידיד תלמידי שלוחי הרב שי' מג' לחדש זה נכון הגיעני, ונהניתי מאד מבקורו בהבתי כנסיות ובתי מדרשים והתלמוד תורה'ת וחדרי הלימוד ומוריהם הכי נעלים והכי יקרים מאירי אור תורה ומשרישי יראת שמים ומדות טובות כבוד הרבנים הראשי ישיבות והמורים המלמדים תורה והנוטעים יראת שמים ומדות טובות בגן ה' אחינו בשרינו ד' עליהם יחיו ויתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר.

¹² הבא להלן – מרשימתו בכת"י.

ובזה הנני לבקשו למסור ברכתי אליהם כי יוסיפו אומץ בעבודתם הקדושה והשי"ת
יצילחם וישפיע לכולם שפעת חיים וברכה מרובה ויתענגו על טוב ה' ית[ברך] בגשם
וברוח.

ידידו הדורש שלומו ומברכו כי יצליח בעבודתו בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

פרק שביעי

ובא השמש – זרח השמש

”יכולים להודות לי”

עוד¹ טרם הספיקו החסידים, שניצלו זה לא מזמן מפי התופת הנאצי והסובייטי, למצוא מרגוע לנפשם, ונתקבלה הבשורה המרה על הסתלקות כ”ק אדמו”ר מוהרי”צ נ”ע, בשבת-קודש י” בשבט תש”י.

החסידים, הפליטים, שבורים ורצוצים היו. תהליך השיקום לא בא להם בקלות. ואם לא היה די בכך - באה ההסתלקות הפתאומית והוסיפה להם שוד על שבר.

חתנו, רבינו, מיאן במשך שנה תמימה לקבל על-עצמו את הנשיאות, וחסידים בריכוזיהם עשו את אשר לאל ידם עד שניאות להפצרותיהם במלאות שנה להסתלקות, ביום י” בשבט תשי”א.²

אחד מריכוזי החסידים החשובים בתקופה זו היה בפאריז וסביבותיה, בו שהו הפליטים מרוסיה עליהם נמנו רבים מזקני וחשובי החסידים והתמימים. במהלך שנת ההסתלקות נערכו אספות רבות בעניין קבלת הנשיאות.

מצד אחד, היו ביניהם שהציעו להכתיר את הרב שמריהו גוראריה (הרש”ג), להיותו חתנו המבוגר של כ”ק אדמו”ר מוהרי”צ נ”ע מה גם ש(רק) אותו הכירו מימי שבתו בישיבת ”תומכי-תמימים” בליובאוויטש. מאידך, החסידים בארה”ב שהיו עדים ליחס הפנימי בין כ”ק אדמו”ר מוהרי”צ וחתנו הרמ”ש, הוא רבינו, היו נחושים בדעתם כי ”השי”ת ינחמנו בהמנחם”³.

ר’ סעדיה שהה אז בשכונת הפליטים בבזון. באחת האספות חתמו כל הנוכחים על מכתב הכתרה לרש”ג, וכשהגיעו לר’ סעדיה לבקש את חתימתו – דחה אותם לחלוטין. ומשלא חתם ר’ סעדיה על המכתב, בוטלה מחשבת שיגור המכתב הזה כל עיקר. למרות צניעותו, היה ר’ סעדיה זוקף לזכותו את התוצאה האמורה, ונהג לומר ”הם יכולים להודות לי” שהציל את המצב.

ר’ סעדיה היה בין זקני החסידים הראשונים, אם לא הראשון, בצרפת שהתקשר תיכף לרבינו – עוד בטרם קיבל עליו רשמית את הנשיאות. הוא החל לכתוב לרבינו, אליו פנה עוד בחודשי הקיץ שלאחר ההסתלקות בתואר ”כ”ק אדמו”ר שליט”א”, וכל מכתביו לרבינו היו בלשון רבים ונסתר

¹ פרטים רבים בפרק זה על תקופת קבלת הנשיאות - מפי בנו הרש”ב.

² ראה ימי בראשית! בארוכה.

³ ממכתב ה”ר נצציון שם-טוב לאוסטרליה – פורסם ב’הגניזה האוסטרלית’ ביכפר חב”ד’ החל משבט תנש”א.

(בסגנון "הנני לבקש ברכתם הקדושה"), כפי שקיבל בליובאוויטש את נוסח הפנייה במכתבים ובפ"נים לרבותינו נשיאינו.

"בעבדי משה"

כששאלוהו, מה ראה על ככה, והרי עדיין לא 'היכרוהו' – סיפר, שהיה לו כעין-רמוז על כך מכ"ק אדמו"ר מוהררי"צ נ"ע:

מעטפת מכתב רבינו לר' סעדיה בביזון, משנת תשי"א

בשנת תרפ"ד, בחג-הגאולה י"ט כסלו, התוועד כ"ק אדמו"ר מוהררי"צ נ"ע כדרכו, ועמד על פרשת היום ולקחיו – להוסיף בלימוד החסידות והליכה בדרכיה והנהגותיה. באותה התוועדות נכח גם חתנו-לעתיד, רבינו, כנראה בפעם הראשונה. רבינו היה אז בתקופת ימי-חורפו והגיע כדי להסתופף בצילו של חותנו לעתיד.

בין שאר דבריו הקדושים התבטא אז כ"ק אדמו"ר מוהררי"צ נ"ע במילים אלו: "ווי-אזוי לערנט ניט א יונגערמאן אפ אלע 'דרושים' אויף דער פרשה?!" [איך לא ילמד אברך את כל דרושי החסידות על פרשת השבוע?!].

בשעת מעשה – המשיך ר' סעדיה – לא עמדו רבים על משמעות הדברים: שהרי ישנם עשרות(!) דרושי-חסידות ארוכים בכמות ובאיכות על כל פרשה ופרשה, ואיך יתכן ללמוד את כולם, ובמשך שבוע אחד בלבד?!

עכשיו, כעבור למעלה מחצי יובל שנים מאז מתבהרים פשר הדברים: כששמים לב כלפי איזה "יונגערמאן" מופלא הופנו הדברים בשעתם, הדבר גם נותן לנו שמץ של מושג על גודלו וענקותו שיש מקום לדרישה כזאת.

אף הוא הוסיף בהתוועדות מסויימת, ואמר:

בפרשת בעלזותך, לגבי מעלתו של משה-רבינו, נאמר "בעבדי משה", ופירש רש"י: "אינו אומר בעבדי משה אלא בעבדי במשה, 'בעבדי' אפ-על-פי שאינו משה, 'במשה' אפילו אינו עבדי, כדאי הייתם לרא מפניו". אמר ר' סעדיה: "וכן הוא בנידון-דידן: בעבדי אף-על-פי שאינו משה, ובמשה אפילו אינו עבדי. ומה גם - שיש לו שתי המעלות גם יחד, הוא 'משה' והוא 'עבדי'".

כתב ההתקשרות

הגיע לידינו "כתב התקשרות" לרבינו, מיום ז' בתשרי תשי"א, עליו חתמו החסידים בפאריז, ובין הראשונות מופיעה חתימת "סעדי בן רבקה שיינא ליבעראווי". וכך נכתב⁴:

ב"ה. ב, ז' תשרי ה'תיש"א, פה פאריס

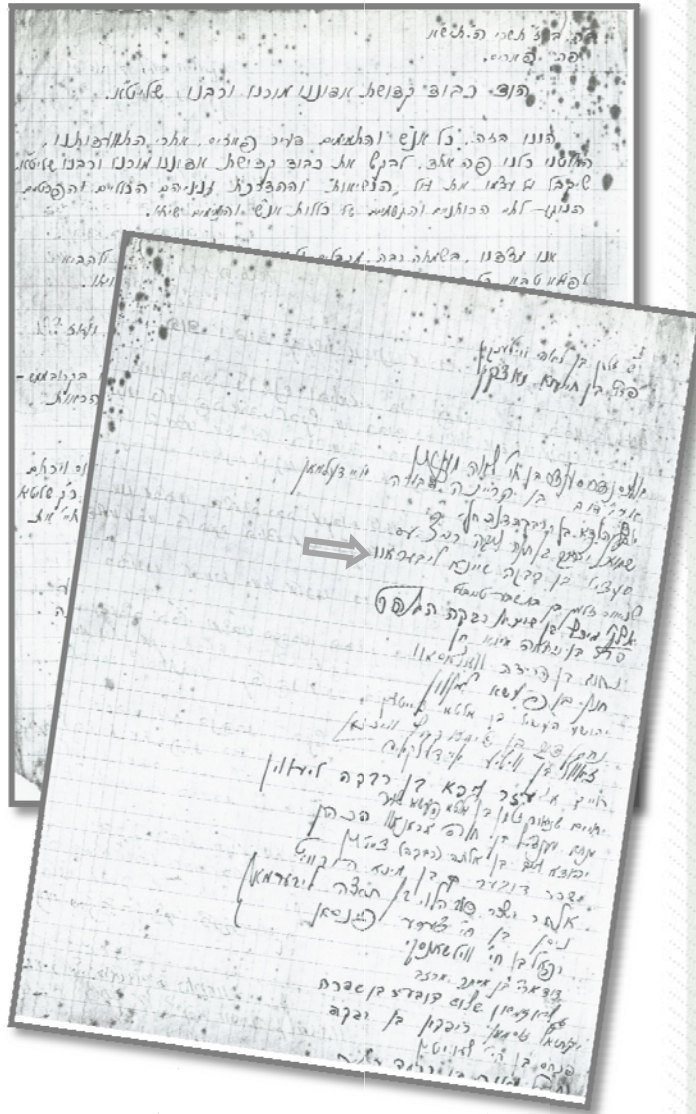
הוד כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבונו שליט"א

הננו בזה, כל אנ"ש והתמימים דעיר פאריס, אחרי התוועדותנו, החלטנו כולנו פה אחד, לבקש את כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבונו שליט"א שיקבל על עצמו את עול "הנשיאות" והדרכת עניניהם הכלליים והפרטיים הנוגע לחיים הרוחניים והגשמיים של כללות אנ"ש והתמימים שיחיו.

אנו מצדנו, בשמחה רבה, מקבלים עלינו בקבלת עול, לקיים ולהביא לפעלא טבא כל הגה היוצא מפיו כ"ק שליט"א ולקיים רצונו במלואו.

רצונו לראות את מלכנו, כי באור פני מלך חיים ועוז!

המצב הכללי ומצבנו הפרטי הדחוק - ירחיב השי"ת לנו בקרוב ממש - אינו נותן מקום ויכולת להוציא לפועל אדיר חפצנו לעלות, להראות, ולראות ולהשתחוות

כתב ההתקשרות לרבינו עליו חתם ר' סעדיה בתשרי תשי"א

⁴ מצילום כתב ההתקשרות.

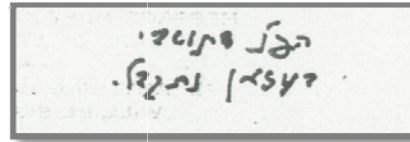

ולקבל פני מלכנו בשמחה.

נרהיב עוז בנפשנו, לבקש ולהתחנן מלפני המלך, שיחוס וירחם להחיות את נפשנו בזה שיואיל בטובו ובחסדו הגדול, שיסכים כ"ק שליט"א למלאות אדיר חפצנו, לבקר את כל אנ"ש דאירופה וגם בזה יחייה את כללי אחינו בני ישראל התאבים גם כן בחפץ ולב.

יברך השי"ת חילו ויתן עוז למלכנו. בימיו ובימינו תושע יהודא וישראל ישכון לבטח, ויפוצו מעינותיך חוצה, ובזה נזכה כולנו מתוך שמחה והרחבה לקבל פני משיח צדקנו בקרוב ממש.

יצויין, כי באחד ממכתביו אליו⁵ בירכו רבינו ב"ברכת הצלחה בעבודת הקודש לקשר אנ"ש שיחיו עם נשיאם הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ". ר' סעדיה אכן עורר את החסידים לחיזוק ההתקשרות, ובכל מקום בואו קירב רבים לרבינו ולתורת החסידות. לא אחת היה שולח לרבינו מכתבים ופ"נים מטעם כל ה"חבורה". באחת הפעמים אישר רבינו לו בכתב יד קודשו⁶: "הפ"נ דתושבי בעזאן נתקבל".

הנבואה הראשונה

ר' סעדיה, כאמור, החל זמן קצר לאחר ההסתלקות לפנות לרבינו בכל שאלותיו וענייניו. במענה לאחד ממכתביו הראשונים לרבינו – עוד בשנת תשי"י – שימש ר' סעדיה כצינור להעברת הנבואה הראשונה של רבינו לעולם.

ומעשה שהיה כך היה⁷:

" בתמוז ה'תשי"י (25 ביוני 1950). חמש שנים בלבד חלפו מאז השואה, ולא צריך היה הרבה כדי לזרוע פחדים מחודשים. אפילו "קול עלה נידף" עלול היה להביא לידי בהלה. אך הפעם, נראה, סכנת-קיום של ממש איימה על שארית הפליטה.

⁵ מצילום מכתב י"ח במנחם-אב תשי"י – 'אגרות-קודש' כרך ג עמ' שעז.

⁶ מצילום (שולל) מכתב כ"ה בשבט תשי"ג (שתח"י).

⁷ ממאמר שפרסמתי בשעתו ב'כפר חב"ד'.

ר' סעדיה בחופה שערך רבינו - בשנת תשכ"א

בקוריאה, מוקד המהומה, פרצה מלחמה⁸. לפתע, לפנות-בוקר, פלש צבא צפון-קוריאה הקומוניסטית לגבולה של דרום-קוריאה הדמוקרטית. לכאורה, במבט ראשון, קונפליקט איזורי בלבד; אבל עד מהרה יתברר כי עומדים בפני מערכה בינלאומית חסרת-תקדים: מעצמות-העל, לראשונה, ניצבות פנים-אל-פנים. רוסיה וסין (שתי המדינות השכנות) - מול ארה"ב ובעלות-בריתה. והעולם בפאניקה: "כוננות למלחמת-עולם נוספת!?!!" - - -

למעשה, היתה זו תחילתה של אחת המלחמות הכי עקובות-מדם בהיסטוריה, שבמהלכה שילמו את מחיר-חייהם קרוב ל-2 מיליון איש.

⁸ על מלחמת קוריאה - ראה: Korea Since 1850, עמ' 93 ואילך. Collier's Encyclopedia, כרך יד עמ' 166 ואילך. The World Book, ערך קוריאה (עמ' 331). Korea - Land of Morning Calm, עמ' 48 ואילך. ועוד.

חמש שנים לפני-כן, בשנת תשי"ה (1945), הגיע קיצו של השילטון היפאני בקוריאה. לאחר 35 שנות שילטון במדינה, היא נפלה בידי הכוחות האמריקנים והסובייטים. המהפך הנוכחי, בניגוד למקווה, לא הביא לה עצמאות מחודשת - קוריאה נחלקה אז לשתי מדינות. דרום-קוריאה, בפיקוחה הזמני של ארה"ב, היתה למדינה דמוקרטית עצמאית; וצפון-קוריאה, בהשתלטותה של רוסיה-הסובייטית, הפכה למדינה קומוניסטית.

החלוקה הזו לא השכינה באיזור שלוה מדינית. להיפך, ככל שחלף הזמן, המתח בין מנהיגות שתי המדינות הלך והתגבר. כל אחת מהן, בדרכים משלה, ניסתה להשתלט שוב על השטח כולו. ופתאום, באותו בוקר קייצי - פרץ המתח ופרצה המלחמה.

בכנס חירום של מועצת הביטחון של האו"ם, שהתקיים על-פי בקשת ארה"ב עוד בצהרי היום, התקבלה החלטה חד-משמעית - שקראה לנסיגה מיידית של כוחות הצפון הקומוניסטים מעבר לגבולם. רוסיה, לעומתה, עמדה מנגד. היא סירבה בתוקף לקבל את ההחלטה. גם בימים הבאים נעשו נסיונות "להחזרת הבטחון והשלום הבינלאומי לאיזור", אך כולם נכשלו.

העולם היה כמרקחה.

ביום כ' בתמוז (5 ביולי) - 10 ימים לאחר פרוץ הקרבות - התאחדו נגד צפון-קוריאה הקומוניסטית כוחות צבאיים מסיביים, בראשות ארה"ב ובעלות-בריתה. היתה זו, אגב, המערכה הראשונה שנערכה תחת דגל האו"ם. העולם הרחב, מעתה, עקב בחרדה רבה אחר תגובת רוסיה הסטאליניסטית. שאלה אחת צפוייה, גורלית, לא נתנה מנוח⁹:
"האם יתפתח הקונפליקט האיזורי למלחמת-עולם?"

החשש הכבד הזה, שהדרך למימושו אף קוצרה בחודשים הקרובים, לא הותיר כל מקום לאופטימיות.

הראשונים שנזעקו נוכח המצב, היו תושבי מדינות אירופה. חייבים לקום ולברוח, רעשו הכול. סכנת-חיים להישאר. כניצולי-שואה - רבים מהם עוד במחנות-פליטים - מי כמוהם יודע מה עלול להיות מחיר ההתמהמהות? - ללא שהיות, החלה הגירה מסיבית לארה"ב, והמונים חיפשו דרך לעזוב את אירופה. הבהלה היתה עצומה.

⁹ ראה גם Korea Since 1850, עמ' 112.

ר' סעדיה בצל רבינו

...שאלת ההגירה, שמאז הטרידה מאוד את החסידים, העמידה אותם עכשיו בדילמה קשה. בהתחלה, ידעו הכול, גילה הרבי מוהרי"צ את דעתו, כי אין להשתדל להגר לארצות-

הברית¹⁰. באופן כללי, הורה אז לחסידים לעלות לארץ-ישראל או להסתדר דרך-קבע בצרפת. אולם, לאחר שהקבוצות הראשונות עלו לארץ וקשיים רבים נערמו בדרכם, ההוראה הכללית השתנתה¹¹.

בחורף תשי"י, זמן-מה לפני ההסתלקותו, אמר הרבי מוהרי"צ לרמ"ש, הוא רבינו, שאף שבכלל נהוג שאין שואלים פעם שנייה, אבל מ"כיוון שנשתנו העתים ונתחלפו הזמנים יכול כל אחד לחזור ולשאול בעניין ההעתיקה"¹².

¹⁰ ראה אגרת ז' כסלו תשי"ח - 'אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ' כרך ט עמ' שנב.

¹¹ הרב יחזקאל ברוד, 'כפר-חבי"ד' גיליון 717 עמ' 40.

בעיקבות זאת שלחו רבים מכתבים, ואיש-איש שאל מה עליו לעשות. הרבי מוהריי"צ "היה דן ומתחשב עם מצב ורצון ושאלת כל פרט ופרט בייחוד"¹³. התשובות מעתה ניתנו אפוא בצורה אינדיבידואלית, והיו אף כמה שקיבלו תשובה לבוא לארה"ב. אולם בינתיים הגיע יו"ד שבט, ההסתלקות, ורבים נותרו תלויים - ללא בירור אישי סופי¹⁴.

ההתפתחויות המדאיגות בעולם לא הותירו מקום לספק: מוכרחים לנסוע; אך השאלה הגדולה - לאן? לארה"ב - ההוראה המקורית הרי היתה לשלילה; לארץ - סובלים שם; ולהישאר באירופה - הרי מלחמת-עולם מאיימת.

בימים הראשונים החסידים ב-770 ניסו לשאול את פי הרמ"ש על המצב, אך הוא, כחלק מסירוביו אז לקבל עליו את הנשיאות כנראה, מיאן להשיב להם על שאלתם¹⁵. עמיתיהם באירופה, השבורים מבית ומחוץ, התהלכו אפוא אובדי-עצה, כצאן בלי רועה. "מה עושים?", שאלו, "נוסעים בכל זאת לאמריקה או מסתכנים ונשארים?"

ההתייחסות הראשונה למצב, בעקיפין לפחות, באה 13 יום לאחר פרוץ המלחמה. בהתוועדות שבת-מברכים, ביום כ"ג בתמוז תש"י השמיע רבינו דברים נפלאים בנוגע ל"יודע עתידות", באומרו, שמאחר ש"בכל ביתי נאמן הוא" - הנאמנות מתבטאת בכך שלא כל מה שרואים מגלים, ובפרט לא בצורה מפורשת וגלויה. וכה היו דבריו בין היתר¹⁶:

פעם שאל מישהו על כך שב"הקריאה והקדושה" כתב הרבי [מוהריי"צ] ענייני עתידות - למה כתב ברמז ולא בגלוי, ולמה לאחר משך זמן הפסיק לומר עתידות.

והענין הוא - אילו היה רצונו של הרבי להתפרסם ("מ'זאל אים אפשטעמפלען") בתור "יודע עתידות", היה עושה זאת, אבל, אין זה ענייניו כלל . . ולכן, לא גילה עתידות סתם, שהרי, "בכל ביתי נאמן הוא", כי-אם, במידה מסויימת לצורך העניין ד"לאלתר לתשובה".

בכלל בתקופה האחרונה גילה הרבי ריבוי עניינים, אף-על-פי שפעם לא היו מגלים כל-כך. ומזה רואים שלצורך עניין שנוגע להכלל "האט ער זיך איינגעשטעלט", "איינגעשטעלט אפילו זיין נאמנות"!!!...

רבינו המשיך:

¹²אגרות-קודש' רבינו כרך ג עמ' תג.

¹³שם עמ' תפג.

¹⁴ראה 'כפר-חב"ד' שם. ועוד.

¹⁵מפי סבי הרב שניאור-חיים הכהן גוטניק.

¹⁶לקוטי-שיחות' כרך יח עמ' 477. 'תורת מנחם - התוועדויות' כרך א עמ' 150 ואילך.

בקיץ האחרון [תש"ט] היה איזה רעש ("א שטיקל טומל") אודות מלחמה, והרבה אנשים חששו לעשות עסקי מסחר וכו'. החליט יהודי עשיר, שהיה נוהג ליתן הרבה כסף לקופה של צדקה, לברר חוות-דעתו של הרבי אם יש לחשוש ממלחמה אם לאו. ליהודי זה היתה "ברייטקייט", כיוון שנתחנך על ברכי אמריקה... אבל אף-על-פי-כן, לא רצה לשאול בעצמו אצל הרבי, ולכן טילפן אלי וביקש ממני לשאול אצל הרבי האם לדעתו תהיה מלחמה, שאז לא יעשה את המסחר.

כיוון שגם אני רציתי לדעת מה יענה הרבי על שאלה זו, ומאידך, כיוון שאינני אלא "צינור" למסור של שאלתו של פלוני, לא יהיה מקום לקפידה - נכנסתי אל הרבי ושאלתי בשמו של פלוני את שאלתו.

הרבי הרים את עיניו והביט בי, חייך, ואמר: "עס זעט זיך ניט קיין מלחמה" [לא נראית מלחמה].

לפני ימים אחדים הזכיר לי אותו יהודי סיפור זה.

לנוכחים בהתוועדות, מותר להניח, לא היה ספק באיזה הקשר הובא סיפור זה - אותו שמע "לפני ימים אחדים". אולם אדמו"ר מוהרי"צ בדבריו התייחס הרי רק לאיזה "רעש" אחר שהיה בשנת תש"ט, ולא כלפי ההמולה הנוכחית שהתפתחה בימים האחרונים. ברם, כ"יודע עתידות" המגלה דברים רק ברמז, אולי הרמ"ש עצמו בחר עכשיו לגלות את העתיד בצורת "סיפור"? האם גילה טפח וכיסה טפחים, או שמא "נשאר נאמן" ואפילו טפח לא גילה!?

אין יסוד לבהלה

החסידיים באירופה, בעיצומם של אותם הימים, שרויים היו במצב-רוח קודר. איש לא ידע מה לעשות. הוראה ברורה מהרמ"ש, לפחות בשלב זה, טרם נתקבלה. אבל המצב הוא קריטי, ואין זמן למחשבות. גם אם ממאן הוא לעלות על כס הנשיאות, גמלה ההחלטה, צריך לשאול את פיו, ישירות - ויהי מה.

על החסידיים שהתגוררו אז במחנה-הפליטים שליד פאריז, נמנה גם הרה"ח רבי **סעדיה ליברוב** ע"ה ומשפחתו. ביום כ"א בתמוז - למחרת איחוד כוחות האו"ם נגד הקומוניסטים - הוא שלח לרבינו מכתב על ההמולה הגדולה שנוצרה מפחד פן תפרוץ המלחמה גם באירופה, ועל רצונו לקום ולנסוע משם בהקדם. במכתבו, שנכתב בשם ציבור החסידיים, ביקש לקבל את חוות-דעתו - מה לעשות.¹⁷

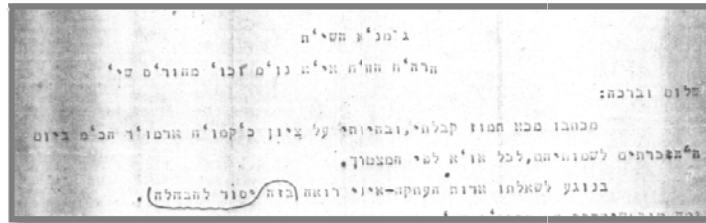
¹⁷ מפי בנו ה"ר שלום דובער.

גם חסידים נוספים פנו אז במכתבי-שאלה לרבינו; והתשובות, קצרות אך החלטיות, לא איחרו להגיע.

כך כתב לו רבינו באגרתו מיום ג' במנחם-אב¹⁸: "מכתבו מכ"א תמוז קבלתי, ובהיותי על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ביום ה' הזכרתים לשמותיהם, לכל אחד ואחד לפי המצטרך". ובהמשך: "**בנוגע לשאלתו אודות העתקה - איני רואה יסוד להבהלה בזה**".

"איני רואה יסוד להבהלה" - מכתב רבינו לר' סעדיה במנחם-אב תש"י, ובו דוחה את חששות הציבור ממלחמת-עולם נוספת ח"ו

ובסגנון דומה - להרב שניאור-זלמן לויטין, ביום ו' במנחם-אב¹⁹: "**הבהלה לנסוע ממנחם עתה - איני רואה לה יסוד**. וכיוון שכתב לו בשעתו כ"ק מו"ח

אדמו"ר הכ"מ כפי שמעתיק במכתבו הנ"ל "שלעת-עתה יתעכב במקומו וימשיך עבודתו הקדושה עם התלמידים שיחיו" - יהיה במקום שיהיו התלמידים".

גם לאחד החסידים, שקיבל בשעתו הוראה מאדמו"ר מוהריי"צ להשתדל לנסוע לארה"ב, אך נלחץ עכשיו ולא ידע מה לעשות מאחר "שהשגת הניירות הולכות לאט לאט, והמצב כעת הוא **אי-בטוח**" - ביטל רבינו לגמרי את חששותיו. "לפי דעתי" - כתב לו ביום כ"ח במנחם-אב²⁰ - "נכון יהיה לבו **בטוח** אשר הבטחת צדיק . . . תתקיים, ובוודאי יעזרהו השי"ת לנסיעה כשורה למחוז חפצו צלחה".

דברים ברורים עוד יותר אמר רבינו אז ביחידותי להרב ישראל מאיר מוניץ - כמתואר במכתב הרב יוסף רייצס (מניו-יורק) ששיגר ביום ד' במנחם-אב תש"י אל ידיד באוסטרליה²¹: "זה כחודש ימים שישאל מאיר שי' [מוניץ] בא לכאן, ונכנס אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א ושאל אודות²² יחזקאל שיחי' בראד. הוא בדייטשלאנד [במחנה פוקינג שבגרמניה] וקיבל הוראה מכ"ק אדמו"ר הכ"מ זה כשנה ומחצה ליסע לאה"ק, ושאל אם יסע לאה"ק או לארה"ב - כי שם הם יראים לישב מפני חשש מלחמה? ואמר,

¹⁸ יאגרות-קודש' שם עמ' שנח.

¹⁹ שם עמ' שסג.

²⁰ שם עמ' תא.

²¹ יאגריזה האוסטרלית' פרק א - 'כפר-חב"ד' שם עמ' 21.

²² ביאגרות-קודש' שם עמ' תג - להר"מ טייטלבוים: בענין ההעתקה . . . ששואל במכתבו וגם שאל בשבילו הרה"ח וכונן מוהר"ר יצחק מאיר שי', בטח הודיע לו הנ"ל את דעתי. בהערות לא צויין שם משפחת "מוהר"ר יצחק מאיר שי". ואוצ"ל: ישראל מאיר [מוניץ]. ואם כן, נכנס הנ"ל ליחידותי ושאל עבור כמה מפליטי אני"ש בגרמניה.

שמלחמה בוודאי לא יהיה איה"ש, כי לא נראה שיהיה מלחמה - רק [ש]הוא ב[תור]
פרט יבוא לכאן".

אגרת נפלאה בנושא - המדברת בעד עצמה - כתב רבינו לאחד ביום י"ז באלול²³ :

ומה שכותב שתמה הוא על ענייני פוליטיק העולם בשייכות לביאת המשיח, הנה גם בזה לא פירש על מה בפרטיות תמה. ובטח זוכר הוא מה שדיברנו בהיותו כאן, אשר לא ברא הקב"ה דבר אחד לבטלה בעולם, וכן הוא גם בנוגע למאורעות העולם וידיעת פירושים. במילא, אם היה זה נוגע לעבודת האדם לקונו, בטח היו נמצאים אנשים אשר היו מתעסקים בהגדת עתידות כדי שיקל על האדם עבודתו, ואם אין איש מגיד עתידות, הרי זה גופא ראייה שתובעים מאתנו עבודה גם מבלי שנדע את העתידות לבוא.

והמשיך תיכף :

כבר הגדתי דבריי כמלפני שני חדשים, שלפי-דעתי לא תהיה בחודשים הקרובים מלחמה. ובמילא לא יהיו מבוהלים ויתעסקו כל אחד בענייניו המתאימים לפניו, שהעיקר בהם הוא למלאות תפקיד נשמתו בעולם.

אם כי רשמית רבינו טרם עלה על כס הנשיאות - דבריו קיבלו בציבור הד נרחב. הדברים הנחרצים והחד-משמעיים, ששללו את כל החששות, נסכו ביטחון ועידוד רב לא רק בלבבות החסידים אלא בקרב אלפי פליטים שהמסר הגיע לאוזניהם.

ר' קלמן המר ז"ל היה גבאי בית-הכנסת ברחוב די-רוזיע בפאריז, והכיר את רבינו עוד מתקופת מגוריו בעיר לפני השואה²⁴. כאשר נתקבלה תשובת רבינו להר"ס ליברוב, שמסר אז שיעורים בתניא בבתי-הכנסת²⁵, ור' קלמן שמע שהרמ"ש אמר ש"אין יסוד לבהלה" - יצא והכריז : "אם הוא אומר כך - אין לנו מה לדאוג!"²⁶

שמחת החסידים היתה רבה. מעבר להתרת הספק עצמו, ראו רבים בכך אות מבשר טוב גם על קבלת הנשיאות הכה מיוחלת²⁷.

בהלת ההגירה מאירופה, מיותר להוסיף, הגיעה אז לסופה.

²³ שם עמ' תנו.

²⁴ ראה 'ימי מלך' כרך א עמ' 1-390. ושם, שהיה "האיש בעל האיטליז אשר זכה באימונו של הרבי שליט"א בשנות המגורים בפריז".

²⁵ ראה גם 'אגרות-קודש' שם עמ' תכז : "תי"ח על הודעתו מהקביעות עתים בביהכ"ס מספר כ"ה ומספר טו"ב רחוב ראזיע". נעתק לעיל בפנים.

²⁶ ראה 'כפר חב"ד' גיליון י"א ניסן תשמ"ט עמ' 44.

²⁷ בכל הני"ל - ראה : 'אגרות-קודש' שם כרך ד עמ' נ. קסט. שא. תסח. 'תורת מנחם - התוועדות' כרך ב עמ' 1-90. 'ימי מלך' כרך ג עמ' 1106. 'ימי בראשית' עמ' 231. שם עמ' 1-290. ועוד.

כעבור כמה חודשים, ביי"ד בחשוון תשי"א (26 בנובמבר 1950), נכנסה למערכה סין הקומוניסטית, בתמיכתה הישירה של רוסיה - נגד ארצות-הברית ובעלות-בריתה. צבא גדול ששיאו הגיע ל-1,000,000 חיילים. כוחות האו"ם, שהצליחו בינתיים לאלץ את השונא לחזור לגבולו, נאלצו עתה בעצמם לסגת. הפאניקה בעולם הגיעה לשיאה והכוננות למלחמת-עולם נכנסה להילוך גבוה. "או-טו-טו - מלחמת-עולם", אישר מאוחר יותר מר גיימס בירנס, נציג ארה"ב באו"ם.

החסידיים, בכל זאת, נשארו איש-איש על מקומו; ודברי רבינו לא נפלו ארצה. כבר אז נכחו רבים לדעת כי איש-אלוקים רואה-למרחקים בתוכם, דבריו קולעים אל השערה, והצטרפו ללגיונו שהקים לכבוש את העולם.

למעלה מ-3 שנים נמשכה מלחמת קוריאה, אך הסוף ידוע: מלחמת-עולם נוספת לא היתה.

בחצר רבינו "לגמרי אחרת"

עוד לא זכה ר' סעדיה לעלות ולהיראות את פני רבינו כאוות נפשו, וכבר יצא בשליחותו למרוקו. רבינו לא רצה שיעזוב את המוסדות לפני-כן. רק בשנת תשי"ח זכה להגשים את חלומו ולבקר בהיכל קודשו.

ביום שלישי, י"ג בתשרי תשי"ח נחתו רגליו בבית חיינו, וכפי שמדווח אחד התמימים²⁸ ביומנו מאותו יום: "הבוקר הגיע ממרוקו ר' סעדיה יחי". ר' סעדיה היה מזכיר לא אחת כי את מאמר-החסידות הראשון אותו זכה לשמוע מרבינו היה "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים", שנאמר ביום ב' של חג-הסוכות תשי"ח.

במוצאי שבת בראשית תשי"ח, בעת חלוקת כוס-של-ברכה בסיום ההתוועדות כדרכו בקודש, קרא רבינו לר' סעדיה ונתן לו בקבוק משקה "עבור מרוקו", ונתן לו הוראה פרטית בקשר לשליחותו שם.

למחרת שבת בראשית זכה להיכנס ליחידות לרבינו. רבינו אמר לו, שאפשר לעשות במרוקו 200,000 "בעל-שם'סקע אידן"²⁹.

מלוא חופניים 'חיות'

מאז, נהג ר' סעדיה לעלות לרגל לרבינו לפרקים תכופים, ממרוקו ומבלגיה, וגם לעת זקנותו השתוקק מאוד להסתופף בצל רבינו³⁰.

²⁸ ה"ר יצחק גנזבורג.

²⁹ מיומן הנ"ל.

³⁰ "כמה השתוקק הסבא לנסוע השנה לרבי לחגים", סיפרה לי סבתי על שנת פטירתו, תשמ"ג.

בהיותו בבית חיינו היה שואף "מלוא חופניים 'חיות'" כדי לחזור לשליחותו, ומאידך היה מעורר את "הזוכים להמצא ב'ד' אמותיו" של הרבי וקולטים את השפע הרב הבא ממנו" להתחזק בהתקשרותם ובדרכי החסידות.

וכך דווח בשעתו ב"בטאון חב"ד"³¹, ב"יומן המסע לליובאוויטש":

"? תשרי תשכ"ג.

בליל החג – אחרי סעודת ערבית – התאסף מספר ניכר של חסידים, ברובם צעירים ותלמידי הישיבה, לסוכת '770', לשם התוועדות חסידית פנימית. שיחות ההתוועדות נשמעו מפי מספר משתתפים, מנכבדי החסידים, ובראשם ר' סעדיה.

ר' סעדיה הינו חניך ישיבת ליובאוויטש מלפני למעלה מחמישים שנה, עוד בצל כנפיו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע. כיום הוא שוהה במרוקו בשליחותו של כ"ק אדמו"ר שליט"א אלא שהוא משתדל לנסוע לארה"ב מדי שנה, להסתופף בצל הרבי, לשאוף מלוא חופניים 'חיות' ולחזור לעבודתו.

הזדמנות ביקורו הנוכחי נוצלה, איפוא, ע"י החסידים שהפצירו בו להתוועד אתם, ור' סעדיה נענה להם. כוס אחרי כוס נמזג, האווירה משתלהבת, ור' סעדיה נושא דברו. תוכן שיחותיו – הכל תביעה חוזרת ונשנית להתמסרות יתר לתורת החסידות שהיא חיים לנפש, וביחוד מוסבת הדרישה כלפי אלו הזוכים להמצא ב'ד' אמותיו של הרבי וקולטים את השפע הרב הבא ממנו. התוועדות זו נמשכה עד אור הבוקר.

התוועדויות אלו של ר' סעדיה היסבו לרבינו שביעות-רצון, והביע תקווה שיהיו אחרים שילכו בעקבותיו. פעם כשנכנס ה"ר בנציון שם-טוב ל"יחידות", ביום י"ז במרחשוון תשכ"ג, דיבר עמו רבינו על כך שלא מתעסקים עם אלו הבאים להתקבל ל"יחידות", בה בשעה שהיה אפשר לקרבם בדרך זו לחסידות.

בין השאר, סיפר לו רבינו: "היה כאן בחור, ש.א. מאה"ק, שלא התעסקו אתו כלל, ואילו היו מתעסקים אתו היה זה הדרך 'לקחת' את כל המשפחה ולקרבם. וכשהיה אצלי שאלתיו, האם היה באיזה התוועדות, וענה שהיה בהתוועדות אחת שבה התוועד הרב סעדיה".

צמאה לך נפשי. ר' סעדיה ברגעים של דביקות – ליד רבינו ששר "צמאה" בהתוועדות-קודש (תשמ"א)

³¹ גיליון מס' 1 (20), כסלו-טבת תשכ"ג, עמ' 21.

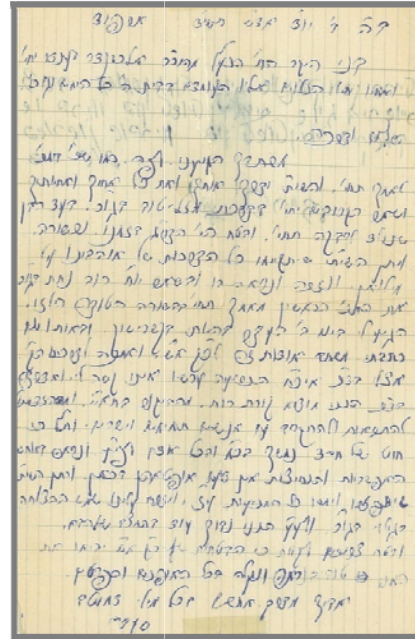
פנה רבינו לה"ר בנציון ואמר: "ומה היה אם הרב סעדיה לא היה בא לכאן, הרי לא היה שומע כלל התועדות"³²...

ככה חסיד עומד ומתפלל

וכאשר דרש מאחרים, קיים בעצמו – במיוחד בהיותו בחצרות-קודש.

פעם, בשנים הראשונות, כששהה ר' סעדיה בבית-חיינו, יצא רבינו מחדרו הקדוש, ונכנס לבית הכנסת הקטן (שלמעלה ב-770), וראה איך שר' סעדיה, מכוסה בטליתו, עומד ומתפלל כדרכו. נעצר רבינו לידו, ונשאר לעמוד רגע קט על מקומו, כשהוא מסתכל עליו, ואח"כ חזר לחדרו הקדוש. ובהזדמנות אחרת, אף פנה לבחורים ואמר להם: "זעהט ווי א חסיד שטייט און דאווענט"³³ [הביטו וראו כיצד חסיד עומד ומתפלל]!

בלכתו ברחוב היה תמיד הולך בראש מורכב כדרכו, ואף כאן אירע פעם בלכתו בכביש הראשי של איסטערן-פארקווי, ליד 770, לעבר ברוקלין אווניו, יצא רבינו ואמר לתלמידי התמימים שעמדו במקום: "קוקט'ס ווי א חסיד גייט אין גאס" [הביטו וראו איך חסיד הולך ברחוב]³⁴!

"הבטחות של כ"ק אדמו"ר שליט"א יביאו את האור כי טוב" – מכתבו משנת תשי"ד

ביקור בים המלח בהוראת רבינו

אמונתו ברבינו ובברכותיו ובהבטחותיו הקדושות באה לידי ביטוי כבר בשנים הראשונות לנשיאותו, הן בענייני משפחתו הפרטיים והן בעבודתו הכללית.

³² שיחות-קודש תשכ"ג עמ' 400.

³³ מפי בנו הראי"ס ונכדו ה"ר יוסף יצחק (ברחש"מ) ליברוב. השווה לעיל פרק א ע"ד ר' דוד הורדוקר. ומפי ה"ר אשר פרקש בשם ה"ר מנחם מענדל פוטרפס: פעם ישב ר' מענדל בהתועדות עם אחד מבני משפחת מרוזוב ושוחחו – את מי מהחסידים אפשר להחשיב כגדול במעלה ו"להביט עליו"? ונימנו וגמרו: ר' סעדיה. הגיב הנ"ל ואמר: "וואס ווילסטו, ר' סעדיה שרייבט דאך דער רבי אויף עם אז ער איז א צדיק".

³⁴ מפי בנו ה"ר שלום-דובער – בשם ה"ר ווילשנסקי.

ר' סעדיה מקבל 'לעקאח' מידו הקדושה של רבינו

באחד ממכתביו לבני משפחתו בשנת תשי"ד, כותב ר' סעדיה ממרוקו³⁵: "ובטח צריכים לקוות כי הבטחות של כ"ק אדמו"ר שליט"א יביאו את האור כי טוב בנראה ונגלה בכל האופנים והפרטים".

אף הוא לא חש פעם בטוב. היה לו כאב רב בידו השמאלית, עד שהתקשה בהנחת תפילין, והרופאים יעצו לו לנסוע למקומות חמים. ר' סעדיה שאל בעצת רבינו, שהורה לו לנסוע לארץ-הקודש.

הדבר היה תיכף לאחר מלחמת ששת הימים. במכתב יום ה' בתמוז תשכ"ז כתב לו (ולרעייתו) בכתב-ידו-הקדושה³⁶: "ביקורם באהקתי"ו [בארץ הקודש תיבנה ותכונן] – נכון הוא", ואיחל

³⁵ מצילום המכתב.

³⁶ מהעתקת בנו הרא"ס – מגוכתי"ק בשולי המכתב.

להם "בברכה לרפואה ולבשורות טובות". רבינו הציע להם לבקר בשלושה מקומות, ואחד מהם – בים המלח. עשה ר' סעדיה כהוראת רבינו, ותודה לה' הכל עבר כאילו לא היה³⁷.

התקשרות מופלאה

התקשרותו של ר' סעדיה לרבינו היתה מופלאה.

בעומדו בפני רבינו, בהתוועדות או בכל מעמד אחר, ניתן היה לראות את התבטלותו כעבדא קמיה מרא. וכפי שהתבטא בהתוועדות, "כשנמצאים אצל הרבי צריך להיות לגמרי אחרת"³⁸.

כל הגה שיצא מפי רבינו היה יקר וקדוש אצלו, ובהיותו בבליגיה היה בא להאזין לשידורי-הטלפון של התוועדות רבינו למרות שנערכו שם – בשל הבדלי השעות - בשעה 3:30 לפנות-בוקר. לאחר שיצא רבינו ב'מבצע תפילין' היה מזכה יהודים במצוות תפילין – גם בבית-הכנסת של האדמו"ר ר' איציקל ובמקומות אחרים שלא הורגלו במחזה כזה. גם לעת זקנותו היה ר' סעדיה ניגש ליהודים פשוטים, מהם פועלים ומהם מקבצי נדבות שאיש לא התייחס אליהם, ומקרבם ומזכה אותם במצוות הנחת תפילין כהוראת רבינו.

בתהלוכת ל"ג בעומר הראשונה באנטוורפן

ר' סעדיה הירבה לכתוב ולדווח לרבינו על כל פעולותיו, וזכה להמון תשובות, תמידים כסדרם. מכתביו עסקו בעבודתו לטובת מוסדות רבינו ובית חיינו ובפעולות הפצת מעיינות החסידות.

למרות ריבוי המכתבים שקיבל מרבינו, הרי כל פעם היווה הדבר מחדש שמחה עילאית מיוחדת אצל ר' סעדיה. וכפי שסיפר אחד מעסקני הציבור הבכירים במרוקו, מר יהושע אברמוביץ³⁹:

זכורני שבאתי פעם בשליחות לאיזה כפר נידח במרוקו, הגעתי לביתו של רבי סעדיה ליברוב זצ"ל ופגשתינו לבוש בגדי שבת, כולו זורח, מתעלם לחלוטין מהמולה סביבו ואחוזו בשרעפינו. על שאלתי: איזה חג היום? השיב לי:

שיחות רבינו מכורכים על ידו בספר, ו"מפתח" שערך לשיחות ומאמרים שכתב. ליד מאמר "ועמדו רגליו" שאמר רבינו בסוכות תשי"ח, ציין "שמעתי"

³⁷ מפי רעייתו, סבתא.

³⁸ מפי ה"ר אליקים וואלף.

³⁹ בראיון לכפר חב"ד' גליון 138 עמ' 11.

זכיתי לקבל היום מכתב מהרבי שליט"א...

לא רואים בשום מקום דברים כאלה.

ר' סעדיה שמר על מכתבי רבינו מכל משמר וכרכם כולם במו-ידיו בספר מיוחד, כפי שעשה בעצם עם כל מאמרי ושיחות רבינו.

התקשרותו וביטולו המוחלט לרבינו באו לידי באופן מיוחד במינו בעצם העובדה שללא אומר וללא דברים ניאות מיד לקבל את בקשת רבינו לנסוע בשליחותו למרוקו – שליחות שהייתה כרוכה במידה גדולה של מסירות-נפש⁴⁰. וזאת, עוד לפני שרבינו קיבל רשמית את הנשיאות ושנים רבות לפני שמושג השליחות הפך לשגרת-חיים בין החסידים. בכך היה ר' סעדיה לשליח השלישי במשפחת השלוחים הענפה של רבינו שקיים את ה"לך-לך" כפשוטו – כמסופר בהרחבה בפרק הבא.

---

⁴⁰ בראיון הנ"ל מספר על התפעלותו מסבי ושלוחי רבינו במרוקו – "יהודים נדירים שאין בנמצא דוגמתם. הם מעוררים כל פעם מחדש את השתאותי והתפעלותי... אנשי מסירות-נפש שעושים דברים גדולים ונפלאים בשקט, בצנעה, בלי להודיע ובלי לפרסם. אמנם אינני חסיד חב"ד ואולם אני כל פעם מתרגש מהם מחדש. באים למקום חדש בלי לדעת את השפה ומחוללים גדולות ונצורות. הם נערצים ומכובדים בפי הכלי".

פרק שמיני

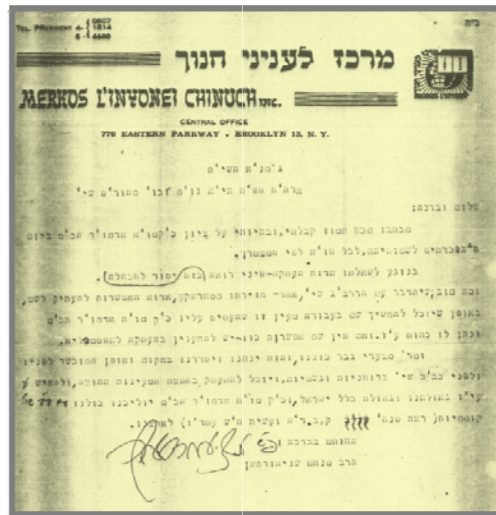
בשליחות רבינו ליהדות מרוקו

ההצעה לשליחות

היה זה בחורף תשי"י. ימים מספר לפני הסתלקותו, שוחח כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע עם חתנו רבינו אודות ענייני עבודתו במסגרת ה"מרכז לענייני חינוך", וגילה לפניו את רצונו לייסד מוסדות חינוך על טהרת הקודש במדינות אפריקה בכלל וברחבי מרוקו במיוחד. בינתיים, ביום יו"ד בשבט, נסתלק, והתוכנית טרם זכתה להגיע לידי מעשה¹.

בתום ימי ה"שבעה" להסתלקות, במכתבו הראשון שלאחרי, כתב על כך רבינו לה"ר מיכאל ליפסקר – האיש עליו הצביע כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע במהלך שיחתו האמורה – וביקש לקבל את הסכמתו למימוש שליחות נשגבה זו². הר"מ ליפסקר הביע מיד את הסכמתו³, וכעבור תקופה קצרה שם את פעמיו לעבר מרוקו הרחוקה. הוא השתקע בעיר מכנס, ובמסגרת פעילותו במקום הצליח, תוך זמן קצר, להקים בה מוסדות חינוך לתפארת⁴.

כעבור מספר חודשים, בג' במנחם אב, פנה רבינו במכתב לר' סעדיה ליבעראו, ששהה אז יחד עם משפחתו במחנות הפליטים בצרפת, ועוררו להצטרף לעבודת השליחות הקדושה הזאת במרוקו, בכדי להרחיבה ולבססה עוד יותר⁵:

מכתב רבינו בג' במנחם א תשי"י: "ומה טוב . . מאראקא"

¹ ראה 'היום-יום' עמוד 10. ובפרטיות – 'אגרות-קודש' רבינו כרך ג עמ'רלז-ח. מבוא שם עמ' 5. ועוד.

² ראה 'אגרות-קודש' שם.

³ ראה ספרו 'עשרים שנה עבודת הקודש במרוקו' עמ' א. וראה 'אגרות-קודש' שם עמ' רג – מכתב להרבא"ג מ"ז אדר תשי"י.

⁴ בפרטיות – ראה: ספרו הני"ל. 'ספר זכרון' (גורודצקי) פרק טז (עמ' 157 ואילך). ועוד.

⁵ 'אגרות-קודש' שם עמ' שנה.

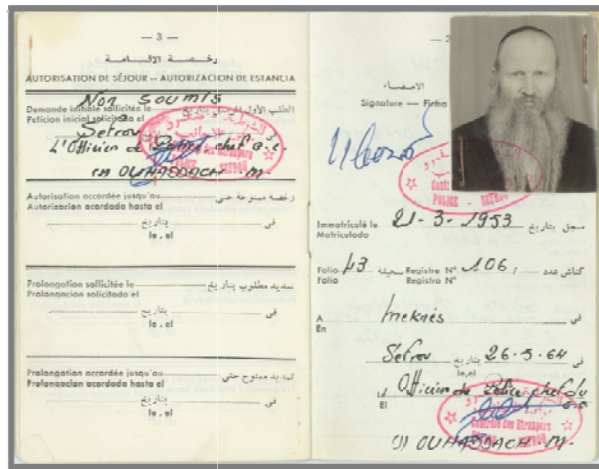

ומה טוב שיתדבר עם הרב"ג שי', אחרי חזירתו ממאראקא, אודות האפשרות להעתיק לשם, באופן שיוכל להמשיך שם בעבודה מעין זו שהעמיס עליו כ"ק אדמו"ר הכ"מ ונתן לו כוחות על זה. ואם אין שם אפשרות כזו – יש להתעניין בהעתקה לאווסטרליא.

ר' סעדיה לא היסס לרגע ושיגר תכף מכתב לרבינו בו מביע את נכונותו לקבל על עצמו שליחות חשובה זו. כעבור חודש ימים נתקבל גם האישור הרשמי מהגורמים השונים שטיפלו⁶ בנושא, ובעיקבות זאת הורה לו רבינו, במכתבו מיום י"ב באלול⁷, ש"יתחיל בהשגת כל הניירות הדרושים להשגת רשיון הכניסה", ואף הוסיף להביע את ברכתו: "שיהיה הכל בהצלחה: השגת הניירות, הנסיעה עצמה, והעיקר – העבודה של על אתר".

קשיים להשגת רשיונות

אמנם, למעשה, נערמו קשיים רבים בדרכו להשגת הרשיונות הדרושים לכניסתו למרוקו. ייתכן שהיה זה בשל יחס השלטונות כתוצאה מהקמת המדינה בארץ-ישראל או בגלל סיבות אחרות, נוספות, אך בינתיים התעכבה נסיעתו המיוחלת לשם.

הוויזה המיוחלת למרוקו

למרות זאת המשיך רבינו לעמוד על חשיבותה של נסיעתו למרוקו, במגמה לפתח ולהרחיב את העבודה שם. ובמכתבו אל הר"מ ליפסקר, ביום כ"ג בטבת תשי"א, כתב⁸:

נכונה הצעתו . . שיבוא גם כן הר"ס שי' ליבעראו, כי מוכרח לחשוב גם כן על דבר התחלת עבודה גם בקאזא ועוד.

רבינו, בהמשך מכתבו, ביקש ממנו להתעניין באמצעים המתאימים לזירוז קבלת הרשיונות, וכן לר' סעדיה עצמו הציע⁹ – "שלדעתך, יגיש תיכף עוד הפעם בקשה לכניסה למאראקא". ההוראה הזאת בוצעה

⁶ ראה שם עמי שנו – מכתב מיום י"ח במנחם-אב תשי"י.

⁷ שם עמי תכו-ז.

⁸ 'אגרות-קודש' שם כרך ד עמי קלג. - למעשה, כאשר הגיע למרוקו כבר היה בה, בקסבלנקה, שליח, ולכן קיבל הוראה להתיישב במקום אחר.

⁹ במכתבו מיום כ"ו בשבט תשי"א – 'אגרות-קודש' כרך ד עמי קסא.

כדרוש, ורבינו, במכתבו מר"ח אלול¹⁰, הביע לו את שביעות רצונו מכך. וחרף כל המכשולים, איחלו שיצליח "בהצלחה מופלגת למעלה מן הטבע בטבע".

שוב חלפו חודשים ארוכים ובקשתו לא נתקבלה במשרדים המתאימים. ר' סעדיה לא הירפה והשתדל ככל יכולתו, בניסיונות חוזרים ונשנים, להשיג בכל זאת את הרשיונות. רבינו הצטער על התמשכות העניין הזה כל-כך, ועוררו להוסיף אומץ "מתאים לדרישת העניין", תוך תקווה ש"תהיה כל העכבה לטובה ועת לכל חפץ"¹¹.

"סוף-סוף יהיה דידן נצח"

למרות כל העיכובים הורה לו רבינו לא להתייאש, כי, כפי שכתב לו באחת ממכתביו הקדושים¹² – "תקוותי חזקה שסוף סוף יהיה דידן נצח וישתתף בכל כוחותיו וכשרונותיו בהפצת המעיינות חוצה".

לאחר מאמצים מרובים הצליח ר' סעדיה לפעול לזוהי לטובה בעניין, ורבינו נהנה מאוד כשבישרו על כך ואיחלו שיהיה "בשעה טובה ומוצלחת"¹³. ואכן, כעבור שבועות מספר, בחודש טבת תשי"ג, עלה בידו – סוף סוף – לקבל את הוויזה המיוחלת¹⁴, והחל בהכנות המעשיות האחרונות לקראת הנסיעה.

כעבור זמן קצר נשלמו כל ההכנות ור' סעדיה יצא תכף לנסוע למרוקו¹⁵. עם הגיעו לשם בשעה טובה, ביום י"ז באדר תשי"ג¹⁶, שיגר לו רבינו מכתב בו כתב¹⁷:

קבלתי מכתב מקסבלנקה, אשר כבר בא לשם בשעה טובה ומוצלחת. . והשי"ת יעזרהו ויצליחו, שיהי משנה מקום משנה מזל לטובה ולברכה, ויצליח בעבודתו בכרם חב"ד במוסד כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע צי"ע, אשר זה ימשיך לו תוספת ברכה והצלחה גם בעניינים הפרטיים – שלו ושל ב[ני] ב[יתו] שיחיו.

¹⁰ יאגרות-קודש' שם עמ' תלח.

¹¹ ראה יאגרות-קודש' כרך ו עמ' רצה – מכתב מיום כ"ח במנ"א תשי"ב.

¹² מיום ט"ו בשבט תשי"ב – יאגרות-קודש' כרך ה עמ' ריז-ח.

¹³ ראה מכתב אדרי"ח כסלו תשי"ג – 'צדיק למלך' כרך ו עמ' 45.

¹⁴ ראה מכתב ט"ו בטבת תשי"ג – יאגרות-קודש' כרך כא עמ' קפ: "ועתה קיבלתי הודעתו שכבר נמצאה הוויזה אצלו – למרוקה".

¹⁵ הועלתה סברא שיסדר את נסיעתו דרך מדריד לשליחות מסוימת, אלא שלפעול לא נזקקו לכך. ולהעיר מ'יאגרות-קודש' שם: "ואם יש אפשרות לתקן בביקורו דרך נסיעתו בהנוגע להכשרות של הסטודענטין שם, אז אפשר כדאי שישע דרך שם. אבל אם ענין זה אינו נוגע למעשה, הרי יכול לנסוע אם באוירון, בהסכם דעת הרופא שיבקר מצב בריאותו, או באניה".

¹⁶ לפי אשרת הכניסה שלו הגיע בתאריך 4.3.1953.

¹⁷ ביום כ"ב אדר תשי"ג – ראה יאגרות-קודש' שם כרך כא עמ' קצט. צילום האגרת בשבועון 'כפר חב"ד' י"א בניסן תשמ"ט עמוד 67.

פעילות במידלט

מקום פעילותו של ר' סעדיה ותנאיה טרם הוגדרו כל צורכן. הקו הכללי היה – שישמש, לצד עבודתו בחינוך, בתור משפיע להפצת תורת החסידות ודרכיה – שעדיין לא היו ידועים¹⁸ – בקרב בני עדות המזרח¹⁹. רבינו עוררו, למען הסדר, להתדבר ולהתייעץ אודות זה באנשים המתאימים, ו"לסדר את כל הדבר באופן היותר מועיל לעבודה, שהוא במילא גם-כן אופן היותר טוב בשביל כאו"א מהעובדים"²⁰.

ואכן, כעבור ימים ספורים מבואו, התקיימה על אתר אסיפה משותפת מכל השלוחים – שהגיעו בינתיים למרוקו – יחד עם הרב בנימין-אליהו גורודצקי, שביקר אז במדינה. במהלך האסיפה סוכם, שהוא, בשל כשרונותיו הברוכים, יפעל באחת העיירות הגדולות ביותר, והועלתה הצעה – בעיר מידלט²¹.

עם שלוחי רבינו ורבני מרוקו: הרב שלמה מטוסוב, ר' סעדיה, הרב שלום משאש, הרב גורדצקי, ורב העיר מידלט

¹⁸ להוציא תורת הקבלה שהיתה (כבר) נפוצה מאוד בקרב עדות אלו, וכידוע.

¹⁹ ראה 'אגרות-קודש' שם כרך כא עמ' קפ – מכתב ט"ו בטבת תשי"ג. שם עמ' רו-רז – מכתב כ"ז בניסן תשי"ג. ועוד.

²⁰ ראה שם כרך כא עמ' קפ – מכתב ט"ו טבת תשי"ג.

²¹ ראה 'אגרות-קודש' כרך כא שם.

כאשר נשאל על כך רבינו, ענה (ביום כ"ז בניסן תשי"ג) – ש"היותר²² נראה הוא מידלט", מכמה טעמים, ומהם, מכיוון שכבר קיימים בה מוסדות חינוך גדולים²³, ומבין כל שאר מוסדות חב"ד במרוקו הם "היותר מרובים באוכלוסין", וממילא דרוש עבורם מנהל מתאים, מסור והגון.

בהמשך אותו המכתב, הצביע רבינו גם על תפקידו הספציפי:

כיוון שהכוונה היא להשפיע לא רק על התלמידים והקטנים אלא גם על הגדולים הבע"ב הרבנים וכו', בכדי לקרב אותם לא רק לסייע במוסדות אהלי יוסף יצחק אלא לענייני חסידות בכלל²⁴. . – הנה תקוטי ובטחוני, שבמקום שיתיישב הנה יארגן חוג אברכים ובע"ב . . ובמילא במשך הזמן יעמיד מחוג זה גם כן עוזרים משפיעים ומחנכים.

"רואה פרי טוב בעמלו"

ר' סעדיה עשה כעצת רבינו והתיישב בעיר מידלט. בתקופה זו, כנראה, התארח בביתו של החכם רבי

מאיר אבוחצירה, אב"ד העיר והסביבה, שקיבלו בכבוד ובסבר פנים יפות²⁵.

הוא התחיל להתמסר לביסוס והרחבת המוסדות הקיימים, ועסק בהפצת תורת החסידות גם בין תושבי העיר. כאשר בישר על כך לרבינו – "על דבר²⁶ התחלת פעולותיו הטובות בעשייה בפועל" – כתב לו כי אין ספק ו"בטח יתפתחו העניינים" עוד יותר, מתוך ברכה והצלחה²⁷.

ואכן, לאחר תקופת ה"זריעה" הקשה, מתוך מסירות גדולה, החל ר' סעדיה לראות ניצני הצלחה ראשונים. ילדים רבים נוספים התחילו לקבל את חינוכם בקודש בין כותלי תלמוד-התורה שניהל, בחורים בעלי מלאכה השתלבו במסגרת הארגון "תפארת בחורים" שביסס וקבעו עתים

²² שם.

²³ ראה אגרת-קודש מיום ב' בטבת תשי"ד אליו (טרם נדפסה): "מה שידברו אודות מידלט – מפני ששם יש כבר מוסד גדול".

²⁴ ושם: "בזה פועלים יותר על-ידי לימוד ענייני חסידות הקלים, הסיפורים ע"ד דרכי החסידים וכו'".

²⁵ מפני רעייתו, סבתי.

²⁶ מכתב י"ג באייר תשי"ג – 'צדיק למלך' כרך ו עמ' 49.

²⁷ שם.

לתורה ולחסידות, אברכים ובעלי בתים התאספו יחד להתוועדויות חסידיות בראשותו, ומצב היהדות הכללי בעיר הלך והתפתח.²⁸

באותו זמן קיבל מכתב מרבינו מיום ה' בתמוז תשי"ג, בו כתב לו בין השאר²⁹:

זה עתה נתקבל מכתבו . . ות"ל שכנראה ממכתבו רואה הוא פרי טוב בעמלו. ויהי רצון מהשי"ת שגם בעיני בשר יראה איך שכ"ק מו"ח אדמו"ר ממשיך הצלחה למעלה מן הטבע.

ואמנם, כעבור כמה שבועות נוספים, כתב לו שוב³⁰:

נהניתי אשר סוף סוף רואה גם בעיני בשר, שמתעסק הוא במוסד של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ובמילא . . בטלים ההעלמות וההסתרים.

השפעה בכל הסביבה

לאחר שהשפעתו על תושבי מידלט עצמה – בה שהה ופעל מרבית הזמן – הלכה והתפשטה, עוררו רבינו שכדאי להרחיב את ההשפעה, בקביעות, גם כל פני כל האיזור כולו – "צריך³¹ לחפש עצות ודרכים איך להשפיע גם על סביבות מידלעט".

ואכן, בעיקבות הוראתו זו, היה ר' סעדיה, לצד השפעתו ועבודתו החינוכית המקומית, מבקר גם בעיירות הסביבה, ומוסר בהן שיעורים בתורת חסידות ומקרב את יהודי המקום לדרכיה ולמנהגיה.

בתקופה זו ביקר במישור, וסייע להתפתחות מוסדות חב"ד במקום. אך לא יכל להישאר שם זמן רב, כי נדע לו שאנשי המשטרה המקומית עוקבים אחריו. הם חשדו בו שמשמש כאחד משליחי העלייה³² – שפעלו אז בחשאי ובתנאי מחתרת, לשכנע יהודים לעלות לארץ ישראל – פעילות אסורה בהחלט מטעם המדינה. הוא נאלץ איפוא לברוח מהעיר ברגע האחרון, ממש באמצע הלילה.

הוא הגיע לראבאט, ורק לאחר מאמצים רבים במהלכם הצליחו לשכנע את השלטונות כי בא למטרות חינוכיות בלבד, להפיץ תורה בין היהודים המקומיים, ניתנה לו הרשות לשהות במקום.

²⁸ מפי ה"ר יונתן לוי (ר"מ בישיבת אהלי"י בציפור).

²⁹ 'אגרות-קודש' שם כרך ז עמ' שה-שו.

³⁰ מכתב כ"ג מני"א תשי"ג – 'צדיק למלך' כרך ו עמ' 51.

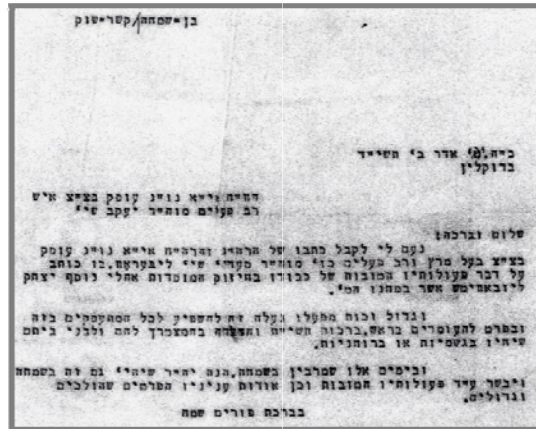
³¹ שם כרך ח עמ' קפו – מכתב כ"ג בשבט תשי"ד. ושם, אשר ההשפעה על בעה"ב היא "מהעניינים העיקריים".

³² אודות חשדות אלו – ראה 'ספר זכרון' (גורודצקי) עמוד 171 ואילך. ולהעיר ממכתב רבינו מיום כ' באדר תשי"ח לסבי": "וכפי הנראה, מפני המאורעות שכותב אודתם וכן ממה שאירע לע.ח. שי, אין עתה הזמן לנסוע להשתדל אודות וויזה וכיו"ב, ובפרט שאין ידועה לתכליתה סיבת הני"ל". י"ע.ח. הוא ה"ר עזריאל חייקין.

כמו כן ביקר אז גם בקשרשוק, שאף בה התקיימו מוסדות חב"ד ונפגש עם ראש הוועד היהודי בעיר, מר יעקב בן-שמחה, שסייע רבות להתפתחותם. לאחר מכן, לאחר שהודיע על כך לרבי שליט"א, קיבל בן-שמחה אגרת-קודש³³ בה נאמר:

נעם לי לקבל כתבו של הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ בעל מרץ ורב פעלים כו' מוה"ר סעדי' שי' ליבעראוו. בו כותב על כל דבר פעולותיו הטובות של כבודו בחיזוק המוסדות אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר במחנו הט'.

וגדול זכות מפעלו נעלה זה להשפיע לכל המתעסקים בזה ובפרט לעומדים בראש, ברכות השי"ת והצלחה בהמצטרך להם ולבני ביתם שיחיו בגשמיות או ברוחניות.

בכל מקום שביקר השאיר ר' סעדיה באישיותו רושם כביר על תושביו, כמו על כבוד הרבנים ומנהיגי העדה איתם נפגש. אלו כאלו העריצוהו וכיבדוהו מאוד וקיבלו אותו בזרועות חמות ופתוחות. "תודות לה", בכל מקום שאני בא – שם ביתי באש"ל", כתב בעצמו לבני משפחתו בתקופה ההיא³⁴.

מכתב לאחד מעסקי מרוקו: "נעם לי לקבל כתבו של הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ בעל מרץ ורב פעלים כו' מוה"ר סעדי' שי' ליבעראוו"

ר' סעדיה עצמו, באחד ממכתביו אז, מיום

י' באדר-שני, מעיירת ארפוד – שבסביבות מידלט – כתב בהקשר לנסיעות אלו והצלחתן:

הנסיעה עכשיו אינה קשה לי. ואדרבה, בדרך כלל הנני מוצא קורת-רוח מהביקור בחדרי אהלי-יוסף-יצחק, ומההזדמנות להתראות ולהתקרב עם אנשים תמימים וישרים. ות"ל כי חוט של חסד נמשך בכל אחד ובכל אדם לפי-ערכו, ונראה במוחש האפשריות והנחיצות אין דעם אופטאהן [בפעילות] מכאן.

רבינו, בהזדמנות, אף ביקשו לכתוב לו בהקדם אודות פעולותיו הברוכות האלו, כי רצונו לדעת לא רק מהפעילות בקרב תלמידי המוסד במידלט, אלא גם מתוכן "ההתעוררות"³⁵ של הגדולים והקירוב של מנהלי העדה בכל מקום ומקום.

³³ מיום י"ג באדר-שני תשי"ד – צדיק למלך' כרך ו עמ' 57.

³⁴ במכתבו מיום ט"ו באדר-ראשון תשי"ד, מידלט.

³⁵ מכתב י"ט באדר-שני תשי"ד.

הבטחות הרבי מתקיימות

חרף הקשיים השונים שעמדו בדרכו, בטח ר' סעדיה בהבטחותיו הקדושות של רבינו על ה"הצלחה"³⁶ מופלגה שלמעלה מן הטבע בטבע" הצפויה לו.

בהזדמנות, כאשר זכה להיכנס לפני-ולפנים ליחידות', אף פנה אליו רבינו והבטיחו: "ר' סעדיה! 'ראשיתך מצערי, אבל 'אחריתך – ישגה מאודי!"

"ויתן השי"ת", כתב ר' סעדיה לבני משפחתו³⁷, "שיתפזרו וימסו כל המניעות על זה, ויזרח עלינו שמש ההצלחה בגלוי בגו"ר. . . ובטח צריכים לקוות כי הבטחותיו של כ"ק אדמו"ר שליט"א יביאו את האור כי-טוב בנראה ובנגלה בכל האופנים והפרטים".

ואכן, למרות הכל, הצליח, במידלט עצמה ובסביבה כולה, לחולל מפנה בתחום היהדות ולפעול ולהפעיל להחזקת תורה ולהפצת מעיינות החסידות. הבטחותיו הקדושות של רבינו החלו לאט-לאט להתגשם מול העיניים ולהפוך למציאות נראית ונגלית.

ביום כ"ג בשבט תשי"ד, כתב לו רבינו³⁸:

נעם לי לקבל שני מכתביו ממידלט, והעיקר אשר כבר ראה במוחש שמשפיע כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר עלה בידו לתקן בעניין המורים ושאר העניינים. והשי"ת יצליחו לראות במוחש המשכת ההצלחה בכל עניינים הנ"ל תמיד כל הימים.

ייסוד ישיבה-גדולה בציפרו

ברם, במהלך ביקוריו בכל הסביבה נכח ר' סעדיה לדעת כי כדאי, אולי, להתיישב בקביעות בעיר אחרת, בשל האפשרויות הגדולות יותר, במקומות מסוימים, להפיץ בהם יהדות וחסידות במסגרת מוסדות חינוך ובכלל – כך שגם מימדי השפעתו יהיו גדולים יותר.

הוא העלה את מחשבותיו בעניין, באופן כללי, לפני רבינו, וקיבל מענה על כך³⁹:

אם לפי דעתו יפעול יותר בייסוד או הנהלת מוסדות חינוך, ישיבות וכו' בעיר אחרת במרוקה, מטובו לכתוב תיכף ומיד הצעה מפורטת.

באופה תקופה נוצרה אפשרות לייסוד ישיבה גדולה חב"דית בציפרו. ציפרו עצמה היתה עיר עתיקה – לא הרחק מפאס, עירו של הרמב"ם – בעלת אוכלוסייה יהודית גדולה, ונודעה כעיר של

³⁶ מפי בנו הרא"ס.

³⁷ במכתבו מיום י' באדר-שני תשי"ד, ארפוד.

³⁸ 'אגרות-קודש' שם כרך ח עמ' קפז. ובמכתבו לבני משפחתו, ט"ו באדר-ראשון תשי"ד, מידלט: "הגיע לי מכתב מכ"ק אדמו"ר שליט"א מצי"ג שבט בסגנון של קירוב, ושלחתי העתקה וכו'". וראה לעיל הערה 31 ובפנים שם.

³⁹ אגרת-קודש מיום ב' בטבת תשי"ד אליו.

חכמים וסופרים.
היהודים, כמו בערים
אחרות במרוקו, גרו כולם
בגיטו מיוחד – "מאלאח"
– וקיימו בו מוסדות תורה
וחינוך מפוארים.

כולם, אחד לאחד, שמרו
על תורה ומצוות בקפידה.
ביום השבת, לדוגמא, לא
היתה אפילו חנות אחת
פתוחה בכל הסביבה, עד
שאפילו הערבים נאלצו
לסגור בו את חנויותיהם –
באין קונים...

זמן קצר לפני-כן הגיע
לשם, מאנגליה, רב ליטאי
אחד, ר' בנימין פלץ, וניסה
להקים בה ישיבה. הוא

רכש בניין גדול, מחוץ לתחום מושב היהודים, שעמד בתוך פרדס גדול ומרהיב-עין.⁴⁰ עבודתו,
בשל כמה סיבות, לא נשאה פרי, ולא ארכו הימים ונכנס לחובות עצומים ונאלץ לסגור אותה
לחלוטין. בכדי למנוע חילול ה' נכנסו פעילי חב"ד לעובי הקורה, וניהלו עמו דיונים להעביר את
הבניין לידיהם יחד עם החובות.⁴¹

ר' סעדיה, שביקר אז את בני משפחתו בצרפת, כתב על הצעה זו לרבינו, ובמכתבו מיום י"ב בניסן
תשי"ד, ענה לו:

**הנה אם הדין-ודברים שמנהלים עמהם יסתיימו בכי טוב, שהישיבה תמסר לרשת
אהלי-יוסף-יצחק, הרי בטח נצרך שם מנהל כראוי, ובמילא למה לחפש מקומות
אחרים.**

למעשה, עבר המוסד לידי חב"ד, ועם חזרתו למרוקו קבע ר' סעדיה את מקומו בציפרו, ופתח בה
מחדש את שערי הישיבה, שנוהלה מעתה ברוח חב"די. לא עברו ימים רבים והרבה תלמידים,
שהרגישו באור כי-טוב, התדפקו על שעריה והצטרפו לישיבה שעמדה בראשותו ותחת הנהלתו.

ה"מאלאח" בציפרו

⁴⁰ מפי הרב דוד עובדיה, מו"ץ בציפרו.

⁴¹ ראה 'עשרים שנים עבודת הקודש במרוקו' (ליפסקר) עמוד לג ואילך.

התפתחות הישיבה

מגמת המוסד הזה, כאמור, הייתה לשמש כשיבה לבחורים מבוגרים יותר⁴², שכן מוסדות חינוך לילדים קטנים כבר התקיימו בה. יחד עם התרבות מספר התלמידים בכמות, דרש רבינו לעמוד על המשמר גם בכל הקשור לאיכותה, "ישיהיה"⁴³ להמוסד הציור הרצוי כפי הכוונה.

ר' סעדיה אכן עמד על המשמר, כאשר גם סדרי הישיבה כולם התנהלו כרגיל בכל ישיבות חב"ד, ורמת הלימודים הייתה גבוהה. לצד הלימודים בגמרא ובהלכה⁴⁴, שקדו התלמידים כמה שעות בכל יום על לימוד תורת החסידות, וקיבלו שיעורים מאלפים ב'תניא' מפי ר' סעדיה בעצמו.

יחד עם ניהול הישיבה עצמה ומסירת השיעורים בחסידות, היה ר' סעדיה גם מוסר שיעור-הגמרא ברמה גבוהה לתלמידי הכתה המבוגרת⁴⁵, ושיעור-תניא לצוות הר"מים⁴⁶. בחגים וביומי דפגרא היה מתוועד עם התלמידים ומוריהם⁴⁷, וכמו בשיעוריו בחסידות היו כל דבריו מתובלים בסיפורי-חסידים מעוררי מוח ולב⁴⁸.

שמה הטוב של הישיבה הלכה לאט והתפשטה, ותלמידים מכל רחבי המדינה החלו לנהור אליה. היא התפתחה לתפארת, אך רבינו זירבן ללא-הרף להעלות בקודש ולהרבות גבולה בתלמידים רבים נוספים⁴⁹, שתהיה לשם ולתהילה בכל הסביבה.

באחד ממכתביו, כתב לו רבינו⁵⁰:

⁴² להעיר מיאגרות-קודש' כרך ט עמ' ריא – מכתב כ"ה בתמוז תשי"ד: "כפי ההשערה אמרו, שהמוסד דספרו יהיה מעין ישיבה, ולא תלמוד תורה... לשמור על הציור דישיבה".

⁴³ 'יאגרות-קודש' שם.

⁴⁴ להעיר מיאגרות-קודש' כרך יא עמ' קכד. – מכתב מ"ה אייר תשט"ו – אליו: "אף שאין מזכיר אודות הלימוד של דינים ומנהגי ישראל, בודאי אין זה אלא חסרון בכתיבה, אבל ישנו הלימוד בפועל, כי רב הוא".

⁴⁵ מפי ה"ר יונתן לוי. ובמכתבו מיום כ"ב במר חשוון תשי"ט, ציפרו: "ולעיתים גם עכשיו הנני לומד איזה שעות עם התלמידים היותר מובחרים, ולמד לימוד התניא, ובאיזה מקומן".

⁴⁶ מפי ה"ר מימון מלכה, מצוות המורים בישיבה (בשנים תשי"ט-תשכ"ב).

⁴⁷ ראה, לדוגמה, 'אגרות קודש' שם כרך יא עמ' קכד – מכתב מיום כ"ה באייר תשט"ו: "נהניתי במיוחד מההתוועדות שערכו עם התלמידים בהילולא דרשב"י, והרי מרז"ל גדולה לגימה שמקרבת – קאי גם על התלמידים ומושפעים. ובודאי גם בקשר עם חג השבועות יערכו התוועדות, אם בימי היו"ט עצמו או לפנייהם או לאחריהם. ואפשר יש מקום להא ולהא".

וע"ד התוועדות בל"ג בעומר עם אחב"י הספרדים – ראה במכתב כ"ז בניסן תשי"ג ('אגרות-קודש' שם כרך כא עמ' רז) – אליו: "וכידוע עד כמה חשוב אצל הספרדים יום הילולא, ובפרט – של הרשב"י בעל הזוהר. ובמילא בודאי חגיגתו תשביע רצון לכל הני"ל. ובמכתב י"ד באייר תשט"ז (שם כרך יג עמ' נח) – אליו: "ידוע יחס המיוחד של אחינו הספרדים לרשב"י וכיו".

⁴⁸ מפי כמה מתלמידיו.

⁴⁹ ראה 'אגרות-קודש' כרך יא עמ' קעז. – מכתב מיום י"ט בסיון תשט"ו. ועוד ועוד.

⁵⁰ שם עמ' רנ – מכתב מיום ט"ז בתמוז תשט"ו.

ובודאי יוסיפו אומץ בריבוי כמות התלמידים, שבמילא מתרבה ג"כ באיכות, וכמו שכתבתי מכבר⁵¹ שמובן הוא ג"כ ממרז"ל אלף נכסים למקרא כו' אחד יוצא להוראה. ויהי-רצון שיהיה בהצלחה.

בשל כך נסע גם אחד המורים, הרב יונתן לוי, בתקופת "בין-הזמנים", לרחבי המדינה, והביא את דבר הישיבה המיוחדת הזאת גם לעיירות קטנות, ופעל רבות לטובתה ולשגשוגה⁵².

בית כנסת בציפרו

"הרחיבי מקום אהלך"

לצד ניהול החלק הרוחני של הישיבה, רבץ על כתפי ר' סעדיה גם עול הסידור של החלק הגשמי שלה. את התקציב הוא קיבל בעזרת הדזיוינט – אירגון שפעל רבות לסידור פליטי השואה וסייע בידו מפעלים ברוכים כאלה.

רעייתו, הרבנית מרים (מרייאשא) – שבנתיים (ביום ט"ז באייר תשי"ד) הצטרפה אף-היא לבעלה בשליחות במרוקו⁵³ – טיפלה בהכנת הארוחות ובשאר העניינים, כשאחרים מסייעים בידה⁵⁴.

כאשר הלכו והתרבו מספר התלמידים, עסק ר' סעדיה, בין השאר, בסידור מיטות חדשות נוספות – מיטות כפולות⁵⁵ – שסיפקו לכמות גדולה יותר של תלמידים. וכשגם אלה שוב לא הספיקו ומקום האש"ל נעשה צר מהכיל את כולם – השתדל להרחיב ולהגדיל את השטח.

רבינו כתב לו אז, ביום ב' מנחם-אב תשט"ז, בעניין⁵⁶:

⁵¹ ראה שם עמי קעז.

⁵² מפיו.

⁵³ הגיעה בתאריך 19.5.1954 – לאור הוראת רבינו. וראה מכתב רבינו מיום כ"ו בטבת תשי"ד (חלקו ב'אגרות-קודש' כרך ח עמ' קכד): "ולכאורה טוב היה, ולא רק בשביל העבודה אלא עוד יותר בשבילם – שגם היא תבוא למרוקה ויהיו ביחד". וביאגרות-קודש' שם כרך ח עמ' קפז – מכתב מיום כ"ג בשבט: "בדעתי אעמודה שצריך להשתדל שגם זוגתו תחי' תבוא אליו, ויהיה תועלת הן בעניינים הפרטיים וכן בעניינים הכלליים". (ולמעשה גם ממכתב יום כ"ג במניא תשי"ג (צדיק למלך כרך ו עמ' 51): "ומה שכותב שזוגתו תחי' מתרגשת משהותה המרוקה, הנה פליאה הדבר, ובפרט בראותה שלמהר"ן שי' פינסון קשה לפעול לקבל חזרה הזכות להשתתף בעבודת מוסדות כ"ק מו"ח אדמו"ר וביד כתי"ר הצליח הדבר". ועוד).

⁵⁴ בעניין זה – להעיר ממכתבו לבני משפחתו מיום ח"י בכסלו תשכ"א, ציפרו: "הגויה ימ"ש המבשלת התקלקלה ומצערת את אמא שתחי'.. ותקותי כי זה יתקן בימים הקרובים, הגם שקשה להשיג איש ואשה המתאימים".

⁵⁵ ולהעיר ממכתב רבינו מיום כ"ה בתמוז תשי"ד (אגרות-קודש' שם כרך ט עמ' ריא): "כותב במכתבו הנ"ל, שבקרוב יוגמרו מטות כפולות, ואינני יודע כוונתו בזה. אבל אם הדבר כפשוטו, הינו ששניים ישנים במטה גדולה אחת – תמיהה גדולה על זה, ודורש שלילה בהחלט. . ואולי אין זה כוונתו במילה "כפולה". ובהמשך לזה – במכתב מיום י"ג באלול (שם עמ' רצא): "כיון שמטות כפולות כנראה הפירוש זו על גב זו – הרי אינו שייך הטעם שכתבתי עד"ז בעבר".

⁵⁶ אגרות-קודש' כרך יג עמ' שכו.

ר' סעדיה (במרכז) עם אחת מקבוצות התלמידים (הצעירים) בציפרו

**ומה שכותב שמקומו של האש"ל אינו מספיק . . צריך היה להתדבר בזה . . על-דבר
הרחבת המקום בכלל . . ובמילא יהיה מקום לעוד תלמידים כמה וכמה.**

פעם, בהזדמנות, כאשר באו חברי ארגון הדזיוינט לביקור בציפרו לראות מקרוב בהתפתחות המוסד – פגשו בו קצת אי-סדר מבחינה גשמית. וכאשר העירו לו על כך, הגיב ר' סעדיה לעומתם: אצלנו לא מחזיקים מסדרים חוץ מסדר-הפסח!⁵⁷ ...

”הנני ממלא ידו”

התלמידים, מוריהם ומנהלם זכו ליחס מיוחד מרבינו. רבינו היה שולח להם מכתבי-ברכה רבים, וענה בפרטיות לכל הפונים אליו, תלמיד תלמיד לפי צרכיו ובקשותיו.

גם ר' סעדיה עצמו זכה לקבל עשרות רבות של מכתבי-קודש, ביניהם הרבה הוראות, עצות והדרכות פרטיות בכל הקשור לניהול המוסדות, ולצידם שפע של דברי עידוד וברכות להצלחה בעבודתו בקודש, ”מלאכת”⁵⁸ שמיים”, ”להעמיד”⁵⁹ תלמידים חסידים יראי-שמיים ולומדים.”

⁵⁷ מפי הי"ר יוסף אלויבץ.

רבינו היה מורה לו לחלק, בשמו, מידי שנה בשנה, דמי-חנוכה לתלמידי הישיבה⁶⁰, ואף היה ממלא את ידו לכך: "הנני⁶¹ ממלא את ידו לחלק להם", כתב לו בין היתר, "ויהי-רצון שייעשה הכל מה שקשור בזה".

השפעה על החיים הציבוריים

בעיקבות דברי רבינו אליו – שעליו להביט על עצמו כשליח נשיאינו בכל סביבות עירו ומדינתו, ולא רק לענייני תורת החסידות והדרכותיה בלבד אלא לכללות מצב היהדות במקום⁶² – היה ר' סעדיה, יחד עם עבודתו החינוכית הגדולה בין כותלי הישיבה, מעורב מאוד בחיים הציבוריים של הקהילה היהודית בכלל, והצליח להטביע בה את חותמו עמוק-עמוק⁶³.

הוא נטל חלק, בקביעות, בכל החגיגות והמסיבות שהתקיימו בעיר, וסייע רבות להתפתחות מוסדות התורה והחינוך בעיר, ובמיוחד לסמינר "בית-רבקה" לבנות, שעמדה רשמית תחת הנהלתו של הרב.

אחד מעשרות רבות ממכתבי רבינו לר' סעדיה בהיותו בציפרו - הכתובת רשומה בכתב יד קודש

ר' סעדיה קיים שיעורים רבים, לקבוצות וליחידים, בתורת החסידות – כשמידי שבוע היה מגיע אל תוך ה"מאלאח" של העיר עם חבילה של ספרי תניא הקדוש בידו ומלמד עד השעות המאוחרות של הלילה⁶⁴. וכעדות אחד המשתתפים – "כולם נהנו משפע הידיעות שלו וסיפורי הצדיקים בהם חונן מאת ה'".

לעיתים תכופות היה גם עורך התוועדות-חסידית שמשכה אליה קהל גדול. אף אלו שלא הורגלו עד אז למנהגי החסידים, נמשכו עד מהרה אל האור הגדול, וכולם כאחד כתתו את רגליהם – מהרבנים ונגידי הקהילה עד פשוטי העם – ובאו ליהנות מחוויה רוחנית נפלאה זו. כולם הוקסמו מאישיות מיוחדת כזו, שלא נתקלו בה עד כה.

תפילתו, במיוחד ביום השבת, הפכה לשם-דבר ופעלה את שלה. ר' סעדיה היה מתפלל באריכות, ובנעימות מושכת לב. במיוחד בתקופת בין-הזמנים, כאשר עולה של הנהלת הישיבה לא רבץ עליו היה מאריך מאוד בתפילתו במשך שעות ארוכות.

⁵⁸ בתואר זה פונה רבינו אליו בכמה ממכתביו.

⁵⁹ מכתב מיום ט' באייר תשי"ז.

⁶⁰ מכתב מיום ט"ו בכסלו תשי"ז – 'אגרות-קודש' כרך יד עמ' קפג. ועוד.

⁶¹ מכתב מיום יו"ד בכסלו תשי"ח.

⁶² ראה 'אגרות-קודש' כרך יב עמ' ש – מכתב מיום י"ח שבט תשט"ז. ושם כרך יג עמ' קצו – מכתב מיום י"ט בסיון תשט"ז.

⁶³ ה"ר דוד עובדיה, מו"ץ דציפרו, ועוד.

⁶⁴ וכפי הנראה גם לנשי ובנות ישראל, ולהעיר ממכתב רבינו אליו ביום כ' בניסן תשי"ז אליו (טרם נדפסה?): "שילמדו נשי ובנות ישראל תי דא"ח – הרי מפורש כן בכ"מ ומהם פס"ד מפורש בהלי ת"ת לאדה"י ספ"א".

ר' סעדיה באירוע קהילתי במרוקו

יהודים רבים היו מתכנסים אז לידו בכדי לעקוב מקרוב אחרי דרכיו החסידיות המופלגות, ואילו הוא עצמו להיותו כל-כולו מרוכז בתפילתו אפילו לא שם-לב לכל ההמולה הגדולה שסביבו.

בדרכים אלה הצליח להחדיר בהם את השקפותיה והדרכותיה הנפלאות של תורת החסידות. וכדברי רבינו אליו, ביחידותי⁶⁵ –

שבמרוקו ניתן להקים "200 אלף בעל-שם" סקע אידן". ואכן, רבים החלו לנהור אחריה ולהתנהג במנהגייה.

אם בתחילת בואו לעיר היו כאלה שסלדו ממנהגי חסידים כמו, לדוגמא, טבילה במקווה לפני התפילה, הרי כעבור תקופה קצרה, כשראו לפנייהם דוגמה-חיה איך ר' סעדיה בעצמו מכתת יום יום את רגליו דרך ארוכה לטבול טבילת-טהרה – הצטרפו אליו רבים והתחילו ללכת בעקבותיו.

כעבור שנה לבואו לציפרו, עלה בידו לתקן מקווה חדשה בסביבתו, ורבינו התעניין מאוד אודותיה. "אתעניין לדעת – ניט אפיציעל – אופן תיקון המקווה החדשה" – כתב⁶⁶, והורה לתקנה לאור הוראות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ובהתאם למנהג חב"ד⁶⁷.

⁶⁵ ראה בפרק הקודם.

⁶⁶ ביום כ"ה באייר תשט"ו – יאגרות-קודש' כרך יא עמ' קכד.

⁶⁷ ראה במכתבי רבינו אליו – י"ט בסיון וט"ז בתמוז – שם עמ' קעז ועמ' רנ.

יד עזרה גם לפרט

הוא הקרין ממנו אמונה, בטחון ושמחה. "עד שלא בא ר' סעדיה לציפרו – לא ידעו כיצד לשמוח בשמחת תורה. ומשבא, כל אנשי העיר כמעט היו מתאספים סביבו לראות וליהנות משמחה אמיתית. כולם – מתרגש אחד מתלמידיו כשנוכח בכך – היו באים לחזות במחזה המיוחד במינו איך שהיה רוקד ומכרכר בכל עוז ומתגלגל מרוב שמחה, ואלו הושפעו עמוקות מכל דרכיו ונסחפו כמאליהם אל תוך אווירת השמחה החב"דית ש-היתה מתלהבת על לב השמיים", כעדותו של רב העיר, הרב דוד עובדיה.

רוב יהדות מרוקו – ממשיך אותו תלמיד לספר – היו אוכלים בחג הפסח מצות מכונה, אך משהגיע ר' סעדיה למקום, הנהיג בציפרו שכולם יאכלו בו מצות-יד שמורה. לצורך זה היה נוסע כל שנה לקראת החג למכנס ובהתארגנות של כל שלוחי חב"ד אפו שם מצות-יד לפי כל הידורי חב"ד⁶⁸, וסיפק בהן את כל אנשי העיר.

אך לא רק לטובת העניינים הכלליים של העיר פעל ועזר. היתה לו אוזן-קשבת אף לבעיות הפרט ודאג אישית גם לצרכי עמך המרובים, אף של היחידים.

פעם אחת – מספר הרב יונתן לוי – תפסו יהודי אחד, שלא יכל להחזיר דמי הלוואה שהיה חייב לערבי, וכלאוהו מאחורי מנעול וברית. מעשה שהיה – שהוא הילווה ממנו את סכום הכסף בכדי לפתוח יחד עסק משותף – כדרך רוב היהודים אז – אך ההצלחה לא האירה לו פנים, והפרוטה לא היתה מצויה בכיסו להחזירו לגוי.

הערבי, שהיה מקורב לשלטונות, "סידר" מיד שיאסרו את היהודי, וכך, ללא כל משפט, הושיבוהו בצינוק. היהודי, שישב בין חבורת פורעים שלא ידעה רחם, מצא את עצמו בסכנת-נפשות של ממש, מבלי שיהיה לאל ידו להושיע.

משנודע הדבר לר' סעדיה שוב לא נח ולא שקט. הלך בעצמו וגייס במו-ידי את הסכום הנצרך, והעבירו לידיים המתאימות ברשות המקומית. בדרך זו ניצל היהודי מסכנה, ואילו הוא זכה לקיים מצוות פדיון-שבויים!

סיפור "מסירות נפש"

בשל הקמתה של הממשלה בארץ-ישראל גברה האנטישמיות בקרב האוכלוסייה הערבית במרוקו, אך המלך מוחמד שהיה דווקא אוהב יהודים שמר עליהם ולא נתן לאנטישמיות להתפרץ החוצה. אמנם בכל זאת, מדי פעם, היו יהודים חפים מפשע נופלים קרבן בידי בני-עוולה צמאי-דם, ר"ל. היהודים לעיתים חיו בחרדה, והסתגרו עד כמה שניתן בגיטאות המיוחדות להם.

⁶⁸ ראה 'עשרים שנה עבודת הקודש במרוקו' (ליפסקר) עמוד מ ואילך.

הכניסה ל"מאלאח" בציפרו (כניסה צרה מטעמי בטחון)

הישיבה עמדה מחוץ לתחום מושב היהודים – "מאלאח" – ובעקבות זאת כמובן החשש שפיעם בלב עוד גבר עשרת מונים. בהזדמנות מסוימת כתב רבינו לר' סעדיה⁶⁹:

והשומר עמו ישראל אשר לא ינום ולא ישן, בודאי ישמור את כאו"א מהם בתוך כלל ישראל בכל ענין שהוא בין בגשמיות ובין ברוחניות, ובפרט אלו המתעסקים במלאכת שמים לקרב את לבן של בני ישראל לאבינו שבשמים.

ואכן, בדרך-כלל, חיו התלמידים במנוחה ללא הפרעות, ולא סבלו מערביי המקום. ר' סעדיה עצמו היה מתהלך ברחובות-קרייה ללא חת, ובשל אישיותו היה מכובד מאוד על תושבי הסביבה הערבים, שהחשיבוהו ל"איש קדוש". לעיתים היה אפילו ניתן להבחין בערבי המתקרב אל בניין הישיבה, ומנשק ברשת את ה"אבנים הקדושות"...

בשנת תשי"ז, לפתע, מת מלך מרוקו, ואימה ופחד אחזו בכל היהודים. למרות שהשאר צוואה לבנו, יורש העצר, כי ילך בעיקבותיו ויטיב עם ישראל, בכל זאת חששו מאוד מפניו, שמא לא יעמוד בכך ויתגלה כצורר היהודים. התקופה היתה רגישה ביחסי היהודים והערבים, לאור "מבצע סיני" שהנתהל בארץ-הקודש⁷⁰. במיוחד פחדו מהתקופה הקרובה, זו ש"בין מלכא למלכא" – אשר, לפי מיטב המסורת בערבית, ניתנת להפוך לתקופה של פוגרומים ושודדות. היהודים הסתגרו בבתיהם, כי לנסוע מעיר לעיר היתהממש סכנת-נפשות.

בתוך כך התפרסמה ידיעה מטעם הרשות המקומית, כי תתקיים עצרת-אבל על מותו הפתאומית של המלך. כל העיר כולה התכנסה למרכז. גם הציבור היהודי, לאור קריאת ראשי העדה, בטל ממלאכתו, ובא להפגין יחד עם תחושת ההשתתפות בצער העמוק של העם הערבי. כל מוסדות

החינוך, מטעם הקהילה, שבתו, ואלפי הילדים נהרו אף-הם בהמוניהם לעבר מקום העצרת. רק מוסד אחד ויחיד בכל ציפרו לא שינה ממנהגו ולא פסק מתלמודו...

זו היתה הישיבה החב"דית – ששכנה בין הערבים... "לימוד התורה אסור לבטל לשום ענין שהוא", טען ר' סעדיה בנחישות, "דרוש מסירות-נפש. כמו במחתרות ברוסיה. זהו הרי הדבר היחיד שהבאתי עמי משם!"...

⁶⁹ אגרת-קודש י"ג במני"א תשט"ו – צדיק למלך' כרך ו עמ' 72.

⁷⁰ ראה מבוא ליאגרות-קודש' כרך יד עמ' 7.

"אמנם – מודה אחד התלמידים – היה מוזר, אבל למרות זאת המשכנו את כל הלימודים והתפילות בישיבה כאילו לא אירע מאומה. וראה זה פלא: הערבים העריכו את עמידתו האיתנה ואף אחד מהם לא פצה את פיו; והיהודים, להבדיל, נדהמו והתפעלו מאוד לנוכח מידת המסירות-נפש שהתגלתה לפניהם!"

תוצאות ברוכות

ר' סעדיה פעל במסירות-נפש להצלחת שליחותו, כפי שהתבטא רבינו עצמו, ביחידות' עם אחד מבני משפחתו: ר' סעדיה "זיצט אין מאראקא און איז זיך מוסר-נפש אויף צו מקרב זיין אידישע קינדער צו חסידות" – הוא יושב במרוקו ומוסר את נפשו לקרב ילדים יהודים לחסידות⁷¹.

מוסדות חב"ד בציפרו ובמרוקו בכלל עלו ושיגשו בהצלחה על-טבעית והפכו לאימפריה של ממש. שמם הלך לפניהם, והתפרסם לתפארת ולתהילה. הודות למסירות-נפשו של ר' סעדיה ושל שאר שלוחי רבינו במדינה, זכו אלפים רבים של בני-נוער וצעירים לקבל את חינוכם בין כותלי הישיבות ומוסדות החינוך החב"דיים, וכתוצאה מכך להשאר אמונים לה' ולתורתו.

שניים מראשוני שלוחי רבינו: ר' סעדיה ור' שלמה מטוסוב

במהלך העבודה הגדולה נערמו לא-מעט בעיות וקשיים. מדי פעם היו עוזבים קבוצות גדולות של יהודים את מרוקו, בעיקבות פעילותם בדרך-לא-דרך של שליחי העלייה, והשתכנעו והתפתו להבטחותיהם הקסומות על הטוב הגשמי והרוחני המצפה להם בארצנו הקדושה.

העליות ההמוניות האלו הקשו כמובן על פיתוח המוסדות. ובמכתב משנת תשכ"ב, מיום י"ב בטבת, סיפר ר' סעדיה על הבילבול שהיה אז בהקשר לכך:

היה איזה בילבול כחודש מוקדם בעניין העלייה, שחשבו שכולם עולים בסקירה אחת. והדבר הראשון שנוטלים לדיהם מהמוסדות. וחסרו הרבה מסכום התלמידים. אבל אחר-כך, ת"ל, נפסק הדבר, ונעשה בפרט זה מנוחה כמקודם. אבל אינו ידוע מה שיהיה בימים הבאים, כי הם כולם עומדים ומקליכם בידיכם.

⁷¹ מרשימת בעל היחידות.

רבינו במכתבו מאותם הימים, מאור ליום כ"ד בטבת, איחלו לו – בהוסיפו בכתב ידו הק' – שיוכל לבשר "בשורות טובות מתוך מנוחה". ואכן, למרות הכול, ר' סעדיה לא הירפה והמשיך לפעול בחינוך התלמידים על טהרת-הקודש.

אמנם כעבור תקופה נוספת, שוב נתחדשה העלייה, והמונים עקרו את המדינה. ר' סעדיה הזהיר את הנוסעים לקראת הצפוי להם, וחזק אותם לעמוד איתן מול כל הרוחות וגלי השמד, ולחנך את ילדיהם בהתאם לחינוכם הם.

ואכן, רבים מבין העולים שעו לדבריו שנאמרו בכנות ובלבביות, והודות לו לא נתפתו ונשארו שומרי תורה ומצווה בדרכי החסידות. מבין התלמידים, מרביתם, הקימו במרוצת הזמן בתים בישראל לתפארת, וזכו לגדל בנים ובני-בנים המנהלים אורח חיים להפליא – כשהם עצמם משמשים כרבנים, שוחטים וסופרים ומרביצי תורה בישראל⁷².

"בזכות רבנו [סעדיה] – כתב אחד מני רבים אלו, הרב יונתן לוי, המשמש היום כרב בשכונת קריית-יובל בירושלים – ובזכות חינוכו האמיץ חסר-הפשרות, יכולנו לעמוד איתן מול כל הסכנות הרוחניות שריחפו עלינו להמשיך לחנך את צאצאנו בדרך התורה והחסידות. בזכותו ניצלו הרבה משפחות מצפורני השמד ולא נתפתו להם, ובתוכם גם אני ומשפחתי. ובזכותו נשארו ועוד ממשיכים להיות קשורים לעץ-החיים הוא כ"ק אדמו"ר שליט"א".

אחד מראשי ארגון הדזיוינט סיפר על התפעלותו מר' סעדיה ושלוחי רבינו במרוקו – "יהודים נדירים שאין בנמצא דוגמתם. הם מעוררים כל פעם מחדש את השתאותי והתפעלותי. . . אני מסיירות-נפש שעושים דברים גדולים ונפלאים בשקט, בצנעה, בלי להודיע ובלו לפרסם. אמנם אינני חסיד חב"ד ואולם אני כל פעם מתרגש מהם מחדש. באים למקום חדש בלי לדעת את השפה ומחוללים גדולות ונצורות. הם נערכים ומכובדים בפי הכל".

השליחות נשלמת

אמנם, כאשר גבר גל העולים וביניהם רבים מתלמידי המוסדות (ואף מצוות המורים⁷³), גברו בד-בבד גם החששות על עתידה של העבודה הנפלאה על אתר. "אם תמשך [העליה] באופן כזה – כתב ר' סעדיה ביום י"ד בשבט תשכ"ד – זהו ספק גדול [בכל הקשור למוסדות], הן מצד הבית – היינו התלמידים, והן מצד החוץ – היינו הדזיוינט. אבל בטח כי תפץ ה' בידינו יצליח גם לימים יבואו". אך העלייה הלכה וגדלה, ומיום ליום חסרו תלמידים, ורק מתי-מספר עדיין נשארו במקום⁷⁴. רבבות יהודים עלו אז לארץ-ישראל, וכל הערים הקטנות הלכו והתרוקנו. מרבית תלמידי הישיבה בציפרו הצטרפו להוריהם ועלו, וכמעט שלא נותרו בה תלמידים. היהודים שנשארו עברו

⁷² ראה 'ספר זכרון' (גורודצקי) עמוד 171. ומפי ה"ר מיימון מלכה, מורה בשיבה.

⁷³ מפי ה"ר מלכה.

⁷⁴ ראה הערה הבאה.

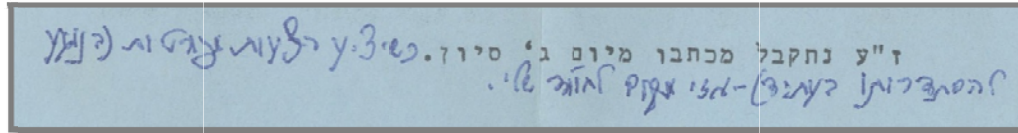

לערים הגדולות כמו קסבלנקה שם פעלו במסירות שלוחי רבינו הרב שלמה מטוסוב, הרב יהודה-ליב רסקין והרב שלום איידלמן ואחרים.

הועלו הצעות שונות לר' סעדיה, להמשיך בפעילותו במקומות אחרים, אך רצף העלייה ההמונית מכל רחבי מרוקו עורר סימן-שאלה גדול על כללות העניין.⁷⁵

בתחילת חודש סיוון תשכ"ד, כאשר ראה ר' סעדיה את המצב על-אתר, שיגר מכתב-שאלה לרבינו לברר את חוות-דעתו הקדושה בנוגע לעתיד. אולי המצב הנוכחי, חשב, מהווה סימן כי כבר נשלמה שליחותו הקדושה הזאת במרוקו, והגיעה השעה להעתיק ולפעול במדינה אחרת.⁷⁶ ואכן, במענה על כך לא נשללו מחשבותיו כל עיקר⁷⁷, ורבינו ציין בכתב ידו הקי⁷⁸:

כשיציע הצעות מפורטות (בנוגע להסתדרותו בעתיד) – אזי מקום לחוות-דעת שלי.

בינתיים, עם סיום "זמן" הקיץ בישיבה, החל ר' סעדיה בהכנות לנסיעה לחצרות רבינו לתקופת החגים המתקרבת.⁷⁹ לפני נסיעתו דאג לסדר את כל המוטל עליו מבחינת הנהלת הישיבה, ולקראת חודש תשרי תשכ"ה עלה בידו להגיע ולהסתופף בצל רבינו – כאשר בכך, למעשה, נשלם אז פרק שליחותו הנשגבה במדינת מרוקו.

⁷⁵ במכתבו מיום י"ב בתמוז תשכ"ד, ציפרו: "יש איזה מחשבה אודות מוסד בעיר אחרת, אבל רחוק זה מהפועל. כי מאחר שמשנתה המצב ומתמעטים התלמידים מיום ליום כידוע, מי יכול לדעת כי שמה יומשך ויתקיים עוד".

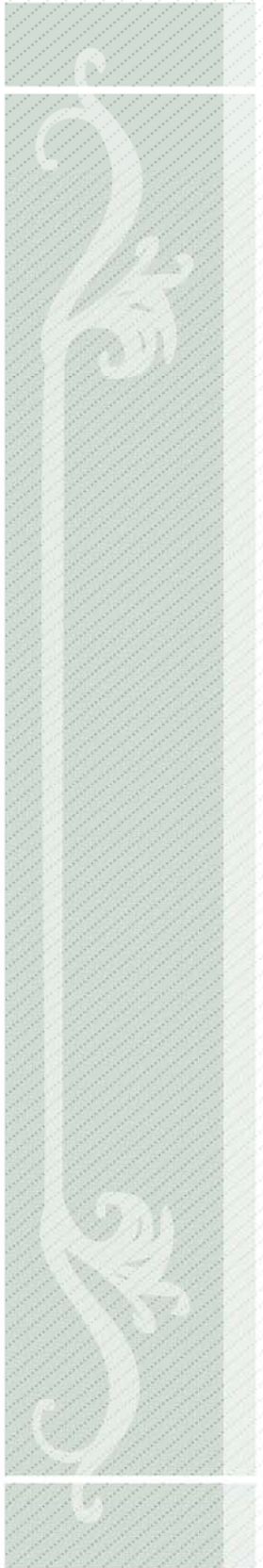
⁷⁶ במכתבו הנ"ל (שבהערה הקודמת): "וואם לא יהיה מענה מכ"ק אדמו"ר שליט"א אז משמע שהגיע הזמן להעתיק מכאן בס"ד. ויתן ה' שנצליח בכל העניינים ובכל המקומות שנסתדר שמה".

⁷⁷ במכתבו מיום כ"ז בתמוז תשכ"ד: "קיבלתי מכתב מכ"ק אדמו"ר שליט"א ואיזה מילין בהנוגע לשאלתי אודות הסתדרותי בעתיד.. שמשמע מכאן שאין עיכוב להעתקה. ומתחילה היה לי ספק על כל הענין וגם היה ס"ד להמשיך עוד עבודתנו בכאן – הגם שרחוק הענין".

⁷⁸ בשוה"ג לאגרת-קודש מיום ר"ח סיון תשכ"ד. ובשולי מכתבו ממוצש"ק פרשת בהעלותך תשכ"ד: "בברכה לבשו"ט ולהסתדרות טובה".

⁷⁹ במכתבו הנ"ל: "ובטחוני בהשי"ת שגם בכאן [ציפרו] אשיג [הוויזה] לזמן הראוי, ונוכל לנסוע בע"ה על חודש תשרי הבעל"ט".

פרק תשיעי

בשליחות רבינו לבלגיה - עד יומו האחרון

ירושלים – "קודם ההשערה"

את חודש החגים תשכ"ה, לאחר סיום שליחותו במרוקו, עשה ר' סעדיה במחיצת רבינו. היה ברור לו כי כבעבר כן גם עתה ימשיך בעבודת הקודש בשליחות רבינו, ולאור הוראת רבינו בדק עכשיו את האפשרויות הקיימות כדי לקבל עליהן את חוות-דעת רבינו.

בהיותו בהיכל קודשו ביחידות ודובר על המצב, התעניין אצלו רבינו לפתע: "אולי לנסוע לארץ-ישראל?" - לירושלים, לישיבת "תורת-אמת". שאל ר' סעדיה: "בתור משפיע?" והתבטא רבינו, שזו הבעייה שהם אינם יודעים שחסר להם משפיע¹.

ר' סעדיה העלה את חששו כי אינו ראוי למלאות משרת משפיע בישיבה שם, ורבינו העיר שבעצם היתה כל שאלתו בנידון בבחינת "מחשבה הקדומה" בלבד – "קודם ההשערה", כי הם בעצמם אינם יודעים מה הם רוצים².

לאחר שיצא מיחידות, כתב לרבינו, שאם רבינו ביקש אפילו בדרך-אפשר - סימן הוא שבוודאי כוונתו תתמלא. וכך כתב³:

כ"ק אדמו"ר שליט"א

נתקבל המברק . . ואני אהיה בכאן עד שבוע הב' הבעל"ט בשביל לקבל הוראתם הקדושה בענין הנסיעה לירושלים ת"ו, [כי] . . בודאי דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א וכוונתם הקדושה תתמלא בזה.

והנני מוכן לקבל בזה הוראתם הקדושה.

ובהנוגע לפועל – אם לנסוע לבדי או ביחד עם זוגתי שתחי', ובאם להקדים זמן הנסיעה או להמתין עד אחר החתונה של בני ש"ז ש"י שתוכל להתקיים בע"ה בח[ודש] שבט-אדר. וגם החפצים שלי עדיין לא הגיעו ממאראקא.

¹ מפי בנו ה"ר אלכסנדר סנדר.

² מפי בנו ה"ר שלום דובער.

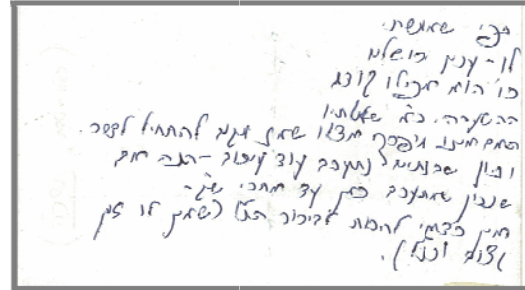
³ מכתב השאלה ותשובת רבינו - מהעתקת סבי לעצמו (שתחי').

השיב לו רבינו:

כפי שאמרתי לו – ענין ירושלים כו' הוא אפילו קודם ההשערה. כ[י] א[ם] שאלתיו האם אינו מופרד אצלו שאז מקום להתחיל לברר.

וכיון שבנתיים נתעכב עוד עיכוב – הנה אם שנכון שמתעכב כאן עד אחרי ש[בת] ק[ודש] – אין כדאי לחכות לבירור הנ"ל (שאין לו זמן קצוב וכנ"ל).

תשובת רבינו, כפי שנרשם בשעתו על-ידי ר' סעדיה בנידון השליחות לירושלים

לא מתרגשים

אגב, בהזדמנות מאוחרת עלתה שוב הצעת המשפיע בארץ⁴:

כשהרבי יצא עם העניין דמשפיעים רצו שר' סעדיה ליברוב ע"ה יבוא להיות משפיע בארץ, וחז"ק⁵ [ר' חיים זלמן קוזלינר] אמר לבנו ר"מ [קוזלינר] שיכתוב לר' סעדיה מכתב להזמינו (כיון שידע שר' סעדיה אינו רוצה להיות משפיע בתורת-אמת וכן בנחלת-הר-חב"ד לא בישיבה).

ור' סעדיה ענה: האם אין לכם אדם בארץ שתעשו ממנו ליצנות שאתם רוצים להביא אותי מאנטוורפן? וחז"ק כתב בעצמו גם-כן.

וענה ר' סעדיה, שבימי הקריאה ב' וה' אומרים "והוא רחום" והתפילות שם מרגשות יותר מאשר "ונתנה תוקף", ומדוע רק בראש-השנה ויום-כיפור בוכים ולא כל שני וחמישי? אלא זה אומרים ג' פעמים בשנה ולכן מתרגשים, ואילו זה אומרים כל שבוע ומתרגלים. כך אם הוא יבוא לארץ יתרגלו אליו מהרה.

אור החסידות בבלגיה

בעוד רבינו מברכו ב"הסתדרות טובה בקרוב", עלתה בינתיים הצעה חדשה: בלגיה.

בלגיה לא היתה מדינה חדשה עבורו, שכן עוד לפני נסיעתו למרוקו נסע ר' סעדיה מספר פעמים בשליחות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע לבלגיה⁶. גם בתו קריינא-דבורה גרה אז באנטוורפן, ומצב בריאותה לא היה כראוי⁷.

⁴ מרשימת הי"ר הלל מונדשיין מפי הי"ר מרדכי קוזלינר.

⁵ ר' מענדל פוטרפס וחז"ק ישבו ודיברו מיהו הי"אלטער חסיד" בדורנו והגיעו למסקנה: ר' סעדיה ליברוב" – מרשימת הנ"ל בשם הנ"ל.

⁶ ראה לעיל פרק ו.

אנטוורפן

בחודש אדר תשכ"ה לערך הגיע איפוא לביקור באנטוורפן⁸, כפי שעולה ממכתב בנו⁹ מיום ה' באדר:

תודה לה' הזמין השי"ת הסתדרות טובה באהלה של תורה וחסידות וכו'. ויש לקוות להשי"ת שעכשיו יהיה גם בעלגיא מקום להפצת החסידות, אשר כלשון הק' של כ"ק אדמו"ר שליט"א הענין הזה הוא הכרח ודרישת השעה היא. וכל הזמן היה חסר שם אחד מאנ"ש המסוגל לזה. ורבי"צ שי' שם-טוב היה מדבר אודות זה הרבה פעמים אשר לא יש שם אחד מאנ"ש.

ותודה לה' שעל-פי השגחה פרטית באת לשם. ויתן השי"ת שיהיה בהצלחה מופלגה.

בברכת רבינו קבע את מושבו באנטוורפן כשליח רבינו¹⁰.

בחג-הגאולה י"ב-י"ג בתמוז תשכ"ה בירכו רבינו במכתב "להסתדרות טובה ופעילה", ואכן ר' סעדיה החל עד מהרה את פעולותיו למילוי שליחותו החדשה אותה היתווה רבינו: הפצת המעיינות של תורת החסידות בבלגיה. במכתבו ציין רבינו לא אחת "ברכת הצלחה רבה בהפצת המעיינות"¹¹.

⁷ לדאבונם נפטרה בדמי ימיה - ביום י"א באלול תשכ"ה. תנצב"ה.

⁸ במכתב בנו הרא"ס לאביו מיום כ"ב בשבט תשכ"ה: "נהניתי שבקרוב בדעתך לבקר בבלגיה". ובמכתב חתנו הרי"ש זירקינד מכ"ד אדר תשכ"ה מתוניס: "אתמול קבלנו מכתבך. . שמחנו מאוד לשמוע שהנך חושב שיש בבעלגוע איזה ענין של הסתדרות".

⁹ הרא"ס.

¹⁰ בשנת תשכ"ו, לקראת מאה שנה להסתלקות הצמח-צדק, עשה רבנו "שטורעם" גדול אודות יובל מיוחד זה. בין השאר הורה לייסד "קרן המאה", וניתנו הוראות מפורטות בנוגע לניהולו, ובנוסף לזה, ציווה רבינו באחת ההתוועדויות ענין מיוחד במינו ונדיר באותם ימים: לשלוח סכום של \$100 לכל מוסד חב"די בעולם. בזמכירות רבינו הכינו מיד לאחר מעשה רשימה של "הארגונים והמוסדות לשלוח להם הסכום של מאה דולר", ורבינו הגיה רשימה זו, והוסיף ומחק ושינה פרטים רבים בכל שורה ממש. על בלגיה כתב רבינו (חלקו בכתי"ק): "מוסדות אני"ש - הרי"ס ליברוב". יצויין, כי כל מברקי רבינו לקראת החגים היו מגיעים לבלגיה על שם "אני"ש - ליברוב".

¹¹ בשולי מכתבי: כ"ף מני"א תשכ"ו. ז' אד"ר תשכ"ז. כ"ף מ"ח תשמ"ב - מהעתק מוכתב"ק. ועוד.

מוסדות חב"ד

תיכף לבואו התחיל ר' סעדיה לפעול לפתיחת ישיבה חב"דית באנטוורפן, כפי שעולה ממכתב שכתב הרב הראשי ואב"ד קהילת שומרי-הדת באנטוורפן הרב הלל מדליה לרבינו בתחילת שנת תשכ"ז¹²:

הרב ר' סעדיה נ"י תמיד מדבר אתי דבר יסוד ישיבה [באנטוורפן]. ותמיד אמרתי לו, הן ישיבה אחת מכל היום כבר קיימת כאן סמוכה לעירנו¹³. ישנה ישיבה בשביל אלה שלומדים בבית-הספר העירוני – ועל כן אין כאן מקום לישיבה נוספת, וכך בודאי יחשבו הבע"ב מכאן.

באותו מכתב כתב הרב מדליה לרבינו על יסוד בית-מדרש חב"ד בעיר ועל הצעתו להקים ישיבה לתורה ולמלאכה – חצי יום לימוד תורה ומחציתו ללמוד מקצוע ביקוע יהלומים:

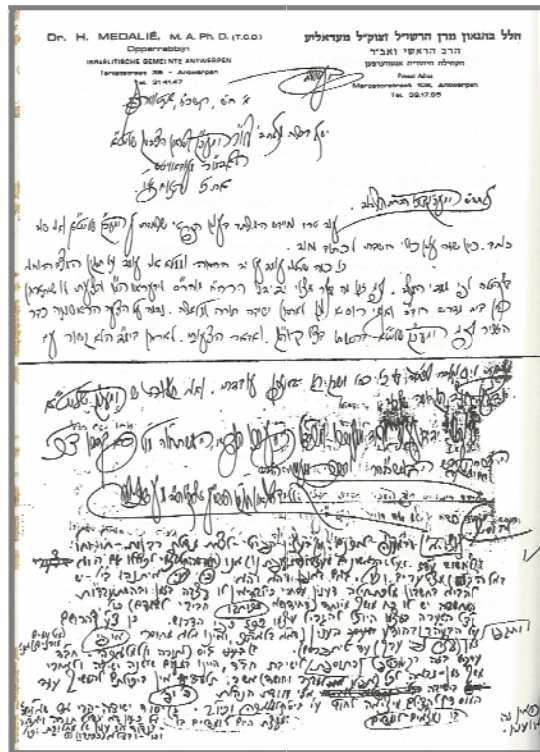
לפני זמן מה ביקר אצלי ידידנו הרה"ח מוהר"ס ליבעראו הי"ו והצעתי לו שיתארגן כאן בית מדרש חב"ד ואנשי רוסיא, וכן לארגן ישיבה תורה ומלאכה.

נדמה על הצעה הראשונה כבר הזכיר לפני רום מעלת כבוד קדושתו שליט"א בהיותו בצל קודש-הקודשים.

רבינו דחה את הצעתו לישיבה לתורה ולמלאכה, ובקשר ליסוד ישיבה חב"דית כהצעת ר' סעדיה כתב לו¹⁴:

יסוד ישיבה – הרי אף שארז"ל על כגון דא יגדיל תורה ויאדיר – בנדו"ד ה"ז ענין של מחלוקת וכו' וכו' – ובמילא (ככתבו) אין זה כדאי וענין.

באותו מכתב לא התייחס רבינו לענין הקמת בית-המדרש, אך כנראה כבר העניק את ברכתו לרעיון בהיות ר' סעדיה

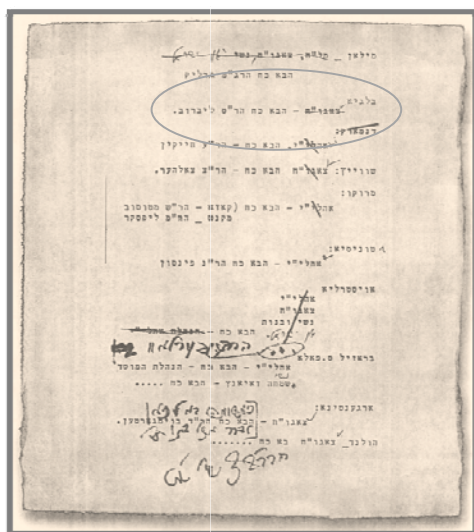
מכתב הרב מדליה לרבינו ותשובתו בקשר ליסוד ישיבת חב"ד באנטוורפן

¹² מצילום המכתב – נדפס בצדיק למלך כרך ז עמ' 353.

¹³ הכוונה לישיבת עץ-חיים בוולרייק.

¹⁴ מצילום גוכתי"ק – נדפס בצדיק למלך שם.

"בלגיא - הבא כח הר"ס ליברוב" - רשימת מוסדות חב"ד עם הגהות רבינו

ביחידות. הדבר התעכב מעט, וביום ט"ו באלול תשכ"ח כתב רבינו לאחד¹⁵:

במענה לשאלתו במכתבו מיום ח' אלול על-דבר יסוד בית-המדרש נוסח האר"י באנטווערפען,

ידבר בזה עם הרה"ח וכו' מו"ה סעדיה שי' ליבעראוו.

ציור של עבודת ה'

עד מהרה הבחינו יהודי בלגיה באור הגדול של תורה ועבודת ה' ששוכן בקירבם, ואכן הוא לא מנע טוב מבעליו. ר' סעדיה, שהיה מכובד בקרב כל שכבות הציבור על רבניו ונכבדיו, הירבה למסור שיעורים בבתי-הכנסת השונים, ובכל שעה בשעות היממה, אפשר היה להיכנס לביתו וללמוד או לשמוע דברי-חסידות. תמיד באו

תלמידי-חכמים ובעלי-בתים, תלמידי-ישיבות ויהודי 'עמד', מכל החוגים והשכבות, להתבשם אצלו מאור תורת-החסידות.

אחד מרבני העיר, אב"ד קהילת שומרי-הדת הרב דוד-משה ליברמן אמר עלי¹⁶:

כולנו זוכרים את ר' סעדיה, איזו דמות הוא ייצג לכל עירנו - כיהודי של תורה וחסידות, המסור

¹⁵ מהעתקת המכתב שתח"י.

¹⁶ מדבריו בשמחת-הבר-מצווה של אחי הר"ר משה-יהודה.

בלב ונפש לעניינים של קדושה. במשך כל חייו ראו עליו שאין לו עניין אחר חוץ מתורה וחסידות. וכפי שמספרים על הרגצ'ובי שהדם שלו היה הש"ס – כך גם אצל ר' סעדיה, כל מציאותו הייתה תורה וחסידות.

העיד אחד מתלמידיו הרבים¹⁷:

על-ידי השפעתו של ר' סעדיה נ"ע נסעתי לכ"ק אדמו"ר שליט"א. כמעט בכל ערב למדתי אצלו כמה שעות דא"ח, ושמעתי ממנו הרבה סיפורים והתוועדויות.

ואחד ממושפעיו סיפר בשעתו¹⁸:

ר' סעדיה . . קבע מקומו באנטורפען עפ"י הוראתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א לאחר ששלל את חששותיו למלחמה עולמית נוספת בזמן משבר קובה.

כל חייו היו חיים של עבודת ה', עם עצמו, ועם הזולת. בכל שעה משעות היום והלילה אפשר היה להיכנס לביתו וללמוד. מעולם לא היה הדבר קשה עבורו, ומעולם לא היה טרוד בדבר אחר, תמיד קיבל את הבאים, שלא חסרו מעולם, בסבר פנים יפות. חסידות היתה עבורו כאויר לנשימה, וכי יש לך אדם שאין זמנו פנוי לנשום אויר.

בכל הזדמנות חזר והסביר את ענינה של תורת החסידות. תוך כדי ציטוט מקורות רבים, הסביר שבימינו לימוד החסידות אינו ענין של הידור ומותרות או ענין הנתון ליחיד סגולה, אלא ענין מוכרח וחיוני, כאויר לנשימה. בטוב

בחגיגת סיום ספר תורה באנטוורפן

בהתוועדות חסידים

בשמחות משפחיות

¹⁷ ממכתב הי"ר ישכר-דוד קלויזנר.

¹⁸ במאמר "אבד חסיד מן הארץ" שהופיע בבטאון ידיעות של אגו"י בבליגיה, גיליון 8 (סיון תשמ"ג) עמ' 20.

טעם ודעת הסביר והמחיש ע"י סיפורים ומשלם, שחסידות מחדירה ומחזקת את ענין האמונה ומלמדת ומאירה דרך בעבודת ה' שלמה ואמיתית. לא אחת שמעתי

מאברכים שלמדו אצל ר' סעדיה שרק אצלו הרגישו מהי אמונה אמיתית ומהי עבודת ה' שמורגשת בה גילוי אלוקות.

ר' סעדיה הראה לדעת כיצד חסידות מאירה כל דבר ומגלה בכל ענין את פנימיותו ונשמתו, ומגלה באדם כוחות

פנימיים ועמוקים אשר ע"י יכול

לעבוד את ה'. כל עבודתו היתה תמיד בלא בליטות, הכל בהחבא. מעולם לא ראיתי בו ענין של גילוי.

בתפלתו לפני העמוד או בקריאת ההפטרה כאשר התפרץ לעיתים בבכי עמוק עד שגרוננו נחנק במשך דקות ארוכות, ראיתי תמיד כיצד הוא "כועס על עצמו" שהתגלה משהו ממנו. תמיד היתה תפלתו ועבודת ה' בפשיטות ובהצנע. רבי נחמן מקוסוב זי"ע היה אומר "שקדשי קדשים שחיטתן בצפון" שוחטין את היצר ב"צפון" – הסתר, ואילו "קדשים קלים שחיטתן בכל מקום"...

בשנות מגוריו באנטוורפן הטביע בה את חותמו, ומבקשי ה' שיחרו לשמוע ממנו תורה וחסידות, והרבה דברים באורחות חיי רבותנו הקדושים נ"ע.

רגעיו האחרונים

במשך חיי שנותיו האחרונות הפיץ את תורת-החסידות בעיר אנטוורפן, עד אשר בשלהי חודש אדר תשמ"ג כרע ונפל למשכב, ואושפו בבית הרפואה. הוא נתקף התקף לב חזק, ומצבו היה

מסוכן ביותר. הוא הירבה לדבר אז על ארץ-ישראל בכלל ומחשבת רבינו לשלחו בשליחות לירושלים, וציין כי מאמר החסידות הראשון ששמע מרבינו היה "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים" – אך הדברים התקבלו כחידה.

עוד לפני ראש-השנה – סיפרה רעייתו - "האט ער זיך איינגעריסן פארין צום רבי'ן – זיין הארץ האט אים געזאגט", אך לא איסתייע מילתא¹⁹.

תמונתו האחרונה. 3 שבועות לפני פטירתו, בבר-מצווה של נכדו

בליל שבת קודש פרשת ויקרא, ה' ניסן, ביקר אצלו פרופסור בעל-שם מבריסל לבדיקות. "הפרופסור התרשם כה עמוקה מאישיותו של ר' סעדיה, באומרו, שדמותו המיוחית מעלה לפניו את דמות-תוארם של ה'פיזיקאיס", האבות הקדושים" – סיפר לימים הרב אליהו שטרנבוך, דומ"ץ קהילת מחזיקי-הדת, שהתלווה לפרופסור.

בבוקר נראו בו, דווקא, סימני השתפרות, והתחיל לדבר בדברי-תורה וחסידות. בשארית כוחותיו, קם והחל להתפלל, באופיו המיוחד שלו, במתינות ובדבקות ובניגון, למרות יסוריו הגדולים.

ויהי אך הגיע לאמירת התיבות האחרונות של תפילת העמידה:

"יהיו לרצון אמרי פי", עוד בטרם הספיק לגמור את המשך תפילתו-בקשתו, החזיר את נשמתו ליוצרה.

"איך האב פארלארן מיין אוצר" [איבדתי את האוצר שלן] – קוננה רעייתו הרבנית ללא-הרף, בבכיות קורעות-לב, שעה שבשורת הפטירה הגיעה לאוזנה.

וכך דיווח "המודיע" על דבר פטירתו:

אבל ויגון ירד על אנטוורפן החרדית ועל יהדות אירופה, בהסתלקותו של הגאון הצדיק החסיד רבי סעדיה ליבעראו זצ"ל, זקן המשפיעים של חב"ד בדורנו, ואחד משיירי כנה"ג הנודע בגדולתו בתורה, בצדקתו ובפרישותו כחד מחסידי קמאי שבח"י שנותיו האחרונות שכן באנטוורפן והשפיע בה מתורתו ויראתו לרבים, ואשר עלה בסערה השמימה באמצע התפילה, בקדושה ובטהרה, ביום ש"ק לפ' "אדם כי יקריב מכם קרבן לה".

ארונו נטמן בחלקת גדולי חסידי חב"ד שבהר הזיתים בירושלים עיר-הקודש, לא הרחק מצינונו של הגאון בעל ה'תורת-חסד', רבי שניאור זלמן מלובלין נ"ע, אשר ביום ההילולא שלו ביום שבת-קודש ה' בניסן השיב אף הוא את נשמתו הגדולה ליוצרה.

¹⁹ שמעתי מפיה.

על מצבתו נחרת²⁰ :

פ"נ

**מוה"ר סעדי' ז"ל
ב"ר צבי הירש הי"ד
ליבעראוו**

מזקני התמימים

**למד בישיבת תומכי תמימים
בליובאוויטש**

לפני כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נבג"מ זיע"א

וממקושרי וחסידיו כ"ק

אדמו"ר מהוריי"צ נבג"מ זיע"א

זכה להיות שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א

להרביץ תוי"ש

ולהפיץ מעייני תורת החסידות

במדינות מרוקו ובלגיא

והעמיד

בנים ובני בנים יראים ושלמים

ועוסקים בתורה וחסידות

עלתה נשמתו השמימה

בשבת קודש ויקרא

ה' ניסן ה'תשמ"ג

תנצב"ה

---

²⁰ נוסח המצבה היה למראה עיני רבינו והגיהו בכתי"ק (שתח"י).

הגה"ח ר' סעדי' ליבעראו זצ"ל

— שנתיים לפטירתו —

זכרון להולכים

המעין

חיי עולם

החסיד רבי סעדיה ליבעראו

היה זה (כאמור) בשנת האבלות על אביו, הרבי מוהרש"ב נ"ע, ובשל מחלתו הקשה נבצר ממנו באותה תקופה לעבור לפני התיבה, והיה ר' סעדיה ז"ל עובר אז, בהוראת הרבי, לפני התיבה, ואמר את כל ה'קדישים' בתקומתו

חסידות כאוויר לנשימה

התמימי... שזכו ללמוד בישיבת "תומכי-תמימים" בליובאוויטש. 'חסיד' היה בכל דרכיו ו'תמים' בכל מעשיו. זכה לשמש כשלוחם של כ"ק רבותינו-הקדושים, שד"ר, ברוסיה, מרוקו ובלגיה. ובכל מקום קירב מאות צעירים ומבוגרים אל אבוקת-האור של תורת-החסידות, דרכיה והנהגותיה, שהיו אצלו כאוויר לנשימה ממש. נחשב גם כאחד מעמודי-התווך במסורת סיפורי-החסידים, שהוא עצמו קיבלם מפי גדולי וזקני החסידים בדורות עברו, וכמעין-המתגבר היה מוסרם, כמתכונתם. לרגל יום ה"יארצייט" השישי שלו, ביום ה' בניסן, אנו מתכבדים להביא בזה קווים מדברי-ימי-חינו המיוחדים, ואי-אלו פתגמים וחינוכים וסיפורים — דור אחרון.

אבד חסיד מן הארץ

(שלושים לפטירתו של ר' סעדיה ע"ה

ליבעראו)

חסידים שונים בעולמנו.

יש חסיד של שמחה, ויש חסיד של תפלה, יש חסיד של מסירות נפש, ויש חסיד של אהבת ישראל. הרה"ח ר' סעדיה זצ"ל היה חסיד של לימוד חסידות.

פעם בלכתו בכביש הראשי "איסטרן-פרקוויי" ליד 770, לעבר "ברוקלין עווניו", יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר ל'תמימים' שעמדו במקום: "קוקט ווי א חסיד גייט אין גאס" [= "תסתכלו איך שחסיד הולך ברחוב"!]

הגה"צ רבי סעדיה ליבעראו זצ"ל

"אני רוצה גם חסידים
וגם לומדים"

לים, השתתף קהל רב. ראשי ישיבת ומוסדות חב"ד ורבים מבני הישיבות תושבי אירופא שמעו הגה"צ המשפיע זצ"ל הגיע לאזניהם.

המנוח נולד לפני כשמונים שנה, וכבר בילדותו נתקבל לכתות הצעירות של ישיבת תומכי תמימים המפוארה בליובאוויטש, מאוחר יותר בשפתו של כ"ק אדמו"ר הגה"ק מוהרש"ב מליובאוויטש זיע"א בראסטוב היה אחד מחורי הדא"ח שלו, חכה לקיובה מיוחדת מהרבי הרש"ב וכן מכנו כ"ק אדמו"ר מהר"מ זיע"א ששלחו לכמה מקומות בערי רוסיא להפיץ תורה וידאה כתנאי מסי"נ היה קשור בכל נימי נפשו לכ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זיע"א ויכלה ללכת לאדמו"ר לפני כשלישים שנה פעל רבות במדינות צפון אפריקא בשליחותו של כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש ובמשך שנות שבתו במקומות אלה עשה נדר לוח ונצורות להפצת תורה וחסידות. לפני כח"י שנה עבר עפ"י בקשת כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש לגור באנטוורפן וע"ן מהרה עמדו יהודי בלגיה על האור הגדול ששוכן בתוכו. המנוח היה נערץ ומקובל על כל שכבות הצבור. רוב שעות היום עברו עליו בחפלה ובעבודת ה' ועד ימיו האחרונים למרות חלי שותת הגדולה עבד את קונו במסי"נ בקדושה ובטהרה.

אורנו נטמן בחלקת חסידי חב"ד שעל הר הזיתים, לא הרחק מציונו של הגה"ק בעל התורת חסד, זיע"א שביום ההילולא שלו ביום השב"ק השיב אף הוא נשמתו הגדולה ליוצרה.

אבל ויגון ירד על אנטוורפן החרדית ועל יהדות אירופא, בהסתלקותו של הגאון הצדיק החסיד רבי סעדיה ליבעראו זצ"ל, זקן המשפיעים של חב"ד בדרונו ואחד משיירי כנה"ג הנודע בגדלותו בתורה, בצדקותו ובפרישותו כחד מחסידי קמאי שבח"י שנתיו האחרונות שכן באנטוורפן והשפיע בה מתורתו וידאתו לרבים, ואשר עלה בסערה השמימה כאמצע החפלה, בקדושה ובטהרה, ביום ש"ק לס' אדם כי יקריב מכם קרבן לה'.

בהליותו רבת המשתתפים שהתקיימה בכלגיה השתתפו כ"ק אדמו"ר מפעשווארסק שליט"א, המשפיע הר"צ המפורסם רבי ניסן נעימינאו שליט"א מפאריז, גאב"ד מחזקת הדת באנטוורפן הגר"ח קרייזנר הר"ט שליט"א, גאב"ד שומרי הדת באנטוורפן הגר"מ לייב רמאן שליט"א, גאב"ד כריסל הגר"ע חייקין שליט"א, גאב"ד מילאנו הגר"מ גארליק שליט"א, ראשי הישיבות הגדולות באנטוורפן ובערפת, רבנים דינים והמוני חסידים ובני תורה שביכו את האבדה הגדולה, וליוו את ארונו של הגה"צ רבי סעדיה זצ"ל בדרכו לארה"ק.

בהגיע הארון ללוד קידמו את פניו רבים מחסידי חב"ד שהגה"צ המנוח היה אחד מגדולי המשפיעים והעמיד דורות רבים של תלמידים ת"ח ויראי השם בעלי מסי"נ בפועל ממש. בהליותו, שנערכה מאוחר לליל אמש בכפר חב"ד וכירוש-

הווי גולה למקום תורה

אבד חסיד מן הארץ

מזועזעים הננו מהסתלקותו של אבינו רוענו, זקן החסידים והתמימים פארם הודם והדרם, הי חסיד הי עניו הגה"ח המשפיע המפורסם לשו"ת

כש"ת מו"ה רבי סעדיה ליבעראו זצ"ל

משפיע ראשי לחסידי חב"ד באנטוורפן, בלגיה

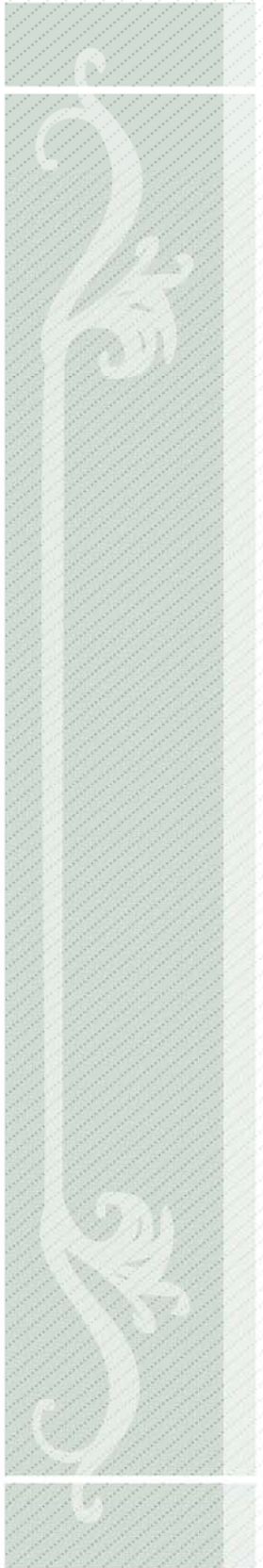
עלה בסערה השמימה בקדושה ובטהרה בתפילת ש"ק לסדר "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'וי"

ההלוייה תתקיים היום יום שני ז' בניסן. בדבר פרומים אודות ההלוייה נא להתקשר במס' טל. 02-248989, 02-280086 ירושלים

המשפחה המתאבלת

Een tsadik mistar heeft ons verlaten.
Zondag hoorde iedereen het vreselijk nieuws dat Reb Sadje Liberov zts'l de vorige dag overleden was. Hij was een grote tsaddik, een bewijs daarvoor is ook dat men een hesped gehouden heeft, want normaal gezien mag men Nissan geen hesped houden, alleen voor een Rabbijn tijdens de begravenis. Hij zal naar Erets-Jisroel overgebracht worden. Hij was een van de oudste en geëerbiedwaardigste Loubawitsche chassidim.

אשת חיל עטרת בעלה

הרבנית מרים מרייאשא ליבעראו ע"ה

דברים שהתפרסמו אחרי ארונה בשבועון 'כפר-חב"ד' – כ"ד באדר-ב' תש"ס

בתחילת החודש נסתלקה לעולמה האשה הצדקנית הרבנית מרת מרים מרייאשא ליברוב ע"ה מאנטוורפן שבבלגיה, אשת המשפיע הגה"ח הרב סעדיה ליברוב ז"ל, מתלמידי כ"ק אדמו"ר מוהרשי"ב נ"ע בליובאוויטש וכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ומחסידי ומקושרי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שאף זכה לשמש שליחם במדינות שונות. היא זכתה להקים דור ישרים מבורך ולראות חמישה דורות של בנים ובנות, נכדים, נינים ובני נינים, הוגים בתורה ובחסידות ועושים בשליחות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

מרת מרייאשא ע"ה זכתה לאריכות ימים ולשיבה טובה. היא נולדה לפני 95 שנה, בשנת תרס"ה בעיר גז'צסק שברוסיה לאביה החסיד הרה"ח ר' משה מנחם מענדל איידלמן ז"ל, מחסידי כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב נ"ע. היא הייתה דמות חינוכית יוצאת מגדר הרגיל. ילדיה, נכדיה וניניה היו מסתכלים בה תמיד בהערצה גדולה, כמו גם כל רואיה שהכירו בתכונותיה הצדקניות ובהליכותיה החסידיות. די היה להיות במחציתה שעות ספורות בלבד כדי לחוות חוויה

רוחנית עילאית. כל מילה שדיברה היתה תמיד שקולה ומכוונת לחנך, לעודד ולחזק את האמונה והביטחון בה' ובגאולה השלמה. ימיה היו "ימים מלאים" על פי הפירוש החסידי. ביום מימיה לא היה רגע אחד של בטלה. בכל רגע פנוי היתה אומרת ברצף את פרקי התהילים ומעוררת רחמים על משפחתה ועל עם ישראל כולו, ובכך התמידה עד יומה האחרון.

מרת מרייאשא נישאה לר' סעדיה בשנת תרפ"ה בעיר הולדתה גז'צסק, הסמוכה למוסקווה, בה בנו את ביתם. יתומה מאב ואם היתה בנישואיה, אותם איבדה בילדותה. מנוסה ב"חוויות" היתמות

הבלתי נסבלת העניקה לילדיה הצעירים ולעולליה הרכים חוס ודאגה ללא גבולות. אך את חלומה לגדל את ילדיה בשקט ובשלווה לא הצליחה להגשים. בעוד השלטון הבולשביקי הרוסי מנחית מכות וגזירות על יהדות רוסיה, נתרגש עליהם קצפה של מלחמת העולם השנייה, כאשר הצורך הגרמני ימ"ש הגיע עד עירם. רק ברגע האחרון הצליחה משפחת ליברוב הצעירה למלט את נפשה ולנוס לתוככי רוסיה האסייתית, וכאשר ביקשו בני המשפחה לחזור לביתם בשוך המלחמה, מצאו במקום רק גל של אבנים ועצים. מסכת נדודיהם הכפויה הגיעה לקיצה רק בשנת תש"ז, כאשר לאחר טלטולים ארוכים זכו לצאת מעמק הבכא והגיעו לצרפת בחסדי השי"ת.

מה כבר היה ניתן לצפות ממשפחה שעברה כל כך הרבה תלאות וייסורים, אם לא כמיהה למעט מנוחה ושלווה, לבנות סוף סוף חיים שקטים ולתת מחסה חם לילדים. אבל כחסידים בני חסידים, כמי שהתחנכו על מורשת מסירות הנפש, הדבר כלל לא עלה על דעתם. המטרה אינה לזכות במנוחה ושקט עצמיים, אלא להביא מנוחה וגאולה לעם ישראל – להביא לימות המשיח, ולשם כך צריך להפיץ את מעיינות החסידות – חוצה, עד למקום הנידח ביותר.

עם אחיה ה"ר לייב איידלמן

בלא כל מליצה ניתן לומר על מרת מריי שא כי הייתה "אשת חיל עטרת בעלה". לא רק שלא עיכבה, אלא תמכה וחיזקה, תוך מסירות נפש וויתור מוחלט על נוחות משפחתית וחברתית. לא חלפה שנת מגורים בצרפת ומרת מריי שא כבר נערכה לארוז שוב את המזוודות, הפעם מתוך שמחה וחופש הבחירה, לקראת שליחות חדשה שמטיל עליהם כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ני"ע במכתבו לר' סעדיה מיום ג' בתשרי תש"ט: "במענה על מכתבו מכ"ז אלול על אודות נסיעתו לבעלגיא, השי"ת יצליח דרכו וישתדל לבקר בכל העיירות שם בהיישובים הקטנים ובכל הבתי כנסיות...". ר' סעדיה ממלא את השליחות וזוכה למכתבי נחת-רוח מהרבי מוהרי"צ בו הוא פונה אליו בתארים החביבים: "ידידי תלמידי שלוחי הרב שי"י".

כיום, מפעל השליחות של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו חובק עולם ואברכים ונשותיהם ממתנינים בתור לזכות בשליחות. אך בימי הבראשית ההם, כאשר מפעל השליחות היה רק בראשית דרכו, מיד לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ני"ע, היה קשה לחשוב על בני זוג שמוכנים למסירות נפש של יציאה לשליחות למדינה ערבית. הרבי, נשיא דורנו, ראה בר' סעדיה ומרת מריי שא, זוג ראוי למשימה קדושה זו, והם קיבלו זאת על עצמם בשמחה אמיתית. בחודש מני"א תש"י, כותם כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לר' סעדיה "אודות האפשרות להעתיק לשם (מרוקו) באופן שיוכל להמשיך שם בעבודה מעין זו שהעמיס עליו כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ונתן כחות ע"ז... ויוכל להתעסק בהפצת המעיינות החוצה ולהחיש ע"ז גאולתנו וגאולת כלל ישראל...". השגת האישורים ארכה כשנתיים ובשנת תש"י הגיעו ר' סעדיה ורעייתו מרת מריי שא למרוקו,

בהשאירם את כל ילדיהם בצרפת, מלבד הבת פריידה חנה שתחי'. בשליחות זו הם רשמו פרק מרשים בחייהם, ובכלל זאת הקמת ישיבת "אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש" בעיר ציפרו השוכנת לא הרחק מהעיר פאס הידועה.

את מורשת השליחות ומסירות הנפש הנחילו ר' סעדיה ומרת מריישא זכרונם-לברכה לבניהם אחריהם, והם זכו לראות את ילדיהם עוסקים כולם במקצועות הקודש, באחזקת התורה והיהדות. לאחר שסיימו את השליחות במרוקו, בשנת תשכ"ד, התיישבו, בהוראת הרבי, באנטוורפן שבבלגיה. כל עוד היה הדבר בכוחה, המשיכה מרת מריישא לפעול לטובת מוסדות החינוך הכשרים. בשמחות שבהן השתתפה, לא ישבה על מקומה, אלא עברה מאישה לאישה להתרימה לטובת מוסדות החינוך "בית רבקה" וישיבת

"תומכי תמימים" שבצרפת, כדי לאפשר חינוכם של עוד ועוד בנים ובנות על טהרת הקודש ועל אדני החסידות. ביתם היה בית ועד לחכמים. מקום שרבים היו באים לשמוע בו שיעורי-תורה וחסידות מפי של בעלה הגה"ח הרב סעדיה ז"ל, להתוועד במחיצתו ולרוות את צמאונם ממעינות החסידות.

זכתה מרת מריישא להטמן בעפרה של ארצנו הקדושה, אור ליום ג' באדר ב, בחלקת רבני חב"ד, בסמוך לבעלה, שעל הר הזיתים בירושלים עיה"ק ת"ו, כשאת ארונה מלווים בניה, חסידים יראים ושלמים לאויוש"ט, הרה"ח ר' חיים שמואל מנחם מענדל מלונדון שבאנגליה, הרה"ח ר' שלום דובער מברינא שבצרפת, הרה"ח ר' אלכסנדר סנדר ממנציסטר שבאנגליה והרה"ח ר' שאור זלמן מאנטוורפן שבבלגיה ונכדיה, ניניה ובני ניניה שיחיו הגרים באה"ק. בנותיה הן מרת רבקה שיינא שתחי' ומרת פריידה חנה שתחי' זירקינד. המקום ינחםם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ובבניינה ינוחמו, וידעו אך טוב וחסד תמיד כל הימים.

דמותה של מרת מריישא נחקה היטב בקרב כל יהודי אנטוורפן. דמות מעודדת זו תחסר להם עתה מאוד, ולמשפחתה הענפה זו אבידה אמיתית. אך אין ספק כי הגשמת המורשת על ידי ילדיה ונכדיה, כאשר רבים רבים מהם מכהנים כיום פאר בשליחות רבינו בכל-קצווי תבל, מאוסטרליה, דרך דרום אפריקה, אה"ק, אירופה, אסיה ואמריקה, הביאה אותה לשיבה טובה, הן באריכות הימים שזכתה, והן בנחת שרוותה מהענפים הרבים שהצמיח האילן שהקימה עם בעלה הגה"ח רבי סעדיה ז"ל. תהיה נשמתה צרורה בצרור החיים.